

Lator-Perduk Ilona, Perduk János

MAGYAR NYELV ÉS OLVASÓKÖNYV

3

II. rész

Lator-Perduk Ilona
Perduk János

MAGYAR NYELV ÉS OLVASÓKÖNYV

Tankönyv
a magyar oktatási nyelvű általános
középfokú tanintézetek 3. osztálya számára
(2 részben)
II. rész

*Ajánlotta Ukrajna Oktatási és Tudományos
Minisztériuma*

Львів
Видавництво „Світ”
2020

УДК 811.511.141(075.2)

Л 80

Рекомендовано Міністерством освіти і науки України
(наказ Міністерства освіти і науки України від 21.02.2020 № 271)

Видано за рахунок державних коштів. Продаж заборонено

Лотор-Пердук О.

Л 80 Угорська мова та читання : підруч. для 3 кл. з навч. угор. мов. закл. заг. серед. осв. (у 2-х частинах) : ч. 2 / О. К. Лотор-Пердук, Я. Б. Пердук. – Львів : Світ, 2020. – 136 с.

ISBN 978-966-914-247-4

ISBN 978-966-914-249-8 (Ч. 2)

УДК 811.511.141(075.2)

ISBN 978-966-914-247-4
ISBN 978-966-914-249-8 (Ч. 2)

© Лотор-Пердук О. К., Пердук Я. Б.,
2020
© Штурма М. С., художнє
оформлення, 2020
© Видавництво „Світ”, оформлення,
2020

Ukrajna állami himnusza

Ще не вмерла України і слава, і воля,
Ще нам, браття молодії, усміхнеться доля.
Згинуть наші воріженьки, як роса на сонці.
Запануєм і ми, браття, у своїй сторонці.

Refrén:

Душу й тіло ми положим за нашу свободу,
І покажем, що ми, браття, козацького роду.

Szöveg: *Pavlo Csubinszkij*
Zene: *Mihajlo Verbickij*

KEDVES GYEREKEK!

Szeretettel készült ez a könyv és azzal a szándékkal, hogy minél több új, hasznos, kedvetekre való olvasnivalót találjatok benne.

Az évszakokhoz kapcsolódó olvasmányok és versek közelebb visznek benneteket a természethez, a jelentősebb ünnepekhez.

A régebbi korokról szóló írásokból sok érdekeset tudhattok meg a magyar nép eredetéről, történelméről, királyainak és hőseinek emlékezetes tetteiről.

Ha beleéletek magatokat a mesehősök világába, akkor gondolatban ti is felkúszhattok az égitől mesefára, és Mátyás király juhászával együtt megbizonyosodhattok róla, hogy az igazmondás mindig kifizetődőbb a hazugságnál. Tanulságos történeteket olvashattok a barátságról, mások titkainak megőrzéséről, a tiszta lelkiismeret fontosságáról, és arról, hogy az igaz ember nyitott szívvel, segítőkész szándékkal közeledik bajba jutott embertársai és állatbarátai felé.

Örömteli, élményekben gazdag olvasást és jó tanulást kívánunk!

A szerzők

NYIT A TUDÁS KAPUJA

SZEPTEMBER

**Szilvaszedés... Szőlő-szüret!
Kigyúltak a pásztortüzek.
Nyit a Tudás Kapuja:
kezdődik az iskola.**

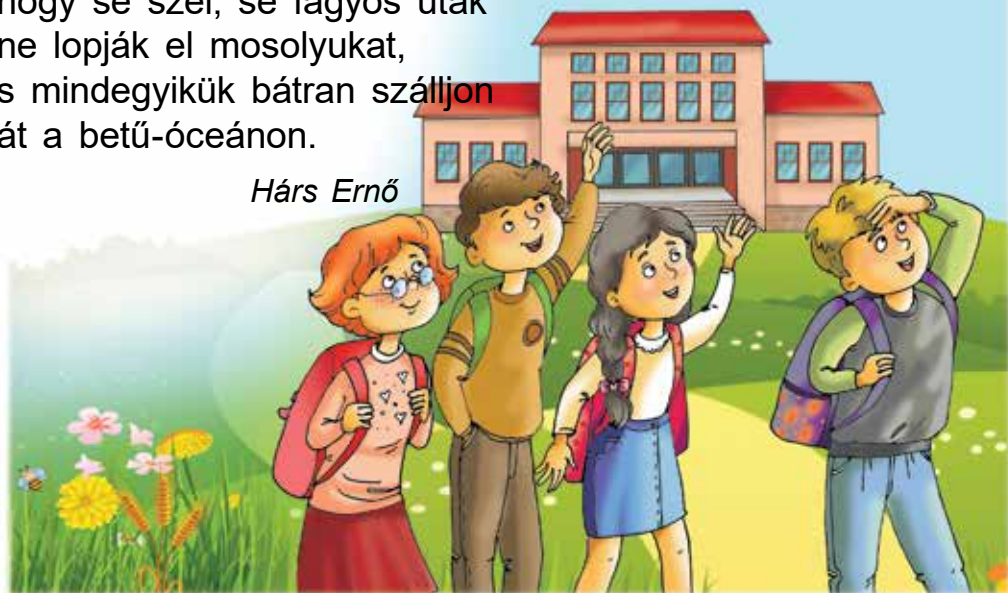
Tamkó Sirató Károly

VÉGE A VAKÁCIÓNAK

Kopog már a barna dió,
véget ért a vakáció.
Vidám ruhák, fénylő szemek,
gyülekező gyereksereg.
Mint a fecskék messze délre,
készülnek az új tanévre.
Villanydrótjuk iskolapad,
kedvük alatt majd leszakad.
Fiú, leány cseveg, csipog,
csupa emlék, csupa titok.
Patak vize, erdő zöldje
zsong szavukkal körbe-körbe.
Hozzá annyi napfény vakít,
elég lesz az új tavaszig,
hogy se szél, se fagyos utak
ne lopják el mosolyukat,
s mindegyikük bátran szálljon
át a betű-óceánon.

Hárs Ernő

1. Mihez hasonlítja a költő a gyereksereget?
2. Mire emlékeznek a versbeli fiúk, lányok?
3. Meséljétek el ti is nyári emlékeiteket!
4. Készíts rajzot legkedvesebb nyári élményedről!

ŐSZ ELEJÉN

Üres már a fecskéfészek
itt az eszterhéj alatt,
üres már a gólyafészek
tetejében a kéménynek...
Vándor népe ott halad.

Ott a messzeség homályin,
ott az égnek magasán,
látom még, mint kis felhőket,
vagy már nem is látom őket?
Csak úgy képzelem talán.

Elröpülnek, elröpültek,
tavasz s nyár vendégei,
és őket már nemsokára
a kertek s mezők virága
s a fák lombja követi.

Petőfi Sándor

1. Mihez hasonlítja Petőfi Sándor a magasban repülő madarakat?
2. Hogyan változik a természet, miután elköltöztek a madarak?
Olvasd fel azt a versszakot, amelyik erről szól!
3. Keresd meg az interneten, mit jelent az eszterhéj szó!
4. Tanuld meg a verset!

GESZTENYÉZŐ

Vadgesztenye, gesztenye,
kosárkámba potty bele!
Gesztenyéből fabrikálok
buksi fejű barna bábót.

Vadgesztenye, gesztenye,
kosárkámba potty bele!
Ha vagytok már jó néhányan,
megnyitom a bábszínházam.

Gyárfás Endre

Gyűjts gesztenyét, és készíts belőlük játékokat, figurákat!

MADARAK ISKOLÁJA

Egy kisfiú nagyon szeretett volna fecske lenni. Azt hiszitek, talán szúnyogpaprikásra éhezett? Ó, dehogy! Azért, mert azt hitte, hogy akkor nem kell neki tanulni.

Nohát, szerettem volna, ha tegnap látta volna ez a kisfiú, amit én láttam. Azt láttam, hogy hogyan tanítja a nagy fecske a picit röpködni.

Fecskeanya kiparancsolta a fiókáit a fészkekből a tornác párkányára. Úgy gubbaszkodtak ott a buksik, mint az iskolás gyerekek a padban. Fecskeapa pedig kiült az eperfára, és onnan parancsolgatott:

– Gyerekek, csak csicseri! Bátran csak, ficseri!

Hárman szót is fogadtak, és átlibbentek fecskeapához. Hanem a negyedik buksi csak lihegett, pihegett, a szárnyát is megemelte egy kicsit, de aztán csak visszalépett a párkányra. Csicsergett keservesen, hogy a röpködés nem neki való tudomány.

– Nem szégyelled magad? – koppantotta meg fecskeanya a feje búbját. És taszított rajta a szárnyával akkorát, hogy nyaklevesnek is beillett. Erre aztán mégiscsak szárnyra kapott a buksi.

– Messze, messze, messze? – kiabált kétségbeesetten, ahogy a levegőben bukdácsol.

– Erre, erre, erre! – biztatták az apja meg a testvérekéi az eperfáról.

Tízszer tették meg az utat egy délelőtt a kislecskék a tornacról az eperfáig meg vissza. Akkor aztán az öregek azt mondták, hogy elég ennyi tudomány egy napra. Másnap azon-

ban már a háztetőre is kihozták a fiatalokat. Harmadnap pedig már a szomszédban kóstolgatták a legyet, hogy ott jobb ízű-e, mint nálunk.

Azt is láttam már, mikor a gólya tanította a fiát békát enni. Az anyagólya röpdült előre a békával a csőrében, a fia utána. Kétszer-háromszor megkerülték a kéményt, akkor az anyamadár följebb röppent, és kiejtette csőréből a békát. A gólyafióknak röptében kellett ezt elkapni. Ha nem sikerült neki, akkor az anyja megbúbozta.

Tyúkanyónak is sok baja van a csirkéivel, míg kitanítja velük az iskolát, mert a kiscsirkének is nehéz feje van kezdetben. Bizony, bizony, mindenkinek tanulni kell, ha tudni akar!

Móra Ferenc

1. Miért szeretett volna fecske lenni a fiúcska?
2. Keresd meg a szövegben azt a mondatot, amelyikben a költő az iskolás gyerekekhez hasonlítja a fecskéket!
3. Vitassátok meg, könnyű dolguk volt-e a fecskéknek!
4. Meséld el, hogyan tanította a gólya a fiát békát enni!
5. Az utolsó három bekezdésből írd ki azokat a szavakat, amelyekben hosszú *í*, *ú*, *ő* betűk vannak!
6. Magyarázd meg a *bukdácsolt* és a *megbúbozta* szavak jelentését!
7. Gyakorold a szókétyákon levő szavak helyes kiejtését!

tanítja

mondta

anyja

gubbaszkodtak

fogadtak

8. Készíts rajzot a történethez!
9. Mondd el, milyen kapcsolat van a madarak élete és a következő közmondások között!

Gyakorlat teszi a mestert.

Aki tanul, halad, aki lusta, marad.

VALAMI KÉSZÜL

Elszállt a fecske,
üres a fészke,
de mintha most is
itt ficserészne,
úgy kél a nap, és
úgy jön az este,
mintha még nálunk
volna a fecske.
Még egyelőre
minden a régi,

bár a szúnyog már
bőrét nem félti,
és a szellő is
be-beáll szélnek,
fákon a lombok
remegnek, félnek.
Valami titkon,
valami készül:
itt-ott a dombon
már egy-egy csősz ül.

Nézd csak a tájat,
de szépen őszül!

Kányádi Sándor

csősz: mezőőr; ő vigyáz a kukoricára, szőlőre, dinnyére

1. Miről szól a vers?
2. Sorold fel, milyen jelei vannak a nyár végének és az ősz közeledtének!
3. A költeményben a természet úgy viselkedik, mintha ember lenne. Bizonyítsd ezt a vers szavaival!
4. Készíts rajzot a vershez!

VÁNDORMADÁR LENNÉK

Anyám a nagy vackorfa alatt olyan helyet keresett, hova a nap az ágak között oda tudott sütni, de azért félig árnyékos is volt. Körülnézett, de inkább a fák teteje és az ég felé.

– Már készülődik a nyár – mondta.

– Hová készül? – kérdeztem.

– Megy a vándormadarak után. A nap még marasztalja, de az ősz a fülébe suttog már.

Közben a legnagyobb vízi fűzfára rárepült egy varjú. Azt néztem, amikor anyám megszólalt ismét:

– A jövő héten iskolába mész.

Abban a percben ott hagytam a szememmel a varjút a száraz ágon. Ilyen dolgot, hogy én iskolába megyek most hallottam először.

– Kell menni? – kérdeztem?

– Kötelező – mondta anyám.

Ismét a varjút néztem, amely nagy csőrét odafente a száraz ághoz.

– A varjú nem vándormadár? – kérdeztem.

– Nem – felelte anyám.

– Én inkább vándormadár lennék. Akkor ősszel elmennék, s tavasszal jönnék vissza. Elmennék messzire, s legalább látnék sok világot.

– Azok sem járnak összevissza.

– Hát?

– Mindig ugyanarra a helyre mennek, s tavasszal is a tavalyi helyükre jönnek vissza.

– Úgy tudják az utat?

– Úgy! – mondta anyám.

Nohát, pedig nem is jártak iskolába.

Tamási Áron nyomán

1. Milyen fára szállt a varjú?
2. Nézz utána az interneten, milyen fa a vackorfa!
3. Mondd el, mit mesélt az anya a vándormadarakról a fiúcskának!
4. Miért szeretett volna a gyerek vándormadár lenni?
5. Versenyezzetek, ki tud több vándormadarat felsorolni!
6. Készíts rajzot a történethez!

A MI GÓLYÁNK

Egy nyári napon a hús tornácon uzsonnáztunk, mikor apám egyszer csak fölmutatott a levegőbe és így szólt:

– Ni, a gólya!

Egy gólya jött szokatlanul nehéz repüléssel. Egyszer csak leereszti a szárnyát és lebukik az eperfánkra.

Az ágak megtöredeztek alatta, és az udvarra hullt. Csaknem élettelenül feküdt a porban. Odafutunk hozzá. Valaki meglőtte.

– Bizonyosan géznek nézte valami rövidlátó vadász – mondja az apám. – Mert gólyát nem szokás löni. A gólya derék állat: pusztítja a békát, az egeret, cserebogarakat. Azt tartják róla, hogy amelyik házon fészket rak, oda nem üt a mennykő.

Azzal bekötötte a gólya szárnyát vizes ruhával. Puha vattával. Beletettük a gólyát a nagy tyúkketrecbe, hogy ne zavarja semmi más állat. Szomorúan, bágyadtan feküdt ott. Szedtünk neki cserebogarakat, de nem nyúlt semmihez. Sajnáltuk a beteg vendéget, de nem segíthettünk rajta.

Annál nagyobb volt az örömünk, mikor másnap reggel már állva találtuk a ketrecben. Búsan kelepelt ott, és amikor közel mentünk hozzá nagyokat ugrott. Félt tőlünk.

De csakhamar észrevette, hogy jóakarói vagyunk. Néhány nap múlva már annyira megszeliődött, hogy kíváncsian kukucs-kált ránk, mikor enivalót vittünk neki, sőt a kezünkből is elvette a cserebogarat.

Akkor kibocsátottuk. Megmaradt az udvaron, és átvette az uralkodást. A macskát kivéve minden állat úrnak tekintette. Rendet teremtett a verekedő kakasok között. Elűzte a szomszéd kutyákat az udvarról, és amit kapott a konyháról, abból jószívuén juttatott a baromfiaknak is.

Ma is magam előtt látom, amint ott áll komolyan és méltóságosan a konyhaajtó előtt, éspedig rendesen egy lábon, mintha a másik lába fölösleges volna.

Mikor künn vacsoráztunk az eperfa alatt, akkor is ott ugrál körülöttünk, és a kezünkből fogadja el a kenyérdarabokat.

Megszokott, jó barátunk lett a gólya. Ahogy a kutya őrzi más helyen az udvart, úgy őrizte a gólya a miénket. Idegen tyúk, liba nem jöhetett hozzánk. Haragos kelepeléssel elverte azonnal.

De jött az ősz. Az eperfa levelei megsárgultak, lehullottak. A magasban utazó gólyacsoportok szálltak el fölöttünk. A mi gólyánk félszemmel felnézett rájuk. És szomorú volt. Az utazó gólyák lekelepeltek hozzá. Ő visszakelepelte.

Vajon mit felelt nekik ezen a különös gólyanyelven?

– Elrepülne a mi gólyánk is, ha tudna – mondotta az apám.

Alighogy ezt kimondta, a gólya megcsattogtatja szárnyát, és egy kerekét fordulva, az udvar közepén fölrepül. Nyakát hosszan előrenyújtva, s lábait hátraeresztve repül a magasban. Ott csak olykor-olykor lebbenti meg a szárnyát, mintha úsznék a levegőben. Darabig a házunk fölött szállongott, mintha búcsúznék tőlünk. Aztán elrepült dél irányában, s egy gólyacsoport után eltűnt a levegőben.

Hát ezt kelepelték gólyanyelven. Mindnyájan kedvetlenek voltunk. Én is sírtam.

– Ejnye, csúnya gólya – mondtam –, nem szép, hogy itthagyt bennünket.

Az udvar pusztá és elhagyott volt utána. Még a decemberi hóban is kerestem a lába nyomát, gondoltam, hogy tán megbánta tettét, és visszajött. De csak tyúknyomok voltak a hóban.

Gárdonyi Géza nyomán

1. Miért nem szokás meglőni a gólyát?
2. Meséld el, mit csinált az apa a gólyával!
3. Hogyan viselkedett a gólya, miután meggyógyult?
4. Mi történt a gólyával ősszel?

A KERT LEGNAGYOBB VADÁSZÁ

A kertre sötétség borul. Alszik a ház, alszanak az emberek, alszik a kert is. Igazán alszik a kert? Várjunk csak. Ott, a ledől tégla kerítésnél, az orgonabokrok alatt valami zörög. Egy helyben motoszkál. Valami most előzörög a bokrok alól. Egy sündisznó, az éjszakai kertek legnagyobb vadásza az. Itt a kertben nincs is ellensége, akitől félnie kelljen. Itt tőle félnek.

A sün nyugodtan motozgat, szimatolgat a fűben. Ő itt a bogarak ura, giliszták pusztítója, egerek rémítője. Jól ismeri a vadászterületét. Tudja, hogy a giliszta legszívesebben este, eső vagy locsolás után bújik elő a földből. De a nedves avar alatt nappal is talál nagy kövér gilisztákat.

Télre fészket épít magának hullott falevélből, szalmából, puha mohából. Nagyon egyszerűen viszi haza, amire szüksége van. Meghempereg a lehullott levélben, felszúrja tüskéire, és elindul vele a fészek felé. Megy, ballag a fák között a furcsa levélkupac, néha talán még rőfög is. Aztán, amikor a fészekhez ér, valahogy leszedi a tüskéiről a leveleket.

A sünnnek vannak ellenségei: a kutya és a róka. Úgy védekeznek, hogy behúzódnak tüskebundájába, azaz összegömbölyödnek. Így várja ki a veszély elmúltát.

Szász Imre nyomán

1. Melyik napszakban vadászik a sün?
2. Mivel táplálkozik?
3. Hogyan viszi haza a fészkepítéshez szükséges anyagokat?
4. Hogyan védekeznek a sün?

A SÜNDISZNÓCSKA

Tegnap korán esteledett,
Sündisznócska ágyat vetett.
Ágyat vetett az avarba,
Kicsinyeit betakarta.

Fújhat a szél szakadatlan,
Melegít a puha paplan.
Jó a meleg földi fészek,
Aludjatok, kis tüskések!

Fésüs Éva

A DIÓFA

A magyar nép a diófát nemzeti fának tartja. Alig van udvar, kert, szőlő, ahol diófa ne volna.

Hatalmas lombkoronájával büszkén emelkedik ki a gyümölcsfák közül. Levelei nagyok, szép zöldszínűek, s ha nap süt rájuk, pompás illat árad belőlük.

Gyümölcsét nagyon szeretjük. Még a sárgarigó is azt énekli jó kedvében:

Tilió, mi jó a dió!

Bizony jó. Hát még a dióspatkó, diósrétes! Az ám a nagyon jó!

De a legszebb, legkedvesebb a dió, mikor a kigyúlt karácsonyfán aranyburokban, mint megannyi kis csillag ragyog. Egy angyali kéz rakja oda a karácsonyfára azokat a csillogó gömböcskéket.

Hanem sok fejtörést is okoz a gyermekeknek a dió. Ki kell találniuk, hogy például mi ez:

*Zöld burokban születtem,
Mikor aztán nagy lettem,
A zöld burok kifeslett
És az úrfi leesett.*

Vagy ez:
*Se ajtaja, se ablaka,
Mégis négyen laknak abba'.*

A diófa tartós hosszú életű. Legjobban szereti a dombos helyet. Levelét nagyon szereti a magyar nép, mert jó szagú. Ruhák közé a ládába is berakja.

Szívós, erős fáját az asztalosok használják fel, s a legszebb bútorokat készítik belőle.

1. Miért értékes a diófa?
2. Mire használják a diófa termését, a diót?
3. Mire használják a diófa leveleit és fáját?
4. Az internet segítségével gyűjts két mondókát és két találós kérdést a dióval kapcsolatban!

AZ ŐSZ

Hűvös őszi szélben
sárga pille táncol,
nem is pille, hanem
falevél az ágról!

Nem is egy, hanem száz!
Hull az erdő lombja,
okos kis sündisznó
derékaljnak hordja.

Mélyebbre húzódott
a vakond a földbe,
odúja nyílását
a mókus betömte.

Madárka csattog,
elhagyatott fészken,
csak a szép kikerics
virul még a réten.

De mire a lombok
táncukat eljárák,
leveti majd ő is
szép szíromruháját.

Fésüs Éva

őszi kikerics: réteken, legelőkön ősz elején virító növény

1. Hogy hívjuk más szóval a pillét?
2. Mit csinál a kis sün a lombbal?
3. Mihez készülődik a vakond és a mókus?
4. Miért elhagyatott a madárka fészke?
5. Készíts rajzot a vershez!

MESÉRŐL MESÉRE

MESEBOLT

Volt egyszer egy mesebolt,
abban minden mese volt:
fiókjában törpék ültek,
vízilányok hegedültek.

Öreg anyók szóttek-fontak,
apró manók táncot roptak.
Lidérc ugrált az udvarban,
kaszás pók varrt az ablakban.

A lámpában ecet égett,
az egy lábú kettőt lépett,
cégére egy tündér volt:
ilyen volt a mesebolt.

Gazdag Erzsi

1. Sorold fel, milyen mesebeli lényekről olvastál a versben!
2. Mely élőlények fordulnak elő a valóságban?
3. Miért nem hihetőek a 3. versszakban leírt dolgok?
4. Ismersz-e olyan mesefigurákat, amelyek szerinted hiányoznak a meseboltból? Sorold fel őket!
5. Írd ki a versből a *mit csinált?*, *mit csináltak?* kérdésre felelő szavakat!

A TULIPÁNNÁ VÁLTOZOTT KIRÁLYFI

Volt egyszer egy király, annak volt egy fia. Azt mondta egyszer a fiú az apjának:

– Édesapám, én most elmegyek, és addig vissza sem jövök, míg meg nem találok a legszebb lányt a világon.

– Menj, édes fiam – mondta az apja –, és járj szerencsével!

Ment a királyfi, ment, mendegélt, útjában sűrű erdőbe tévedt. Egy túskebokorban varjú károgott kétségbeesetten, sehogy sem szabadulhatott a sűrű, tüskés ágak közül. Jószívű volt a királyfi, kiszabadította a varjút, s az meg így szólt hozzá:

– Húzz ki egy tollat a szárnyamból, s ha valaha bajba kerülsz, röptsd a levegőbe a tollat, nyomban ott leszek, és segítek rajtad!

A királyfi eltette a varjútollat, s ment tovább. Most országútra ért, s egyszer csak látja ám, hogy halacska vergődik az egyik kiszáradt keréknyomban. A királyfi megszánta a halacska, elvitte a tóhoz, beledobta. Az meg így szólt hozzá:

– Vegyél le a hátamról egy pikkelyt, s ha valaha bajba kerülsz, dobd vízbe a pikkelyt, nyomban ott leszek, és segítek rajtad!

Ezután meg egy öregembert látott meg a királyfi, szomjas volt az öreg, meg éhes is; a királyfi jó szívvel megitatta, megetette, az pedig így szólt hozzá:

– Tépd ki két hajszálamat, s ha valamikor bajba leszel, ereszd csak szélnek, nyomban ott leszek, és segítek!

Ment tovább a királyfi. Harmadnapra egy falu határába ért. A falusiaktól meghallotta, hogy lakik itt egy öreg király. Van annak egy világszép lánya, de ha azt valaki feleségül akarja venni, a kérőnek háromszor úgy el kell bújnia, hogy a királylány ne találja meg. „No, ezt én megpróbálom” – gondolta a királyfi. El is ment a királykisasszonyhoz, feleségül is kérte. Az pedig megmondta neki, hogy bújjon el háromszor; ha

egyszer is el tud bújni úgy, hogy ő nem találja meg, hát a felesége lesz.

No, a királyfi levegőbe dobta a varjútollat. Jöttek a varjak seregestül, föl vitték egy magas hegy tetejére. De a királylány egyenesen odament, meg is találta, ki is nevette a királyfit.

Másnap tóba dobta a pikkelyt. A partra úszott egy hatalmas hal, annak a hasába bújt a királyfi. De jött ám a királylány, merítőhálóval kifogta a halat meg a királyfit, és még ki is nevette.

Harmadnap szélnek eresztette a két hajszálat. Jött az öregember, megcirógatta a királyfit, az nyomban tulipánná változott, és az öregember a kalapja mellé tűzte.

Kereste a királylány a kőrjét, de hiába kereste. Estére ki is hirdette, hogy ő bizony nem találja. Akkor a szépséges lány elé állt az öregember, a kezébe adta a piros tulipánt. A szép lány meg is csókolta a virágot, s nyomban újra királyfi lett.

– Te az enyém, én a tied – mondta a királylány, s mindjárt meg is tartották a lakodalmat. A királyfi így hát megtalálta, haza is vitte a falujába a világ legszebb lányát.

Magyar népmese

1. Hány jócselekedete volt a királyfinak? Sorold fel valamennyit!
2. Meséld el, hogyan segítettek a királyfinak a varjak!
3. Hová bújt a királyfi másodszer?
4. Milyen szerepe van a mesében a tulipánnak?
5. Írd le, hogyan fejeződik be a mese!
6. Melyik közmondás fejezi ki a mese lényegét? Magyarázd meg választásodat!

Jótett helyébe jót várj.

Amilyen az adjonisten, olyan a fogadjisten.

7. Mondj egy olyan mesét, amelyhez illik a második közmondás!

HÁROM KÍVÁNSÁG

Egyszer volt, hol nem volt, hetedhét országon is túl, volt egyszer egy szegény ember meg annak a felesége.

Fiatalok voltak, szerették is egymást, de a nagy szegénység miatt sokszor összeperlekedtek.

Egyszer az asszony előbb került haza a mezőről, mint a férje, és azon főtt nagyon a feje, mit készítsen vacsorára. Megcsinálta a tüzet, egy kis leveshez tett föl vizet. Arra gondolt közben, hogy miért is olyan szegények, hogy miért nem tudja egyszer meglepni az urát egy jó vacsorával.

Amint ezt gondolta, hallott valami suhanást maga mellett, hát egy tündér száll eléje. Meg is szólalt, azt mondta:

– Na, nem bánom, te szegényasszony, legyen három kívánságod, majd meglátom, mennyi eszed lesz magadhoz. – Azzal el is tűnt, ahogyan jött, a tündér.

Az asszony hitt is meg nem is a szemének és a fülének, de azért az első kívánság már megszületett a fejében. Egy szál kolbászt kívánt. És abban a pillanatban már szállt is le a kéményből egy lábas, benne a szép szál kolbász. Oda kellett csak tenni a tűz fölé a lábast, volt abban zsír is bőven.

Mikor beállított az ember, volt szájtátás, mert már tele volt a konyha jó szagokkal. Amikor az asszony elmondta, mi történt, mindjárt elkezdtek tanakodni, mi legyen még a két kívánság. Az ember lovat, malacot, tehenet akart, az asszony meg mást, nem tudtak megegyezni. Csak vitáztak, mintha éhesek se lettek volna.

A szegény ember elővette a pipáját, teletömte dohánnyal. Gondolta, ha pipára gyújt, majd valami okosabb jut az eszébe. Nyúlt a parázsért, de olyan ügyetlenül csinálta, hogy feldöntötte a lábast kolbászostul.

Felpattant az asszony, szidta az urát:

– Jaj, de ügyetlen kend, bárcsak az orrára nőne ez a kolbász.

Na hiszen, ez kellett csak! A kolbász már ott is lógott az ember orrán.

Meg is ijedt az asszony, próbálta, hogy leszakítja a kolbászt a férje orráról, de sehogy sem tudta. Tudták már mindketten, ha valami vagyont kívánnak harmadikban, az meglesz, de hát mi lesz akkor a kolbásszal?

– Majd levágjuk – mondta az asszony.

– De én nem engedem – felelt az ember –, most már ha így van, kívánjuk vissza a lábásba, aztán kész.

– De hát a tinó, a ló, meg a malac! – így az asszony.

Az ember erre ezt felelte:

– De hát ilyen bajusszal csak nem járhatok! Hamar kívánd, hogy a kolbász essék le az orromról!

Na, végül csakugyan az lett, az volt a harmadik kívánság, hogy a kolbász menjen vissza a lábásba.

Most láthattak csak vacsorához, úgy megették egy ültükben, hogy egy falat sem maradt belőle. Evés közben szépen megbékéltek, s többet a szegénység miatt nem veszekedtek, hanem dolgoztak sokat. Lett aztán ökör is, ló is, szép ház is.

Még ma is élnek, ha meg nem haltak.

Magyar népmese

1. Nevezd meg a mese szereplőit! Jellemezd őket!
2. Mondd el, milyen kívánságokat teljesített a tündér!
3. Miért szalasztották el szerencsájüket a mesehősök?
4. Te mit kívántál volna a helyükben?
5. Melyik közmondással fejezhető ki a mese tanulsága?

Amilyen a mosdó, olyan a törülköző.

Aki sokat markol, keveset fog.

AZ ÖREGEMBER HÁROM SZAVA

Egyszer egy szabadságos katona, útban hazafelé, bement egy házba szállást kérni. Benn még nem feküdtek le, mert égett a mécses. A sarokban látott egy öregembert, akit akár-hogy kérdezett nem válaszolt. Már azt hitte, hogy beteg, és megkérdezte.

– Mi baja az öregnek?

– Nincs annak semmi baja – mondák a háziak. – Szól az, de csak egy aranyért.

Gondolta a katona, hát érdekes dolog lehet az, amit az öreg mond, ha megér egy aranyat. Fúrta az oldalát a kíváncsiság, volt három aranya, hát rááldozta. Odaadta az első aranyat.

Megszólal az öreg: – Ki mit szeret, szép az annak!

A második aranyért pedig ezt mondta: – Kinek mi je van, le ne tagadja.

A katona odaadta az utolsó aranyat is. Az öregnek erre is volt egy mondata.

– Az estéli haragot hagyd reggelre.

Nemsokára lefeküdtek. A katona reggel megköszönte a szállást, aztán tovább ballagott. Ahogy megy, egy patak mellett látja, hogy csúnya béka szép lányt csókol. A kardjához kapott,

hogy szétvágja a békát, de eszébe jutott az öreg első mondása. „Ki kit szeret, szép az annak.” Nem bántotta hát a békát. A lány adott neki hálából egy zsák aranyat, ő meg továbbment.

Beért egy hatalmas erdőbe. Zsiványok állták az útját. Megszólították: – Mit viszel abban a tarisznyában?

– Aranyat.

– Bolond vagy te! – mondták. – Honann lenne egy katonának ennyi aranya?

Azzal továbbmentek. Bevált tehát az öregnek a második mondása is. Megmondta, hogy mije van, és így jól járt.

Addig-addig ment, mendegélt, míg haza nem ért. Benézett az ablakon. Láta, hogy egy szép fiatalember áll a felesége mellett. Iszonytatóan mérges lett. A puskához kapott, hogy mindkettőt agyonlője. Ebben a pillanatban eszébe jutott az öreg harmadik mondása: „Az estéli haragodat hagyd reggelre”. Leengedte a puskáját, és bekopogott. A felesége nem ismerte meg, mert már vagy tizenöt éve, hogy elment a háborúba.

Mikor megvacsoráztak, megmondta a feleségének, hogy ő kicsoda. A szép fiatalemberről meg kiderült, hogy az az ő fia. Mikor ő elment katonának, még kicsi gyerek volt.

Az öregember harmadik mondása is bevált.

Berze Nagy János

1. Hogyan szólaltatta meg a katona az öreget?
2. Keresd meg a mesében az öreg három tanácsát, és írd be a füzetedbe!
3. Dolgozzatok párban! Vitassátok meg, hogy hasznos tanáccsal látta-e el a katonát az öregember!
4. Mi történt volna a katonával, ha nem fogadja meg az öregember tanácsát?
5. Mit gondoltok, miért fontos megfogadni az idősek tanácsát?
6. Tegyetek fel egymásnak 2–2 kérdést a történetből, majd válaszoljátok meg!
7. Hogyan kapcsolódik az alábbi közmondás a meséhez?

Nem használ a tanács, ha nincs követője.

A MEGSZÁMLÁLHATATLAN SOK JUH

Hol volt, hol nem volt, volt a világon egy igen-igen gazdag ember, s annak annyi juha, mint a réten a fűszál s égen a csillag.

Azt mondja egyszer a gazda a számadó juhásznak:

– Hallja-e kend, én többet ennyi juhot nem tartok, hogy meg se tudjuk számlálni őket. Hajtsa a felét úgy szemre a vásárra, a másik felét aztán majd megszámoljuk valahogy.

A juhász csak úgy szemre kétfelé is választotta a nyáját, s egyik felével elindult a vásárra.

Mentek-mentek, mendegéltek, egyszerre csak egy akkora folyóhoz értek, hogy a juhásznak szeme-szája tátva maradt a csodálkozástól. Mert nagy folyó ám a Tisza, még nagyobb a Duna, de ez mind a kettőnek a nagyapja lehetett volna. Hanem az volt aztán az igazi baj, hogy ezen a nagy folyón olyan vékony palló volt, hogy egyszerre csak egy juh mehetett át rajta.

Hej, megállott a juhász, vakarta a füle tövét, s végignézett nagy keservesen a nyájon.

– No, itt öregszem meg, amíg ez a tengersok juh mind átmegy a túlsó partra!

De hát, ha már idáig jött, vissza nem fordulhatott. Terelni kezdte a juhokat a palló felé, s azok el is indultak egyesével. Reggel indult az első, s amikor a vacsoracsillag feljött az égen, még annyi volt a folyó innetső partján, hogy a szem nem győzte nézni őket.

Ha az a sok juh azon a keskeny pallón mind átmegy a túlsó partra, akkor majd én is tovább mondom ezt a mesét.

számadó juhász: a nyájért felelősséget vállaló juhász

palló: deszkából készült keskeny kis híd

1. Dolgozzatok csoportban! Folytassátok a mesét!

2. Készítsetek rajzot a kitalált mesétekhez!

A GÉM, A HALAK ÉS A RÁK

A gém ott élt egy tó mellett. Megöregedett, nem volt már ereje halat fogni. Gondolkozott, hogy tudna ravaszsággal megélni. Mondja egyszer a halaknak:

– Tudjátok-e, ti halak, hogy nagy baj fenyeget benneteket? Hallottam az emberektől, hogy le akarják csapolni a vizet, s titeket egy szálíg ki akarnak fogni. Tudok én egy kicsi tavat a hegy mögött. Segítenék nektek, de hát megvénültem: nehezen repülök.

Kérni kezdték a halak a gémet, hogy segítsen rajtuk.

– Hát jó, megteszem a kedvetekért, átviszlek a tóba, de csak egyenként vihetlek, nem egyszerre.

Örvendtek a halak, valamennyi kérte:

– Engemet vigyél át! Engemet vigyél át!

És a gém elkezdte vinni: megfogta, a mezőre vitte s ott felfalta őket.

Élt a tóban egy öreg rák. Mikor a gém vinni kezdte a halakat, megneszelte a dolgot, és így szólt:

– No, te gém, vigyél át most engem is az új szállásra.

A gém megfogta a rákot, s vitte. Amikor a mezőig repült vele, le akarta vetni a rákot a földre. De a rák meglátja a sok halcsontot a földön, megszorítja a gém nyakát a két ollójával, s megfojtja, azután visszamászik a tóba, s elmeséli a halaknak, hogy mi történt.

L. Tolsztoj meséje (Áprily Lajos fordítása)

1. Nevezd meg a mese szereplőit!
2. Írd le sorrendben az események helyszíneit!
3. Meséld el, hogyan csapta be a gém a halakat!
4. Készíts szócikket a gémről az internet segítségével!
5. Válaszd ki, melyik közmondás illik a meséhez!

Többet ésszel, mint erővel.

Szegény embert még az ág is húzza.

A hazug embert előbb utoléri, mint a sánta kutyát.

A RÓKA, A MEDVE ÉS A SZEGÉNY EMBER

Egyszer volt, hol nem volt, volt egyszer egy szegény ember. Ez a szegény ember egy reggel két tehenével elindult a földjére szántani. Amint az erdő mellett megyen, egyszer csak hall valami bömbölést és makogást. Bemegy az erdőbe megnézni: vajon mi lehet az? Hát látja, hogy egy nagy medve verekedik egy kis nyúllal.

– No, még ilyet se láttam életemben – mondja a szegény ember, és olyan jóízűen kacagott rajta, hogy majd kipukkadt.

– Ejnye, veszett-hordta embere, hogy mersz te rajtam kacagni? – rivallott rá a medve. – No, ezért meglakolsz. Tehenestől együtt megeszlek.

A szegény ember bezzeg most már nem kacagott. Nagyon kérte a medvét, hogy ne egye meg, vagy ha már csakugyan meg kell lenni, legalább estig ne egye meg, ameddig felszántja a földjét.

– No, hát estig nem bántalak, de akkor megeszlek!

Avval a medve elment a dolgára. Délfelé odavetődött egy róka: észrevette, hogy a szegény ember búsul, kérdezte tőle, mi a baja, talán segíthetne rajta.

A szegény ember elmondta, hogy járt a medvével.

– Ha csak ennyi a baj, azon könnyen tudok én segíteni. Kutyabajod sem lesz. De mit fizetsz, ha megsegítelek?

A szegény ember nem tudta, mit ígérjen, mert nemigen volt miből, s a róka is sokat kért. Végre kilenc tyúkban s egy kakasban egyeztek meg.

– No, most már, szegény ember, hallgass reám! Mikor a medve estefelé idejő, én megbúvok a bokorban, s kürtölök, ahogy a vadászok szoktak. Akkor a medve azt kérdi: mi az? Te azt mondd: vadászok jönnek. Erre a medve megijed, s kér, hogy bújtasd el. Te bebújtatod abba a szennyes zsákba, s megmondod neki, hogy meg ne mozduljon. Én akkor kijövök a bokorból, s kérdem: mi van abban a zsákban? Te

azt mondod: szenes tőke. Én nem akarom elhinni. Erre te fejszét fogsz, s úgy vágod fejébe a fejszédet, hogy a medve mindjárt szörnyethal.

Minden úgy történt, ahogy a róka mondta: a medve pórul járt, s a szegény ember megszabadult tehenestől.

– Nem megmondtam, hogy így lesz? – mondta a róka. – Tanuld meg ebből, szegény ember, hogy többet ésszel, mint erővel. De nekem most dolgom van, hazasietek. Holnap elmegyek hozzád a kilenc tyúkért és a kakasért.

A szegény ember szekérére vetette a medvét, vígan tért haza, otthon jó vacsorát csapott, jól aludt rája, s nem sokat félt a rókától, mert megtanulta tőle: többet ésszel, mint erővel!

Reggel alig nyitotta ki a szemét, már kopogtatott az ajtón a róka, s kérte a kilenc tyúkot és az egy kakast.

– Mindjárt, komám, csak felöltözöm – mondta a szegény ember. Hamar felöltözött, de nem nyitotta ki az ajtót, hanem megállott a ház közepén, s elkezdett csaholni, mint a kutyák.

– Te szegény ember! Mi tesz úgy, talán csak nem kopó?

– Bizony, komám, kopó az, mégpedig két kopó. Itt aludtak az ágy alatt, ördög tudja, honnan kerültek ide. Megéreztek a szagodat, ki akarnak rohanni, alig tudom már tartani őket.

– Csak addig tartsd, amíg elfutok. Nem bánom, maradjon inkább neked a tyúk is, a kakas is.

Mire a szegény ember kinyitotta az ajtót, a róka már túl volt ungon-berken. Nagyot kacagott rajta, s még talán most is kacag, ha meg nem halt.

Illyés Gyula feldolgozása

1. Sorold fel, milyen állatok szerepelnek a mesében!
2. Miért haragudott meg a medve a szegény emberre?
3. Mire kérte a szegény ember a medvét?
4. Keresd meg a szövegben a medve válaszát!
5. Milyen tanácsot adott a róka a szegény embernek?
6. Mondd el, hogyan járt túl az ember a róka eszén!
7. A szegény ember nem tartotta be a rókának tett ígését. Helyesen cselekedett-e? Vitassátok meg!

A BAKKECSKE ÉS A KOS

Megunta a szolgálatot a kos és a bakkecske, és elindult világot látni. Mennek, mendegélnek, hát egyszer csak egy farkaskoponyát találnak a mező közepén. A kos erős volt, de igen félénk, a bakkecske viszont bátor, de igen gyenge.

– Emeld fel a farkaskoponyát, kos barátom, te vagy az erősebb – szólta a bakkecske.

– Vedd fel inkább te, te vagy a bátrabb!

Addig vitatkoztak, amíg aztán közös erővel fel nem emelték és bedobták a tarisznyába.

Tovább mennek, mendegélnek, hát látják: tűz lángol az egyik mezőn.

A tűz körül három farkas ült, kását főztek. Mit tehetett a két jó barát, jó estét kívánt a farkasoknak.

– Jó estét, jó estét!.. – örültek meg a farkasok. – Még nem fő a kásánk, de most már hús is lesz hozzá belőletek!

Megijedt a bakkecske, a kos is igen megrémült. Eszébe jut a bakkecskének a farkaskoponya:

– Vedd csak elő, kos barátom, azt a farkaskoponyát!

A kos benyúlt a tarisznyába és kivette a koponyát.

– Nem ezt, hanem a nagyobbikat! – mondja a bakkecske.

A bárány megint kihúzza ugyanazt.

– Van ott még nagyobb is, azt add ide!

Megrémültek a farkasok, azon kezdték törni a fejüket, hogyan szökhetnének meg innen.

Megszólal az egyik farkas:

– Úgy látom, nagyszerű társaságunk lesz a vacsorához, a kása is szépen fő már, de fel kellene még önteni egy kis vízzel. Elszaladok vízért a kútra.

Azzal fogta magát és már szaladt is.

A másik farkas is azon gondolkozott, miként illanhatna el.

– Elment az a gézengúz, aztán bizonyára leült valahol, a kását meg nincs mivel felönteni. Megyek, visszakergetem.

Ezzel szedte is a lábát, többé vissza se tért. A harmadik farkas tovább üldögélt nagy rémülten:

– Utánuk megyek már, megnézem, mi történt velük!

Már szaladt is, örült, hogy elmenekülhet. Ekkor azt mondja a bakkecske a kosnak.

– Na komám, most már kapjuk be egy-kettőre ezt a kását, aztán szedjük mi is a lábunkat.

Az első farkas ezalatt így gondolkodott:

– Hát nem szégyen három farkasnak megijedni egy bakkecskétől meg egy kostól? Menjünk csak vissza, faljuk fel a bitangokat!

Mire a farkasok visszatértek, a két jó barát már kiürítette az üstöt, kereket oldott és felmászott egy magas tölgyfára. A farkasok elindultak a nyomukban és megtalálták őket egy tölgyfán. A bátor bakkecske felmászott egészen a tölgyfa tetejére, a kos pedig, mivel félénkebb volt, lejjebb maradt.

– Te vagy az idősebb – mondja a két fiatalabb farkas az öregnek –, te mondd meg, hogyan hozzuk le onnan az ebadtákat.

Hanyatt feküdt az öreg farkas a fa alatt és elkezdett varázsolni. A kos remegve ült az ágon, de félelmében elvesztette egyensúlyát és ráesett a farkasra. A bátor bakkecske nem sokáig gondolkozott, elkiáltotta magát:

– Hozd csak fel ide azt az öreg farkast, majd én ellátom a baját!

Felpattantak erre a farkasok, nekiiramodtak, hogy csak úgy porzott utánuk az út.

A bakkecske is lemászott a nagy fáról, elmentek a mezőre, kalibát építettek és még ma is ott élnek, ha meg nem haltak.

Ukrán népmese nyomán

1. Milyen külső és belső tulajdonsága volt a két állatnak?
2. Meséd el, hogyan sikerült megenni a farkasoktól az ételt!
3. Hogyan menekült meg a farkasoktól a kos és a bakkecske?
4. Keress közmondást a meséhez!

A VÉNASSZONY ÉS A TIZENKÉT ZSIVÁNY

Hol volt, hol nem volt, volt egyszer egy vénasszony. Az a hír járta róla, hogy felveti a pénz. A tizenkét gonosz zshivány elhatározta, hogy ellopják az öregasszony pénzét. Egy este odasettenkedtek a házához. A vénség épp vadalmát főzött. Rőzsét vetett a tűzre, maga pedig elnyúlt a padkán, hogy míg megfő a vadalma, pihentesse öreg csontjait.

A főzshivány a legfiatalabbat küldte az ablakhoz, kukkantson be: mit csinál az öreg? Az öregasszonynak az volt a szokása, hogy esténként megszámolta az ásítását. Akkor ásította az elsőt, amikor a legfiatalabb zshivány belesett az ablakon.

– No, megjött az első! – mondta hangosan.

A zshivány ijedten futott vissza a többihez.

– Mitől ijedtél meg? – mordult rá a főzshivány. – Csak nem a vénasszonytól?

– De bizony, hogy tőle! – suttogta remegő hangon a fiú. – Amikor beleskeltem, azt mondta: „No, megjött az első!”

– Bolond beszéd! – mérgeskedett a főzshivány, és egy másikat küldött leselkedni. – Hadd lássuk, neked mit fog mondani.

Az öregasszonyra pedig épp akkor jött a második ásítás, amikor a zshivány az ablaka alá ért.

– No, megjött a második is! – mondta hangosan.

Ezután sorra mind a tizenkettő odament az ablakhoz leselkedni, a vénség meg hangosan számolta az ásításait. A zshiványok persze azt hitték, hogy őket számolja.

Bizony, tizenegy zshivány íziben el akart szelelni, hanem a főzshivány – nemhiába volt közöttük a legidősebb, most is helyén volt az esze – nem engedte el őket. Parancsára együttesen vonultak az ablak alá.

Benn a vadalma elfőtte a levét, és a vadalmák mind sustorogni kezdtek, kinn a zshiványok suttogtak. A vénasszony csak a vadalmákat hallotta, és ekként fenyegetőzött a fakanállal:

– Csak susogjatok, susogjatok, mihasznák! Mindjárt odamegyek és bekaplak benneteket!

Hej, megijedtek a zsványok, s egyenest a kertbe szaladtak! A kertben egy nagy laboda állt, oda bújtak.

Ezalatt a vénasszonynak eszébe jutott Laboda, a kutyája. Máskor mindig bent aludt, most nem találta. Kinyitotta az ajtót, és kikiáltott:

– Mi dolog ez, Laboda?! Laboda?! Akasztófa, kaloda, gyere elő, mákvi-rág!

Laboda

Hej, megijedtek a zsványok, még a főzsvány is reszketett, ijedtükben tizenkét felé szaladtak. Csak három nap múlva találkoztak. Akkor megesküdtek, hogy soha többé nem mennek az öregasszony háza közelébe.

Kárpátaljai magyar népmese

íziben: azonnal; **laboda:** nagyon magasra növő, bokros gyógynövény

1. Állítsd időrendbe az eseményeket, és másold be a füzetedbe a mondatokat!

- a) A zsványok a laboda közé bújtak.
- b) A főzsvány a legfiatalabbat küldte az ablakhoz.
- c) Egy este odasettenkedtek a házhoz.
- d) Ijedtükben tizenkét felé szaladtak.
- e) Az öregasszony esténként megszámolta az ásítását.
- f) A zsványok el akarták lopni az öregasszony pénzét.
- g) A vénasszony megfenyegette a fakanállal a vadalmákat.

2. Milyen szokása volt az öregasszonynak?

3. Mitől ijedtek meg a zsványok?

4. Mondd más szóval!

odasettenkedtek

bekukkant

berezel

elszelel

5. Mit jelent a *felveti a pénz* és a *helyén van az esze* kifejezés?

MIRKÓ KIRÁLYFI MEG A TÁLTOS PARIPA

Volt egyszer egy Fehér király, s annak három fia. Ennek a királynak az egyik szeme mindig sírt, a másik mindig nevetett. Megkérdezte egyszer a legkisebbik fia, Mirkó királyfi:

– Mi az oka, hogy király apám egyik szeme sír, a másik meg nevet?

– Nagy oka van annak édes fiam. Volt nekem egy vitéz barátom, a Fekete király. Hej, sok ellenséggel megvívtunk mi ketten legénykorunkban! Aztán egyszer úgy esett, hogy el kellett válnunk. A barátom tündérkeresztanyja megmondta nekem, hogy három derék fiam lesz. De jó király csak abból lehet, aki majd megtalálja és el is hozza a Fekete király birodalmában termett aranyvirágot, és melléje még egy aranyalmát is. Nevet az egyik szemem, mert három derék fiam van, sír a másik szemem, mert azt sem tudom, merre van a Fekete király birodalma. Hogyan is várhatnám, hogy elhozzátok az aranyvirágot meg az aranyalmát?

– Egyet se búsulj, édesapám! – mondta Mirkó királyfi. – Elmegyek én is meg a két bátyám is, haza sem jövünk aranyvirág meg aranyalma nélkül.

Így is lett. Csakhogy a Fehér király istállójában két szép paripa volt bekötve, azt meg elvitte a nagy útra a két idősebb királyfi. Mirkónak egy öreg, sovány gebe jutott. Megveregezte Mirkó királyfi a gebe oldalát, s szelíd szóval biztatta:

– Egyet se félj, derék jószágom! Megitatlak, megetetlek minden reggel, minden este, valahogyan majd csak eljutunk a Fekete király országába.

Azzal felült a gebe hátára, s a testvérbátyjai után ő is elindult a hosszú útra. Mikor esteledett, megszólalt az öreg ló:

– Mit parancsolsz, édes gazdám? Szálljak-e, mint a szél, vagy röpjek-e, mint a gondolat? Mert tudd meg, hogy táltos vagyok én! Csak arra vártam, hogy szelíd szóval szóljanak hozzám!

– Röpülj, lovam, táltos lovam, röpülj, mint a gondolat! – örvendezett Mirkó.

Röpült is a táltos, röpült, mint a sebes gondolat. A hold sem világolt még az égen, mikor Mirkó királyfi a Fekete király palotájának az udvarába ért. A palota ablakából éppen kinézett a Fekete király szépséges leánya.

– Mit keresel az én apám udvarában, te idegen vitéz?

– Téged kereslek, galambom, mert nálad szebb aranyvirágot még nem látott a szemem! Most már csak az aranyalmát kell megtalálnom!

Akkor Mirkó királyfi meg a táltos paripa néhányszor megkerülte a palotát. A Fekete király meg a szépséges leánya kijöttek a palotából, de ahogy átlépték a küszöböt, a király aranyalmává, a leánya meg aranyvirággá változott. Mirkó királyfi a kalapja mellé tűzte a virágot, az almát meg zsebre vágta, s mint a sebes gondolat, szállt vissza az édesapjához.

– Apámuram, meghoztam az aranyalmát, meghoztam az aranyvirágot!

Az almát az apja elé gurította, az visszaváltozott Fekete királlyá.

A virágot megcsókolta, s abból újra szépséges királylány lett.

Nevetett is most már a Fehér király mindkét szeme!

Francia népmese

1. Mondd el, miért nevet a király egyik szeme, és miért sír a másik!
2. Milyen nehézséggel kellett szembenéznie Mirkó királyfinak az út előtt?
3. Dolgozzatok párban! Bizonyítsátok be a mese alapján, hogy szeretettel, szelídséggel minden nehézséget le lehet küzdeni!
4. Vitassátok meg, helyesen cselekedtek-e Mirkó bátyjai!

MÁTYÁST MEGVENDÉGELIK

Mátyás király vadászgatott egy rengeteg erdőben társaival. Délfelé járt az idő, készítette a szakács az ebédet, de Mátyás az idő alatt úgy elcsámborgott, hogy eltévedt. Ráesteledett, de még mindig nem lelte barátit. Elfáradt, elcsigázódott, mikor megpillantott egy pislogó fényt. No, oda már bemegy, megpihen éjszakára. Egy öreg anyóka lakott ott.

Beköszönt:

– Adjon isten jó estét, édes öreganyám!
– Adjon isten neked is, fiam! Mi járatban vagy?
– Eltévedtem. Vadásztam társaimmal, de sehogy nem találom őket.

– Édes fiam, a sötétben már úgysem találod meg őket, ha a világosban nem találtad. Itt van ez a dikó, ezen megpihenhetsz reggelig. Vacsorát nem tudok neked adni... De várjál csak, van egy tyúkom, azt levágom.

Levágta az anyóka a tyúkot, megkopasztotta, főzött belőle jó húslevest.

Megmelegedett Mátyás szíve, mikor eléje tette az anyóka a párolgó, finom levest. Megolvasta hány zsírszem gyöngyözik

a leves tetején, és azt mondta:

– Tudod-e, anyóka, ki vagyok én? Bizony Mátyás király.

– Ó, fiam, ne haragudj rám, nem ismertelek meg, és királyhoz illően meg sem tiszteltelek.

– Nagyon elégedett vagyok, anyókám, mert egyetlen tyúkot is levágtad a vendégnek, és megfőzted levesnek. Most anynyi aranyat kapsz tőlem, ahány zsírcsepp gyöngyöződik a leved tetején.

Elővette Mátyás király a pénzes zsákját, és hija nélkül kiszámolta az asztalra az aranyakat.

No, erre betoppantak vadásztársai.

– Jaj, királyunk, az egész erdőt bejártuk érted! Miért jöttél ilyen messze tőlünk? Nagyon aggódtunk érted.

Közben meglátták az asztalon a sok aranyat, megtudták, miért kapta az anyóka a gazdag jutalmat.

„No – gondolta magában a kuktája –, majd főzök én a királyomnak olyan zsíros levest, hogy nem győzi nekem az aranyakat olvasni a zsákjából.”

Hazamentek. A kuktája mindjárt másnap elkészítette a tyúkhúslevest, feltálalta. Mátyás király sejtette, honnan fúj a szél, hát méregbe gurult:

– Te kukta, elrontottad a levest, ehetetlen, mert csurom zsír az egész. Többet nem leszel a kuktám, amerre akarsz, arra mehatsz!

Lekókadtt fejjel hagyta ott a kukta a királyi udvart. Sok aranyat akart, de nem kapott semmit.

Magyar népmese

1. Kik a mese szereplői?
2. Hogyan került Mátyás király az öreganyóhoz?
3. Írd ki, hogyan köszönt Mátyás király az anyóka!
4. Mivel vendégelte meg az anyóka a királyt?
5. Hogyan hálálta meg Mátyás király az anyóka jóságát?
6. Szerintetek jószívű volt-e az anyóka? Vitassátok meg!
7. Igazságosan bánt-e Mátyás király a kuktával?
8. Keressetek egy találó közmondást a meséhez!
9. Rájöttél-e a szövegből, hogy mi a *dikó*? Ha nem, nézz utána!
10. Írd ki az első bekezdésből a *mit csinált?* kérdésre felelő szavakat!
11. Mondd más szóval!

elcsámborgott

megolvasta

betoppantak

kukta

12. Nézz meg egy mesét Mátyás királyról! Meséld el következő órán osztálytársaidnak!

AZ ARANYSZŐRŰ ÉS A FEKETE BÁRÁNY

Mátyás királynak volt egy igazmondó juhásza, aki soha nem hazudott neki.

Egyszer a burkus király vendégségbe ment hozzá, és beszélgetés közben Mátyás elkérkedte magát, hogy neki milyen híres jó juhásza van. Ezt nem lehet soha hazugságban találni.

Azt mondta a vendég király, ő megmutatja, hogy meghazudtolja.

Fogadtak. Elment a burkus király a lányával a mezőre.

Volt Mátyás királynak egy aranyszőrű báránya. Azt mondta a lány a juhásznak:

– Add nekem ezt az aranyszőrű báránykát!

– Hát – azt mondja a juhász –, a bárány a gazdámé, nem az enyém. Mit fog szólni, ha odaadom?

– De hát mégis – azt mondja –, nekem mint királylánynak add ide! Addig incselkedett vele, hogy odaadta.

Na, a juhász, mikor a burkus király meg a lánya elmentek, megijedt, hogy ő mit csinált. Mit mond a gazdájának, hogy hova lett a birka, hova lett a bárány? Kell menjen, hogy jelentse, hogy nincsen meg.

Megyen, gondolkodik. A botját felállítja, a kalapját ráteszi: ez lesz Mátyás király. Odamegy, hogy ő jelenti:

– Felséges királyom, jelentem, hogy nincs az aranyszőrű bárány!

– Hát hova lett?

– A farkasok megették.

– Hát akkor nem vigyáztál rá. Miért nem ették meg a többit is, miért csak ezt az egyet?

Nem, ez nem jó. Megyen tovább, megint felállítja a botját, megint köszön neki:

– Felséges királyom, elveszett az aranyszőrű bárány.

– Hát hova lett?

– Hát a kútba esett, vagy hova lett, nem tudom.

– Miért nem vigyáztál rá, miért nem vettek el a többiek?
Nem jó, ez is hazugság! Még megyen, még gondolkozik, még a botját is felállítja, a kalapot ráteszi, az Mátyás király, jelenti neki:

– Felséges királyom, hát megvallom az igazat: elcseréltem az aranyszőrű bárányt egy fekete bárányért.

Akkor ő elment bé, gondolta, ez így már jól van, ez már nem lesz hazugság.

Bément. Ott várják, hogy most mit mond. Ő meg jelenti:

– Felséges királyom – azt mondja –, nagy baj történt odakint a nyáj között.

– Hát mi történt, szolgám?

– Elveszett az aranyszőrű bárány.

– Hát hova lett?

– Hát megmondom igazán: elcseréltem egy fekete bárányért.

– És hol van a bárány?

– Ott ül – azt mondja – középen.

És akkor megnyerte a fele királyságot meg burkus király lányát, mert nem hazudott.

Bukovinai székely népmonda

1. Nevezd meg a monda szereplőit!
2. Miért akarta megszerezni az aranyszőrű bárányt a királylány?
3. Szerinted miért adta oda a juhász a királylánynak a bárányt?
4. Keresd meg a szövegben, milyen füllentéseket talált ki a juhász! Miért nem volt elégedett velük?
5. Milyen jutalmat kapott az igazmondó juhász?
6. Válaszd ki a szókérdésekről a juhászra jellemző tulajdonságokat!

becsületes

lusta

furfangos

igazságos

találékony

éles eszű

tisztességes

hűséges

öntelt

7. Magyarázd meg az *elkérkedte* szó jelentését!
8. Vitassátok meg, érdemes-e becsületesnek lenni!
9. Játsszátok el a mondát szereposztásban!

MÚLTIDÉZŐ

BOTOND

Egyszer a magyarok harcba indultak a görög császár ellen. Meg sem álltak a görög császár városáig. Megijedt a görög császár a magyar sereg láttára, elzáratta a városnak mind a hét kapuját, hogy a magyarok be ne mehessenek. Követeket küldött a magyar vezérhez. Azt üzenté, hogy ne ontsák egymás vérét, kár volna a görögökért is, a magyarokért is. Inkább álljon ki a görögök részéről is egy vitéz, a magyarok részéről is egy vitéz bajvívásra. Ha a görög győz, a magyarok szépen menjenek vissza hazájukba, ha a magyar vitéz győz, nagy adót fizet a magyaroknak.

– Jól van – mondotta a magyarok vezére –, hát csak jöjjön az a vitéz!

Elmentek a követek, s hát egy óra sem telt belé, jó ki a vár kapuján egy rengeteg nagy óriás, s két karját összefonva, megáll a magyarok előtt, s mondja nagy büszkén:

– Hadd lám, ki mer kiállni velem! De egyszerre kettő jöjjön, eggyel nem is kezdek.

Összenéztek a magyarok, szikrázott a szemük a haragtól, s egyszerre száz is kiáltotta:

– Én is kiállok! Én is!

A legserényebb volt azonban köztük Botond, egy köpcös, tagbaszakadt ember. Egy szempillantás alatt kivált a seregből, elébe állott a görög vitéznek. Mondta neki:

– Hallj ide, görög óriás! Botond az én nevem. A legkisebb vitéz a magyarok között. Állíts csak te magad mellé még két görögöt!

S amikor ezt mondotta, megforgatta a buzogányát, s úgy vágta a vár vaskapujába, hogy az egyszeriben kettéreccsent. Akkora lyukat ütött a kapun, hogy egy növendékgyermek ki-be sétálhatott rajta.

– No, no – ingerkedett az óriás –, kár volt eldobnod azt a buzogányt!

– Nem kell nekem sem buzogány, sem kard – mondotta Botond, s üres kézzel ment a görögnek. Egyszer jobbra lódította, aztán balra; akkor felkapta, megkeringette a levegőben, s úgy földhöz teremtette, hogy ha hét lelke lett volna, az is kaszalat belőle.

De bezzeg szégyellte ezt a csúfságot a görög császár. Ott ült a vár fokán egész háza népével s udvarával, s szentül hitték, hogy az óriás legyőzi akármelyik magyart. S lám, a legkisebbet sem tudta legyőzni. Szégyenszemre visszatakarodtak a palotába, s a császár akkora adót vállalt, amekkorát csak kívántak, csak hogy hagyják békességben a magyarok.

Benedek Elek nyomán

köpcös : alacsony, izmos testalkatú; **tagbaszakadt**: nagy csontú, erős; **növendék gyermek**: nagyobb gyerek

1. Milyen tulajdonságai voltak a görög óriásnak és Botondnak?
2. Ki tetszik neked jobban a két vitéz közül, és miért?
3. Dolgozzatok párban! Tegyetek fel 2–2 kérdést egymásnak a monda alapján, majd válaszoljatok rá írásban!

HOGYAN CSATÁZTAK A MAGYAROK?

Őseink karddal, vérttel, íjjal és lándzsával indultak a csatába, de leginkább a nyilat használták. Az ellenséget csellegyekeztek legyőzni. Erről már írásos emlék is fennmaradt.

A bizánci császár könyvében ez olvasható:

– Fegyverük a kard, dárda, nyíl, vért. Ha ellenségre bukannak, nyilazni kezdik, s mikor soraik meginognak, harci kiáltással, mint a fergeteg, rárohannak, szétverik, levágják. Ha a támadás nem sikerült, újból kezdik a nyilazást.

Jobbára a távolból való harcban és a lesvetésben lelik kedvüket. Kedvenc cselük, hogy a harc közben megfutamodnak, maguk után csalják az üldözőiket, aztán kétfelé válik a csapat, és bekerítik az ellenséget. Nyilazásban nincs párjuk a világban.

A TORDAI-HASADÉK

Nagy harcot vívott László király Erdélyben a kunok ellen, s egyszer Torda mellett nagy vereség érte. Futott a magyar sereg, futott maga a király is. Ott vágattak a Torda feletti hegyélen, elől a magyarok, nyomukban mindenütt a vérszomjas kunok.

Hátrapillantott Szent László, s hát látja, hogy a kunok annyira a nyomába értek, hogy fejszékkel csaknem levághatják. Ekkor a király felsóhajt, és imával fordul az egek Urához:

– Szabadíts meg, Uram, éretted harcoltam!

És íme, Isten meghallgatta Szent László imáját, csodát tett! Ahogy hajdan Mózesnek a Veres-tengert kettéválasztotta, úgy repesztette ketté a hegyet Szent Lászlónak.

Rettegve rántották vissza lovukat a kunok, mert egy szempillantás alatt a király és köztük toronymagasságú üreg tángott.

A király lova patkójának a helyét még évszázadok múltán is jól látták, és az arra járóknak mindig mutogatták.

Erdélyi népmonda nyomán

1. Melyik magyar királyról szól a monda?
2. Kik ellen harcoltak a magyarok?
3. Mondd el, milyen csodát tett Isten a monda szerint!
4. Írd le szótagolva az utolsó két bekezdés!

A TORDAI-HASADÉK KELETKEZÉSE

Az erdélyi (ma Románia) Nyugati-szigethegy-séget egy helyen valamikor régen a vulkáni működés a tetejétől a talpáig kettérepesztette. Ezt a helyet nevezik Tordai-hasadéknak.

A hasadék bejárata vadregényes. Romos vársziklakövei húzódnak jobbról is, balról is. Lent a völgyben patak csörgedezik. A 3 kilométer hosszú hasadéknak néhol 300 méteres magasságot elérő csupasz falai vannak.

Hajdan ez lakott hely volt. Az ősember benne üttötte fel a szállást. A rómaiak építőanyagként használták kifejtett mészköveit. A Nagykutya és a Kiskutya barlangok menedékül szolgáltak a lakosságnak a tatárjárás idején, de ugyanezt a szerepet töltötték be a XVII. században is.

Nagyon sok növényfajta található itt. Kettő különösen jellemző. Az első a vadfokhagyma, amelynek erőteljes szára és sárga virága van. A kavics között, főleg a magas sziklák párkányán nő. A másik a husáng, egy 2 méter magas, ernyős virágzatú növény, amelyik csak a Torda városa felé tekintő sziklacsoportokon nő.

A növényzet mellett a madarak is valóságos madármúzeumot alkotnak. A védett madárfajok közül megtalálható itt a kövirigó, hantmadár, hajnalmadár. De gyakoriak a környéken a nagyvadak is: a farkas, a róka, az őz.

hajnalmadár

hantmadár

kövirigó

1. Legyél felfedező! Olvasd el még egyszer figyelmesen mindkét szöveget! Mondd el, hogyan keletkezett a Tordai-hasadék a monda szerint, és hogyan a valóságban!
2. Nézd meg az interneten, hogyan néz ki a vadfokhagyma és a husáng!
3. Tudj meg többet az internet segítségével a szövegben felsorolt védett madarokról! Az egyik madárról készíts szókártyát!

SZENT LÁSZLÓ PÉNZE

Egyszer a kunok nagy sereggel megrohanták Kolozsvár falait, és már erősen szorongatták a várost.

Amikor Szent László király ezt meghallotta, tüstént hadat kiáltott, és erős sereggel megtámadta a kunokat.

Hullott a pogány, mint fű a kaszás előtt, s aki tudott, lóhalálában menekült a magyarok elől.

A magyarok pedig vágták, aprították a menekülőket.

Ekkor a kunok vezére hirtelen kibontotta a tarisznyáját, s mintha magot vetne, a sok aranyat az üldöző magyarok elé borította. Erre a többi kun is szórni kezdte az aranyat, hogy a magyarokat megállítsák, és életüket megtartsák.

Jól számított a kun vezér!

Amikor a magyarok a sok kincset meglátták, egymás után leugráltak a lóról, és kapkodták fel az aranyat. Megfeledkeztek a dicsőségről meg a kunok üldözéséről, csak a kincstre gondoltak.

László király egy ideig biztatta a vitézeket, hogy folytassák az üldözést, de hiába, mert a kincsvágy még a királyi szónál is hatalmasabb volt.

Ekkor a szent király Istenhez fordult segítségért:

– Uram, te segíts meg, éretted harcoltam!

És íme, csoda történt: Isten a sok aranyat, amit a kunok a földre szórtak, mind kővé változtatta!

Azon a vidéken sokáig mutogatták az aranyból lett köveket, amiket a nép *Szent László pénzének* nevezett.

Erdélyi népmonda nyomán

kun: régi, török eredetű nép

1. Melyik várost támadták meg a kunok?
2. Hogyan jártak túl a kunok a magyarok eszén?
3. Vitassátok meg, helyesen viselkedett-e a magyar sereg!
4. Milyen csoda történt a király kérésére?
5. Nézz utána az interneten, mikor uralkodott László király!

HUNYADI JÁNOS IFJÚSÁGA

Sok bátor apród, derék vitéz szolgált Lazarevics István szerb fejedelem udvarában, de egy sem léphetett az ifjú Hunyadi János nyomába. Vadászaton, lesen és csatában, mindenütt megállta a helyét.

Egyszer a fejedelem vadászatra indult, s hát éppen előtte felszökött egy farkas.

Hunyadi János éppen ott lovagolt mellette, hát a fejedelem rákiáltott:

– Fogd el, fiam, élve-halva!

Ennél többet mondani nem kellett. Az ifjú sarkantyúba kapta lovát, és a farkas után vágatott. Amikor egy folyóhoz értek, a farkas belevetette magát, és úszva próbált menekülni. De az ifjú lovával utána ugratott, majd kikaptak a szárazra, s ott sem hagyta abba az üldözést.

A sűrűben már gyalog üldözte, végre elfogta a farkast, megölte, bőrét lenyúzta, és átadta a fejedelemnek. Ahogy átnyújtotta, ezt mondta:

– Uram, megtettem, amit parancsoltál. Megöltem a farkast, íme, itt van a bőre, tégy vele, amit tetszik.

A szerb fejedelem elámult ezen a csodán, és azt mondta:

– Ez az ifjú még sokra viszi.

Lazarevics fejedelem jóslata nemsokára beteljesedett.

Teleki József elbeszélése nyomán

1. Milyen szavakkal küldte a farkas után a király a fiatal Hunyadit?
2. Meséld el, hogyan sikerült elejtenie a farkast!
3. Válaszd ki a szókétyákról az ifjú Hunyadira jellemző tulajdonságokat!

bátor

ügyes

kitartó

leleményes

gyáva

merész

lusta

hűség

gyenge

félénk

4. Készíts rajzot a történethez!

NÁNDORFEHÉRVÁR OSTROMA

Folyt is az ostrom, rettenetes erővel folyt. Néhány nap múlva minden torony ledőlt, és a falak nagy része is romokban hevert. Az árkok eltűntek, színiig megteltek földdel – most már szabad volt az ostromlók útja!

Az ostrom tizenötödik napján, ahogy a török császár előre megígérte, megindult a nagy támadás.

Hajnalhasadáskor szörnyű dobpergéssel, erős trombitaszóval és harsány kiáltozással rohamra indult a török.

Már az első rohammal betört a vár belsejébe, és elseperte a gyenge magyar védelmet.

De a belső várban nagy közelharc folyt, a magyar vitézek végső elszántsággal verekedtek, visszaszorították a törököt, aztán ismét meghátráltak, majd újra előretörték.

Hunyadi János mindenütt ott volt: buzdított, fenyegetett és harcolt; ahol ő járt, mindig fellángolt a küzdelem.

Ekkor történt, hogy egy torony védelmében az egyik vitéz, Dugovics Titusz birokra kelt egy törökkel, aki zászlóját ki akarta tüzni a bástyára. Amikor látta, hogy kifáradt erejével nem bírja a törököt legyőzni, átnyalábolta ellenfelét, és a mélybe vetette magát.

A nándorfehérvári csata

Háromszor kiűzték a törököt a várból, de mindig újra visszatért, mert győzte erővel: sok volt a tartaléka.

Mint a hullámozó tenger, úgy elborította a sok török a várat, a védőket visszaszorította, a házakat felgyújtotta, és mindenütt kitűzte a török zászlót.

Már felharsant a török táborban az örömkialtás, a győzelmi zene, amikor a magyar vitézek még egy kétségbeesett támadásra indultak.

A törökök pedig, akik már nem vártak támadást, hirtelen úgy megzavarodtak, hogy futásnak eredtek.

Erre a magyarok visszanyerték bátorságukat, és kardjuk élével üldözni kezdték az ellenséget.

A gögös Mahomet, a törökök elbizakodott császára vágatva menekült, futva futott a magyar vitézek előtt.

Hunyadi János

Lengyel Dénes nyomán

- 1.** Mondd el az olvasmány tartalmát a következő vázlatpontok segítségével:
  - a)** Az ostrom kezdete
  - b)** Az első török roham
  - c)** Harc Hunyadi János vezérletével
  - d)** Dugovics Titusz hőstette
  - e)** A törökök öröme
  - f)** A magyarok győzelme
- 2.** Nézz utána, ki volt Hunyadi János! Mesélj róla a következő órán!

MIÉRT HARANGOZNAK DÉLLEN?

A nándorfehérvári győzelmet egész Európa megünnepelte. Ez a győzelem hosszú időre megmentette Európa népeit a török támadásoktól. A pápa elrendelte, hogy a győzelem emlékére a templomokban minden délben harangozzanak. Ezért hangzik fel ma is a déli harangszó.

MÁTYÁS KIRÁLY ÉS KINIZSI

Történt egyszer, hogy Mátyás király a Bakonyban, Nagyvázsony környékén vadászott. Nagy meleg volt; a király beüzent a barátok klastromába, hogy erősen megszomjazott.

Mindjárt futottak a barátok, és aranykupában finom somlai bort hoztak a királynak.

De Mátyás király hozzá sem nyúlt, hanem azt mondta:

– Ilyen melegben nem iszom bort.

Meghallotta ezt a malomajtóból Kinizsi Pál, az erős molnárlegény, aki éppen malomkövet faragott. Beugrott hát a korsóért, és futott vele a királyhoz.

Amikor odaért, azt mondták a barátok:

– Ejnye, fickó, hát a tálca hol maradt?

Visszafut Kinizsi, felkapja a malomkövet, és azon nyújtja a korsót.

Mátyás királynak megtetszett ez a derék legény. Bevette a seregébe, és neki ajándékozta Nagyvázsonyt.

Egyszer azzal bízta meg, hogy követségbe menjen a török császárhoz.

De Kinizsi, aki a csatamezőn nem ijedt meg a töröktől, semmiképpen se akarta vállalni ezt a kitüntetést.

A király így biztatta:

– Jó hívem, Kinizsi Pál! Ha a török a te fejedet leütné, én a fejed helyébe harmincezer török fejet vágatok le!

– Úgy bizony – mondta erre Kinizsi –, de a harmincezer fej közül egy se illik úgy a Palkó nyakára, mint ez a mostani fejem.

Dunántúli népmonda nyomán

barátok klastroma: szerzetes papok lakhelye

1. Mit hoztak Mátyásnak a barátok?
2. Milyen tálcán vitte a vizet Kinizsi a királynak?
3. Milyen jutalomban részesült a molnárlegény?
4. Miért nem akart Kinizsi követségbe menni a török császárhoz?

A NAGYVÁZSONYI KINIZSI-VÁR

Nagyvázsony a Balatontól 10 km-re, a Bakony-hegységben található. Nevét a Vázsony nemzetségről kapta, melyeknek kihaltával a vár visszaszállt a királyra. 1472-ben Mátyás király hű vitézének, Kinizsi Pálnak adományozta. Huszonkét évig, haláláig volt az ő birtoka, s ez idő alatt sokat fejlődött.

Feljegyezték, hogy a hatalmas erejű Kinizsi Pál szívesen vett részt lovagi tornákon, melyeket rendre meg is nyert, hadvezérként pedig egyetlen csatáját sem veszítette el.

A nagyvázsonyi vár négyszögletű öregtornya a Dunántúl egyik legépebben maradt lakótornya. Öt szintjével biztonságot nyújtott az ott élőknek. A torony eredetileg 25 méter magas volt. A falak alul 2–2,5 m vastagok, felfelé fokozatosan vékonyodnak, legfelül alig haladják meg az 1 métert.

A kaputorony vagy barbakán patkó alakú, kétemeletes magasságú építmény, a vár legerősebb pontja volt. Lőrésein tüzelhettek a védők a támadókra.

A lakóhelyiségek körül 4–5 méter szélességű, többszintű védőfolyosó húzódott. A várárokban ma is megtalálható az a forrás, mely a belső udvar víztárolóját táplálja.

- 1.** Légy felfedező! Vesd össze a két szöveget! Egy Kinizsivel kapcsolatos eltérés van a monda és az internetről vett ismertető között. Ha megtalálod, meséld el társaidnak!
- 2.** Keresd meg az interneten Magyarország térképét, és nézd meg, hol helyezkedik el Nagyvázsony!

TÖRÖKVERŐ

Futni fogsz majd buggyos török,
ha bokromról botot török.
Kard lesz abból, kard lesz biz' ám,
én vagyok a Dobó István!
Ütöm, űzöm a kontyosát,
valamennyi álljon odább.

Futni fogsz majd buggyos török,
ha bokromról botot török.
Hajlítok én abból íjat,
ne húzzon hát velem ujjat
senki fia, mert nyilamtól
lesz belőle sündisznótor.

Futni fogsz majd buggyos török,
ha bokromról botot török.
Lesz abból még olyan dárda,
a világot általjárja.

Futni fogsz majd buggyos török,
ha bokromról botot török.
Faragok szép ostornyelet,
eltángalom Mehemedet,
verem a port agán, bégen,
a janicsárt sem kímélem.

Tanuljanak a törökök,
ha bokromról botot török,
leveléből vetek ágyat,
lepkepárnak, katicának.

Döbrentei Kornél

1. Kinek képzei magát a vers főhőse?
2. Nézz utána sz interneten, hogyan néztek ki régen a törtök katonák!

KI VOLT DOBÓ ISTVÁN?

Több mint négyszázötven évvel ezelőtt a török el akarta foglalni Eger várát. A várat Dobó István kapitány védte vitézeivel. Jegyezd meg a kapitány nevét, mert nagy hős volt! Amikor a török közeledett, összegyűjtötte seregét, és berendezkedett a vár védelmére. A török valóban jött is.

Gárdonyi Géza így ír erről Egri csillagok című híres regényében:

„Jönnek!

Mit érezhetett Dobó e hírnék hallatára? Az a török had jön, amelyik elfoglalta Drégelyt, Hollókőt, Salgót, Bujákot, Ságot, Balassagyarmatot...

Jönnek, mint a dübörgő istenítélet, világromboló tűz- és vérvihar. Százötvenezer emberarcú tigris, pusztító fenevad. Van talán kétszázezer is. Nagyobb részüket a zsenge gyermekkortól nyilazásra, lövésre, falmászásra, tábori életre nevelték...

S velük szemben?

Itt áll ez a kis vár, s alig hat régi, hitvány ágyú...”

A várat mégis megvédték. Dobó vitézeit még az asszonyok is segítették. Követ zúdítottak a létrán felmászó törökre, meg forró szurkot öntöttek a nyakukba.

* * *

Dobó István egy Ungvárhoz közel fekvő falucskában született, amelynek neve Dobóruszka. 1572-ben ennek a falunak a templomában temették el. Dobóruszka ma Szlovákia része.

A Dobó család ősi birtokához tartozott a szerednyei vár. Ennek romjait ma is megtekinthetitek Szerednye község mellett.

1. Melyik várnak a kapitánya volt Dobó István?
2. Hogyan védték meg a várat?
3. Mondjátok meg, miért volt nagy hős Dobó István!
4. Miért tartjuk Dobó Istvánt vidékünk szülöttének?

A TISZA EREDETE

Már meg volt teremtve az egész világ, megvoltak a hegyek, a völgyek, kisebb és nagyobb folyók, csak még a Tisza állott ottan az Úr zsámolyánál.

– Hát teveled mit csináljak, szegény fejeddel? – kérdi az Úristen.

– Csak bízd rám, Atyám –

mondja Jézus Krisztus –, majd eligazítom én!

Azzal Jézus elővett egy aranyos ekét, elébe fogott egy szamarat, s azt mondja a Tiszának, hogy menjen utána mindenütt a barázdában. Azután nekivetette az ekét a földnek, szántotta a folyónak az ágyat, az pedig ment mindenütt a nyomában.

Hanem szerteszéjjel igen sok cötkény volt mindenfelé, a szamár pedig éhes is volt, meg amint tudjuk, nagyon szereti is a cötkényt: egyikhez is hozzákapott, a másikkhoz is, s nem haladt egyenesen. Ide-oda rángatta az ekét. Azért olyan girbegurba, csivirgős-csavargós a Tisza folyása.

Népmonda

barázda: a szántóföldbe ekével húzott mélyedés, ebbe vetik a magot
cötkény: kóró

1. Mi az, ami hihető a mondában, és mi az, ami nem?
2. Nézz utána, mit jelent a **zsámoly** szó!

A Tisza két forrásból születik a mi hegyeink között, a Kárpátokban. Egyik forrásból keletkezik a Fekete-Tisza, a másikkól a Fehér-Tisza. Hosszú utat tesz meg a két patak anélkül, hogy egyszer is megpillantaná egymást. Rahónál végül összetalálkoznak, és egy folyóvá egyesülnek. Innentől már a folyó neve egyszerűen Tisza. A Tisza Kárpátalja legnagyobb folyója.

ITT A TÉL

HÓ

Rigók fáznak a lombban,
fényes a friss hó, roppan.
Mosd meg benne az arcod.
Ropog a friss hó, hallod?
A fák között az őzek
elbújnak, kergetőznek.
Utánuk minek futnál?
Friss hóban lemaradnál.
Markolj a puha hóba,
s reggelig álmodj róla.

Bényei József

MADÁRSZÁLLÓ

Havas téli nagy ég alatt
Vendégeim a madarak.
Kopognak már az ablakon,
Jól élnek itt morzsán, magon.

Csipegetnek, eszegetnek,
Ha jóllaktak, elröppennek.
De holnapra visszajönnek,
Ablakomon beköszönnek.

Így élnek ők a nagy télben,
Vendégeim minden délben.
Meghálálják majd tavasszal
Madárfüttyel, madárdallal.

Tordon Ákos

1. Készíts rajzot az egyik vershez!
2. Írd ki mindkét versből azokat a szavakat, amelyekben hosszú egyjegyű mássalhangzó van!

MESÉL A TÉLI ERDŐ

Gondoltatok már arra, hogy hány fehér hópihe szállingózik a szürke fellegekből erdőre, mezőre? Nincs olyan ember, aki meg tudná számolni, de az biztos, hogy nagyon sok. Ha az erdőben jártok havazás idején, figyeljétek meg, hogyan zizeg, milyen finoman muzsikál a sokezernyi hulló hópihe!

Januárban csodálatosan szép és érdekes a séta a behavazott erdőben. A friss hótakaró olyan, mint egy óriási nyitott képeskönyv, de ha olvasni akartok benne, meg kell ismerkednetek a hóba írt különös „betűkkel” is.

Télen a rövid nappalok és a hosszú, zord éjszakák kemény próba elé állítják a növényeket és az állatokat. A madarak nappal gyakran vegyes csapatokba verődve keresgélnek a fák kérge alatt vagy az avarban elrejtett rovarpetéket és bábokat. Felborzolják tollaikat, és együtt éjszakáznak, hogy melegen tartsák magukat.

Az őzek is csoportokban keresnek menedéket, és hajtásokkal táplálkoznak. Az erdei pocok levelekért és gyökerekért csatornákat ás a hó alatt. A túlevelű erdők melegen tartják a növényeket, de akadályozzák az állatokat, például a szarvasokat abban, hogy táplálékukat megtalálják.

A téli erdőt járva figyeljétek a nyomokat, mérjétek meg, és próbáljátok őket azonosítani.

Schmidt Egon nyomán

1. Mihez hasonlítja a szerző a friss hótakarót?
2. Milyen táplálékot találnak a madarak az erdőben?
3. Hogyan védekeznek a hideg ellen?
4. Mivel táplálkoznak az őzek?
5. Készíts rajzot a szöveg alapján!
6. Fejtsd meg a talalós kérdéseket!

Fehér pokróc egész földön,
nem itt szövik, felhőkből jön.
Mi az?

Csillag fent a fellegekben,
s vízzé válik tenyeredben.
Mi az?

MESE A MIKULÁSRÓL

Hókastélyban jéglakás:
Ott lakik a Mikulás.
Szél a szánja – mégse fázik,
Úgy röpül egy messzi házig.
Csengője a hópehely.
Szánkójának énekelj,
Mintha dallal idehúznád,
S tedd ki ablakba a csizmád.
Ne lesd meg a Mikulást,
Rajta varázs a palást:
Leshetsz reggelig magadban,
Mert ha eljön, láthatatlan.
Hogyha tudnád, hol lakik,
S odaérnél hajnalig,
Jutnál mesebeli tájra –
Elolvadna palotája.
Megriadna és tova –
Röpítené fagylova,
A helyén meg, idenézz csak,
Sírdogálna ezer jégcsap.
Ne lesd meg a Mikulást,
Hadd suhogjon a palást,
Jöjjön, jöjjön láthatatlan
Éjszakában és havakban.
Táncolj, örülj, énekelj,
Mint kerengő hópehely.
Csengőjüket fenyők rázzák,
Telis-teli cipőd, csizmád.

Veress Miklós

 Rajzold le, mit szeretnél kapni a Mikulástól!

MAGVAS BESZÉLGETÉS

Alvás előtt a hó alatt
cseveg sok csöppnyi búzamazag.

Az egyik szól: „Ha felnövök,
egy szál leszek sok szál között,
a száram szalma lesz, alom,
fázó borjaknak oltalom.”

Tódít a másik: „Semmi az!
Egybekelünk, én s egy pipacs,
szőkén pirosló pár leszünk,
s szemeket gyönyörködtetünk!”

A harmadik halkan rebeg:
„Én mindenképp kalász leszek,
terméssel terhes, színarany...

S kenyérré áldozom magam.”

Télapó átsuhan puhán
az országnyi gyerekszobán,
betakarja a sok magot:
„Lesz végre csönd? Aludjatok!”

Baranyi Ferenc

1. A költő úgy beszél a búzamazagokról, mintha gyerekek lennének. Mivel tudnád ezt bizonyítani?
2. Olvassátok el szereposztásban a búzamazagok beszélgetését!
3. Mihez hasonlítja a költő a búzaföldeket az utolsó versszakban?
4. Szerinted kinek a szerepét tölti be a versben a Télapó?

MONDÓKA

Mag, mag, búzamazag,
benne aluszik a nap.
Szár, szár, búzaszár,

tehén alá szalmaszál.
Szem, szem, búzaszem
holnap lesz új kenyерem.

A KALÁCS

(Népi motívumokra)

Két macska, két macska
a magot vetette,
öntözte, locsolta
sok esőcseppecske.

A borzas farkasok
sárga kalászt vágta,
a medvék, a bocskok
a malomba jártak.

A csukák, a harcsák
percet sem aludtak,
vízimalom körül
lapátok csapkodtak.

Nézd, a liszt, nézd, a liszt
mint a hó, havazás!
Ha dolgoztál velünk,
neked is jut kalács.

*Ivan Petrovcij
Füzesi Magda fordítása*

1. Sorold fel a vers állatszereplőit!
2. Mondd el, melyik állatnak mi volt a munkája?
3. Melyik versszakban van szó a lisztről? Mihez hasonlítja a költő?
4. Írd ki az első versszakból a *mit csinált?* kérdésre felelő szavakat!
5. Keresd meg a versszakokban azokat a sorvégeket, amelyek rímelnek!
6. Fejtsd meg a találós kérdést!

A tetejét fonják, fonják,
porcukorral agyonszórják.
Mi az?

TÉL

Jégpalotája ott lehet valahol messze északon, a jéghegyek között. Onnan indul el hozzánk, de senki sem tudja, hogy mikor érkezik. Néha hirtelen-váratlan már október végén bekukkant. Aztán megint eltűnik néhány hónapra.

Máskor sokáig késik. Hetek, hónapok múlnak, és az égről még egyre ragyog az őszi napsugár. Téalapó lassan, kényelmesen utazik. Csak hírnökei érkeznek sorban! Szürkeruhás fellegek járnak előtte szálláscsinálónak. Korán sötétedő délutánokon varjak beszélgetnek róla.

Egy este aztán beállít ő maga is. Puha hópihék fehér szőnyeget terítenek lába elé. Az ablakokra cifra jégvirág-bokrotákat köt tiszteletére az északi szél.

Az első hírnökök szavára útnak indul egy sereg könnyű szárnyú vándor. Messze, délvidékre repülnek, hegyeken túl, sötétkék tengeren túl, ahol nem kell félniük Téalapó haragjától. Idehaza pedig álomba merül erdő-mező. Elalusznak a fák és a bokrok. Lábuknál hálóhelyet készít magának egész sereg állat.

Mikor ritkulni kezd a lomb, és októberi eső kopog a leveleken, a csigabiga is befurakodik a jó meleg, illatos avarba. Tavaszig fel sem ébred.

Ott kuksol a bokrok alján a sündisznó. Szénából van a derékalja, száraz levél a takarója...

A mókus rossz alvó. Tél idején gyakran felébred arra, hogy nagyon megéhezett. Ilyenkor nekilát az összegyűjtött csemegének. Ha jóllakott, ismét összekuporodik meleg fészkében, és újra elalszik.

Hát a többi állat vajon mit csinál? Mit csinál a nyuszi? Mit csinálnak a madarak?

Szegény kis árva tapsifüles! Bizony, ő csak afféle hajléktalan földönfutó! Valamilyik barázdában kuporodik össze éjszakára. Ott tépázza a szél, veri az eső, betakarja a hó. De jó meleg

bundát ölt magára, az védi a hideg ellen. Minden szabadban telelő állatnak vastag, meleg új bundája nő télre! Nem is vetik le, csak akkor, ha beköszönt a tavasz!

Nagyon sok állat és madár menekül télen az emberi hajlék közelébe. Megfigyelhető-e, mennyi téli vendég látható hideg, havas napokon a házak körül? Odahúzódnak a varjak, a jajgató pipiskék, ott ugrádoznak a cinkék. Szánjátok meg szegényeket! Meglátjátok, tavasszal meghálálják gondoskodásotokat!

Szondy György

1. Meséld el az olvasmányban azt a részét, amely arról szól, hogyan váltja fel az őszt a tél!
2. Nevezd meg a tél hírnökeit az olvasmány alapján!
3. Dolgozzatok párban! Beszéljétek meg, mi újat tudtatok meg a sünről, a csigabigáról, a mókusról?
4. Mit gondolsz, miért húzódnak az itthon telelő madarak az emberi hajlék közelébe?
5. Az olvasmányban említett madarakon kívül melyek telelnek még itthon?
6. Mondjátok el, ti hogyan gondoskodtok az itthon telelő madarokról!

MADÁRETETŐ

Hívogatja vendégeit
a vén ezüstfenyő,
roskadásig tele van már
a madáretető.

Első vendég a széncinke,
pipiskedve libben,
s elvonul egy szotyimaggal,
más is odaférjen.

Utána jön a zöldike,
beront a kisházba,
és a finom falatokat
mind kimazsolázza.

Megérkezik a meggyvágó,
egy kissé pökhendi,
a maghéjat fennhéjazva
szanaszét köpködi.

Legvégül a verébcapat
megszállja a kertet,
zenebona, csinnadratta
veri fel a csendet.

Hangtalanul száll a karvaly,
lecsap sebes szárnyon,
szétrebben a madárcsapat,
nincs több dínom-dánom!

Orgoványi Anikó

Zöldike

Meggyvágó

Cinke

1. Sorold fel, milyen madarokról van szó a versben!
2. Dolgozzatok párban! Figyeljétek meg, hogyan viselkednek a madarak a versben! Melyik madár viselkedése tetszik neked? Miért?
3. Készíts szócikket a karvalyról!

TÉLI FÁK

Elhullatta leveleit
kertek, erdők minden fája,
szélnek, télnek vad szigorát
egyedül a fenyő állja.

Egyedül a fenyőerdő
nem hódol meg hónapok, fagynak:
zöldell akkor is, ha a nap
sugara meghervadnak.

Fölfogja a hulló havat,
A szeleket megakasztja.
Sátra alatt menedéket
Lel az erdő minden vadja.

Hunyorgó nap, pislogó ég
Gyújt az ágakon gyertyákat.
Szarvas, farkas s a szelíd őz
Mind egy-egy szép téli fát kap.

Kányádi Sándor

1. Melyik fát dicséri a költő? Miért?
2. Mihez hasonlítja az utolsó versszakban a fenyőfát?
3. Írd ki az utolsó versszakból a *mi?* kérdésre felelő szavakat!
4. Jegyezd meg a szókérdéseken levő szavak helyesírását!

elhullatta

állja

zöldell

hulló

alatt

5. Fejtsd meg a találós kérdést!

Erdőn lakik, vagy a kertben,
zöld a színe télen nyáron.
Feldíszítik decemberben,
oly szép akkor, mint az álom.

Mi az?

ITT VAN A SZÉP KARÁCSONY

Itt van a szép, víg karácsony,
Élünk dión, friss kalácson:
mennyi fínom csemege!
Kicsi szíved remeg-e?

Karácsonyfa minden ága
csillog-villog: csupa drága,
szép mennyei üzenet:
Kis Jézuska született.

Jó gyermekek mind örülnek,
kályha mellett körben ülnek,
aranymese, áhitat
minden szívet átítat.

Pásztorjátatók be-bejönnek
és kántálva ráköszönnék
a családra. Fura nép,
de énekük csudaszép.

Tiszta öröm tüze átég
a szemeken, harangjáték
szól, éjféli üzenet:
Kis Jézuska született!

Dsida Jenő

1. Keresd meg a versben az egymással rímelő sorokat!
2. Mit üzen számunkra a csillogó-villogó karácsonyfa?
3. Válaszd ki a szókérttyákról a vers hangulatára jellemző szavakat!

vidám

ünnepélyes

meghitt

komor

örömteli

játékos

szomorú

unalmas

KARÁCSONY

Csendes volt az éj Betlehemben,
lassan mozogtak csak az árnyak,
hogy el ne ragadják az álmát
a jászolban alvó kis királynak.

A távolból angyali ének
hangjait lopta el a hűvös szél,
és mindenki, aki hallotta,
tudta: menny a földdel most összeér.

Később megérkezett néhány pásztor,
cserzett arcú, mogorva népek.
Köszöntötték az Isten Fiát,
felzendült ajkukról a szép ének.

Egy fényes csillagot követve
megjött a három bölcs napkeletről.
Aranyat, tömjént, mirhát hoztak...
És egy darabot is a szívükből.

Néha kinyílt a kisdéd szeme,
és arcáról mosoly sugárzott.
Aki látta, érezte:
nagyon szereti a világot.

A rozoga kis istállóban
melyet körbe vettek az árnyak,
a bölcsek és a jó pásztorok
hódoltak a Megváltó Királynak.

Nagy Gábor

1. Mondd meg, ki a jászolban alvó kis király?
2. Kik köszöntötték énekkel a kisdedet?

KARÁCSONYI NÉPSZOKÁSOK

A karácsonyi népszokások nagyon gazdagok voltak. Változatosságuk szinte valamennyi ünnepét felülmúlta. A férfiak és a legények betlehemeztek, a gyerekek kántáltak, köszöntötték a karácsonyt.

Nemcsak a házba bekopogtatótól várták a jókívánásokat, de a családon belül is mindent megtettek annak érdekében, hogy a következő évben bővelkedjenek és szerencsések legyenek.

A karácsonyi asztalról például nem hiányozhatott az alma. A család minden tagja evett a szétvágott almából. Az almának varázshatalmat tulajdonítottak, és úgy hitték, hogyha a következő évben eltévednek útközben, akkor az almára gondolva hazatalálnak. A lány az almára öntött vízből mosdott, hogy szép piros legyen. Az állatokat az almáról itatták, hogy egészségesek maradjanak. A Dunántúlon a gyümölcsfákra is kötöttek a karácsonyi almából, hogy szerencsájük legyen.

A karácsonyi lakomából az állatok is kaptak.

Karácsonykor a betlehemesek sorra látogatják a házakat, és a kis Jézus születésének történetével, szent énekekkel, tréfás párbeszédekkel szórakoztatják nézőiket. A Somogy megyei fiúk és lányok kántáláskor kis bölcsőt visznek magukkal, és azt körülállva vagy térdepelve éneklük:

Menjünk mi is Betlehembe
Részt venni a nagy örömbé,
Melyet mennyei atyánk
Árasztott az éjjel ránk.

A pásztorok is ott vannak
Térdre hullva imádkoznak.
Ma született kisdédnek
Ajándékot visznek.

Egyik tejet, másik sajtot,
A harmadik vaját hozott.
Emez egy kosár almát,
Ez koszorús báránykát.

Egy-egy faluban több kántálócsoporthoz is tartoztak. Mindegyikük több éneket tudott, s némely helyen nem is elégedtek meg egyetlenegy előadásával, hanem kettőt, hármat is mondtak.

A mai karácsonyi szokások közé tartozik a karácsonyfa állítás. A karácsonyfa alá helyezik az ajándékokat. Ma főleg a családtagok ajándékozzák meg egymást. Régen inkább a családon kívüliek, a köszöntők, jókívánságmondók, szerencsehozók megajándékozása volt a fontosabb.

Kriza Ildikó –Tátrai Zsuzsanna nyomán

Karácsony: a kereszténység egyik legnagyobb ünnepe, Jézus születésének a napja, amelyet december 25-én ünnepelünk. Ez a nap az öröm, a szeretet és a megbékélés ünnepe, amikor elfeledjük bajainkat, bosszúságainkat. Mintha karácsony este mindannyiunkba egy kis angyal bújna. Ezen az estén apró figyelmességekkel ajándékozzuk meg egymást.

1. Sorold fel, milyen karácsonyi népszokásokról olvastál!
2. Milyen szerepe volt az almának a karácsonyi asztalon?
3. Kik a betlehemesek? Láttál-e már betlehemeseket? Mesélj róluk!
4. Mit tudsz a kántálókról és a kántálásról?
5. Mondd el, hogyan ünnepli a családot a karácsonyt!

Lehet-e szép az ünnep zene nélkül?

Szomorú lenne a karácsony, amikor nem énekelne a család karácsonyi dalokat. Milyen öröm lenne, ha manapság is megzörgetnék ilyenkor az ajtót a betlehemesek, hogy énekes játékkal kívánjanak a ház népének „Bort, búzát, békességet!” A népzene hatalmas kincsestára tele van tavaszt, névnapot köszöntő énekekkel, lakodalmi dalokkal és siratókkal. Bár a vallás hívta életre az ünnepre készült művek legtöbbjét, mindenkire szól, akinek füle és szíve van.

1. Gyűjtsetek karácsonyi kántáló énekeket!
2. Egy ének szövegét írd be a füzetedbe!

A TÉL HARAGJA

Régen történt biz ez, nagyon régen. A tél már akkor is olyan öregapó volt, mint most. Ha megrázta fehér szakállát, egyszerre beborult a szép világ. Nem is látszott ki egyéb a nagy hóból, csak a varjúnépség. Az is csak azt kiabálta, hogy akármilyen kár, oda van a nyár.

– Bizony kár! – sóhajtozták az emberek is. – Többet ér egy nyár száz télnél!

– Ohohó! Ohohó! – kiáltott fel mérgesen az öreg tél, hogy csak úgy csikorogtak bele a száraz faágak.

– Ugyan mi szükség van a gonosz télre? Hej, de nagy öröm lenne, ha egyszer megenné a farkas a telet! – mondogatták az emberek.

No, erre csakugyan megharagudott az öreg tél! Kapta magát, és meg sem állt, míg a magas, zordon hegyek közé nem ért, ahol a madár se jár. Ott ütött tanyát, s onnan süvöltözte a világra:

– Visszahívjátok ti még az öreg telet! Majd meglátjátok!

– Azt ugyan várhatod! – nevettek az emberek...

Soha gazdagabb termést nem adott a föld, dúsabb gyümölcsöt nem hoztak a fák, mint abban az esztendőben. Alig győzték az emberek betakarítani.

– Siessünk, emberek! – biztatták egymást. – Siessünk, míg az a gonosz tél megint a nyakunkon nem ül!

Bizony nem jött az öreg tél, kár volt tőle ijedezni. A napocska még szüret után is úgy szórta sugarait, mint aratáskor. Tele volt virággal a mező, nem volt, aki letarolja, tele dallal az erdő, hideg szelek nem kergették el a madarakat.

– Nini! – örvendeztek az emberek. – Nyilván csakugyan megette a farkas a telet! Nem nagy becsülete lesz az idén a kályhának!

Nem is kellett tűzrevaló után járni senkinek. Úgy süttött a napocska, hogy a fák már meg is sokallották. Nem bólingatott lágyan, szelíden, mint máskor: csörgött, csikorgott, hogy szomorúság volt hallani.

– Szánj meg minket, öreg tél – könyörögtek a fák –, mert elveszünk nálad nélkül!

Kiégett, meghasadozott a föld, a tikkadt csillagfényes éjszakákon föl-fölsóhajtott:

– Könyörülj meg rajtam, öreg tél, takargasd be sebeimet puha, fehér hótakaróval!

Bezzeg az emberek se örültek már a végtelen nyárnak! Kicsorbult az eke a kiégett földben, nem lehetett szántani, vetni. Ha ügyel-bajjal hasítottak is barázdát, hiába szórták bele a búzát, a tél nem vette gondjába, nem takargatta be puha, fehér hóval. Féreg kiette, egér elhordta, szárazság megölte a drága vetőmagot.

– Nem lesz kenyérünk! – sóhajtozták az emberek, s reménykedve tekintettek a magas hegyek felé.

Bizony nem győztek eleget hálálkodni, amikor a tél nagy fehér bundájában megint leszállt a földre.

– Ó, drága jó öreg tél, mit érne a nyár, ha te nem volnál?

Jókedvűen nevetett a tél, és megígérte, hogy nem haragszik meg többet az emberekre, ha nem ártják bele magukat az ő dolgába.

Móra Ferenc nyomán

1. Keresd ki a szövegből és olvasd fel azt a részt, ahol
  - a) az emberek sértegetik a telet;
  - b) az öreg tél fenyegetőzik;
  - c) a kiégett föld könyörög a télnek!
2. Vitassátok meg, mi lehetett az oka, hogy az emberek nem szerették a telet!
3. Magyarázd meg a következő mondat értelmét!
Nem nagy becsülete lesz az idén a kályhának!
4. Értelmezd az alábbi közmondást!

Nem eszi meg a farkas a telet.

5. Gyakorold a szavak kiejtését!

megrázta

látszott

győzték

örvendeztek

szárazság

BALLAG MÁR

Ballag már az esztendő,
Vissza-visszanézve,
Nyomában az öccse jó,
Vígan fütyörészve.

Beéri az öreget
S válláról a terhet
Legényesen leveszi,
Pedig még csak gyermek.

Lépegetnek szótlantul
S mikor éjfél eljő,
Férfiasan kezét fog
Múlttal a jövőndő.

Kányádi Sándor

1. Mondd meg, ki lehet az esztendő öccse!
2. Miért öreg a vers egyik szereplője, és miért fiatal a másik?

ÚJÉVI KÍVÁNSÁG

Tiktakolva
jár az óra –
pergeti a perceket,
mutatója
nesztelenül
éjfél felé lépeget.

Útra készen
áll az óév:
vállra vette batyuját,
szolgálatát
hamarosan
új esztendő veszi át...

Tizenkettőt
üt az óra –
s a várt vendég beköszön:
fenyőfákon
gyertyák gyúlnak -
minden csupa fényözön...

Hozzon ez az
új esztendő
mindenkinek örömet,
békekességben,
boldogságban
nőjenek a gyerekek!

Szalai Borbála

MILYEN LEGYEN AZ ÚJ ESZTENDŐ?

Ha tél, hát legyen csupa hó,
szánkázni, csúszkálni való,
rázzon nyakunkba zúzmarát,
s virágozzék a jégvirág!

Ha tavasz, legyen csupa zöld,
vegyen fel új ruhát a föld,
szelek cibálják fűhaját,
s madarak lessék óhaját!

Ha nyár, hát legyen csupa fény,
rigó fütyüljön fák hegyén,
tanuljátok meg víg dalát,
s keljetek útra, cimborák.!

Ha ősz, hát legyen csupa méz,
arany a napja, holdja réz,
gyümölcse édes, kedve nagy,
s ne csípje fülünket a fagy!

Markó Béla

ÚJÉVI KÖSZÖNTŐ

Ez újév reggelén minden jót kívánok,
ahová csak nézel, nyíljanak virágok!
Még a hó felett is virág nyiladozzon,
dalosmadár zengjen minden rózsabokron!
Minden szép, minden jó legyen mindig bőven,
szálljon áldás rátok ebben az új évben!

Magyar népköltés

 Milyen más újévi köszöntőt ismersz? Mondd el!

ÍRÁS, OLVASÁS A TÉLI ERDŐBEN

Egész éjjel havazott. Reggelre fehér lett a föld. A háztetők, a fák is fehérek lettek, s hófehéren áll az erdő is.

Az erdei úton emberek mennek. Lábuk alatt ropog a frissen esett hó. Csendes az erdő, hallgatnak az emberek is.

Amint az erdei tisztáshoz érnek, megáll a legidősebb, Kovács János. Odafordul a kis Janihoz:

– Tudsz-e olvasni, Jani? – kérdezi.

– Tudok én! Miért kérdezi, János bátyám?

– Itt az írás, olvasd! – és Kovács János az előttük levő tisztásra mutat.

A sima hóban nyomok vannak, mint fehér papíron a betűk. Csak másformák: két kis pont egymás mellett, utána két vonás. Két pont, két vonás egymás után, hosszan.

– Itt nyúl szaladt – mondja Jani.

– Eltaláltad. De ott a másik írás. Azt is olvasd el!

Két pont, mögötte két vonal. Olyan, mint a nyúlnyom, de mélyebb és nagyobb. A pontok és vonások között helyenként egy-egy szélesebb vonal.

Mintha seprűvel húzták volna közbe. Jani nézi az írást, gondolkodik.

– Na, mit olvasol ki belőle?

– Nem tudom elolvasni. Olvasson róla, János bátyám!

– Elolvasom, ha csakugyan nem tudod. Ez a róka nyoma. A tisztás közepéig a nyomok egyenletesek. A farkával is söpörte a havat. A dombon azonban nekirugaszkodott. Onnan kezdve már mélyebbek és nagyobbak a nyomok. Amikor ugrott, nemcsak a lábával, hanem a hasával és a farkával is nyomot hagyott a hóban.

A tisztás sima hótakaróján újabb jeleket láttak.

– Itt a szarka nyoma – magyarázta Kovács János. – Három lábujjával keresztet írt, a negyedikkel meg pontot tett alá. Még a farka tolla is jelet hagyott. A lábnyomai egyenletesek, szép

egyformák. Itt azonban meglátta a rókát, ugrott néhányat, megrázta a farkát, megcsapkodta a szárnyát és felrepült.

– Tényleg úgy lehetett! – helyeselték az emberek Kovács János okoskodását.

Ezek a nyomok elárulják, ami az erdőben történik: az ugrándozást, a menekülést, a játékot, a futás irányát, csak meg kell tanulni olvasni belőlük.

Délután újból szálltak, szállingóztak a hópelyhek.

Puhán, fehéren esett az erdőre a hó. A sok írás mind le-törlődött. Újból sima lett az erdei tisztás.

Bársony István nyomán

1. Miért nevezte Kovács János írásnak a havon látott nyomokat?
2. Mit olvasott ki a kis Jani az első írásból?
3. Olvasd el, milyen nyomot hagyott maga után a róka!
4. Mi mindent lehet kiolvasni az erdőben hagyott nyomokból?
5. Rajzold le az internet segítségével a varjúnyomot!
6. Ejtsétek helyesen a hosszú mássalhangzós szavakat!

éjjel

mennek

frissen

mellett

hosszan

mélyebbek

szállingóztak

FÁZÁS

Aki fázik, vacogjon,
Fújja körmét, topogjon
Földig érő kucsmába,
Nyakig érő csizmába;
Bújjon be a dunyhába,
Üljön rá a kályhára,
Mindjárt megmelegszik.

Bihari gyermekmondóka

Mi az, ami valóban megtörténhet a fázó emberrel, és mi az, ami nem?

IDŐJÓSZOK ERDŐN-MEZŐN

Mackó úr hazatért szemleútjáról a jó meleg barlangba.

– Elintézted? – tudakolta felesége, Mackó néni. – Vállalták?

– Igen – dűnnyögte Mackó úr, – először Gyík Györgyék, azután meg Hörcsög Húgóék helyettesítenek. Szóval: mehetünk aludni.

– Már meg is vettem az ágyakat – mondta Mackó néni. – Csak még kiteszem a megfelelő táblát.

Aki elment a sziklába vájt barlang előtt, a bejárati ajtón jól olvashatta a feliratot:

Erre szükség is volt, mert kora ősztől egész télen át jöttek az erdőre a tudósítók, akik a várható időjárásra voltak kíváncsiak. Az egyik újságban meg is jelent hamarosan: „A gyíkok az idén korán lehúzódtak a földre. Kemény télre számíthatunk.” A másik napilapban meg ez állt: „A hörcsögök hatalmas gabonakészleteket halmoztak fel föld alatti üregeikben. Úgy látszik, ez idén hosszú lesz a tél.”

De nincs olyan hosszú tél, amelynek egyszer vége ne szakadna. A meleg légáramlatok bezörgettek Mackó úrék ajtaján is. Mackó úr egyszer csak kidörgölte az álmot a szeméből, és feltápáskodott.

– Már mész? – kérdezte a másik ágyból álmosan Mackó néni. – Hiszen még nem is csengett az ébresztőóra.

– Majd mindjárt csörögni fog! – mondta Mackó úr. – Érzem a csontjaimban, hogy itt az idő, fel kell kelni...

Mackó néni ránézett a naptárra, és felkiáltott:

– Nézd, éppen február másodika van!

Mackó úr prüszkölve mosakodott a jó előre odatett nagy lavór vízben. Ezalatt Mackó néni elkészítette a reggelit: finom akácmézes teát meg vajas zsemlét málnalekvárral. Reggeli után Mackó úr meleg sálat tekert a nyaka köré, s az ajtóhoz lépett.

– Idehaza vacsorázol? – kérdezte Mackó néni.

– Tudod, ahogy megbeszéltük – felelte Mackó úr. – Ha kisüt a nap, akkor még alhatunk egy kicsit, mert még nincs vége a télnek. De ha nem látom az árnyékomat, akkor kint maradok, te meg gyere utánam. Találkozás este a három tölgyfánál, ott várlak.

– Mackó néni egész nap ki-be járkált, takarított, szellőztetett. Odakint borult volt az ég, fújt a szél, összevissza kavarta a havat zimankós kedvében. Mackó néni meg dörmögve örvendezett.

– Nem látja meg az árnyékát, de jó, vége a télnek!...

Elrakta a kiszellőztetett ágyneműt, aztán a tükör elé állt. Divatos kucsmát tett a fejére, és kilépett az ajtón.

A három tölgyfánál várt rá Mackó úr. Kézen fogva csatangoltak egész éjszaka az erdőn. Lehajoltak minden fa tövéhez, és belesúgták az olvadt hótól nedves földbe:

– Ébredjetek fel, készüljetek, itt az idő!

Akik meghallották, készülődni kezdtek ott lent, a meleg földben. És mire eljött a március, minden nagy fa alatt lila és fehér szőnyeg borította a földet.

Bars Sári

1. Miért télen vette ki a szabadságát Mackó úr?
2. Kik helyettesítik? Mit tudtal meg róluk a táblára írt szövegből?
3. Milyen hiedelem kapcsolódik február másodikához?
4. Adjátok elő szerepenként a medveházaspár ébredését!
5. Értelmezd az olvasmány utolsó mondatát!
6. Milyen kapcsolat van a cím és a tartalom között?

MACKÓÉBRESZTŐ

Csörren a, csörren a csengős óra,
ébredj, mackó, ébredj már!
Látod, a cirmos az első szóra
pattan az ágyból, táncot jár.

Messzire szálljon a mackóálom!
Kinn a tavasz már kürtöt fúj,
lombruha zöldell a ringó ágon,
szél karikázik az erdőn túl.

Megjön a, megjön a gondos gólya,
kék ibolyákból illat száll.
Hogyha kibújnál, pompás volna:
Fürge nyulakkal játszhatnál.

Vége a, vége a hosszú télnek...
Lusta, ki mindig bóbiskol.
Erre fölébredszt: hoztam néked
erdei mézet – a jobbikból!

Gyárfás Endre

1. Milyen hasonlóság van a vers és az előző mese között?
2. Milyenek ismerted meg a versbeli mackót?
3. Magyarázd meg a következő verssor értelmét!
„Kinn a tavasz már kürtöt fúj.”
4. Hogyan értelmezed a második versszak 3. sorát?
5. Írd ki a versből a felszólító és a felkiáltó mondatokat!

A költő úgy ír a tavaszról, mintha élőlény volna: *a tavasz kürtöt fúj*. Ezt megszemélyesítésnek hívjuk.

Ugyanebben a versszakban *a szél karikázik* kifejezés is megszemélyesítés. Élőlényekre jellemző tulajdonsággal ruházta fel a költő a természeti jelenséget.

IGAZÁN SZERETI A MACKÓ A MÉZET?

A mesebeli kedves Micimackó nagyon szereti, és a csuprot a kamrában mindig fenéig kóstolgatja. De az igazi barnamedve sem veti meg az édes, finom lépes mézet, ha az erdőben olyan széles szájú odúban talál méheket, ahová befér a mancsa. A medve nem válogatós. Szereti a gyümölcsöt is, a friss erdei áfonyát és a málnát. Megissza a földön talált tojásokat, rovarokat és csigákat keresgél. De előfordul az is, hogy éjszaka a nyáj közelébe lopózik, és birkát zsákmányol.

Schmidt Egon

FEBRUÁR HÓNAPJA

Február hónapja
azért olyan kurta,
fogyatékján már a
kolbász meg a hurka.

De ha már se gömböc,
se kolbász, se hurka,
február hónapja
magát összehúzza.

Márpedig a télnek,
azt mindenki tudja,
nemcsak kívül, bévül
is kell a jó bunda.

Mintsem hogy tengődjék
spenóton, salátán,
inkább egy-két nappal
hamarabb odébbáll.

Addig tart tehát, míg
akad a padláson,
minek jó étvággal
a nyakára hágjon.

Fölül az utolsó
ródlira, szánkóra,
nehogy még a hó is
kifogyjon alóla.

Kányádi Sándor

1. Válaszd ki azokat a szavakat, amelyek kifejezik a vers hangulatát!

szomorú

vidám

tréfás

komor

játékos

2. Melyik két versszak utal arra, hogy február rövidebb, mint a többi hónap?

FARSANGI KUTYABÁL

De érdekes volna,
ha kutyabál volna,
s farsang napján
minden kutya
bálba gyalogolna,
nagy kutya is,
kis kutya is,
kit csíp még a bolha.

Komondor kényelmes,
lassú táncot ropna,
Puli Pali csárdást,
ahogy meg van írva;
sötét szőre, bozontja
a szemébe lógna.
Csau csacsacsázna,
a foxi bokázna,
a többi vén kutya meg
leülne a hóba.

Csoóri Sándor

1. Sorold fel a vers szereplőit!
2. Keress az interneten képeket a versben szereplő kutyákról! Válassz ki egyet közülük, és készíts róla leírást!
3. Nevezd meg a versben szereplő magyar kutyafajtákat!
4. Milyen kapcsolat van a kutyák és a táncuk között?
5. Milyen farsangi népszokásokat ismersz? Mesélj róluk!

TAVASZ-ÉBRESZTŐ

KI KELTI FEL A TAVASZT?

- Hegytető, te hófehér,
mondjad, meddig tart a tél?
- Megmondhatom én azt néked:
míg a tavasz föl nem ébred...
- Szürke téli fellegek,
hol alszik a kikelet?
- Túl az Óperenciákon,
ibolyából vetett ágyon...
- Zúzmarás ág, mondd meg azt,
ki kelti fel a tavaszt?
- Három szellő keltegeti,
másik három öltözteti,
rózsafából a szekere,
margaréta a kereke,
ha elindul, olvad a hó,
szalad előle Télapó!

Zelk Zoltán

- 1.** Sorold fel a vers szereplőit!
- 2.** Melyik szereplőnek van a leghosszabb szövege?
- 3.** Olvasd el azt a versszakot, amelyik úgy kezdődik, mint egy népmese!
- 4.** Dolgozzatok párban! Olvassátok el a verset kifejezően, szerepek szerint!
- 5.** Készítsetek rajzot a vershez!
- 6.** Írjátok ki a versből a tavaszhoz kapcsolódó szavakat!

TAVASZ-ÉBRESZTŐ

Ébredj,
új tavasz,
jégtörő,
sugaras,
gallyat gombosító,
rügyet rojtosító,
mindenféle madarakat
víg versre tanító!

Szabó Lőrinc

1. Mit jelent a *gallyat gombosító* kifejezés?
2. Milyen érzést vált ki az emberekben a tavasz érkezése?

HÓVIRÁG

A föld még füvetlen, barna, szomorú. A dombok horpadásain, az árkokban, a bokrok között még ott a tél csillogó köpenyének egy-egy fehér foszlánya.

Sehol egy bogár, sehol egy lepke, sehol semmi élet. Csak a varjak keringenek és kiáltják:

– Kár, kár!

S tovaszállnak.

Imitt-amott lomha szél kószál, és megfordít olykor az avar tetején egy-egy elszáradt falevelet.

S ím, ebben a csendes világban egy csoport apró, fehér virágot pillantottam meg egy kis földszüppedék oldalán. Egy csoport friss virágot, amint üdefehéren állnak kis kétleveles zöld ruhájukban egy fahéjszínű öklömnyi rög mellett.

Hóvirág! A tavasz első hírnökei!

Elgondolkozva nézem a bájos kis virágcsoportot.

Mennyire siettek, hogy arcukra süssön a nap!

Ki tudja, micsoda türelmetlenség van már mindenfelé a föld alatt!

Talán a virágok meg a bogarak is úgy vannak odalent, mint az emberek a szobában. Amint elzajlottak a januári hófergetegek, s beállt a hóolvadás, odalent a föld alatt is egyre sóhajtják:

„Ó, bárcsak tavasz lenne már!”

De a tavasz nem jön madárszárnyon. Valami szünet van a tél meg a tavasz között, aminek neve nincsen. Mintha gondolkodna a Tél, hogy engedjen-e vagy örök ura maradjon a világnak? Mintha gondolkoznék a Tavasz, hogy érdemes-e teleszórni virággal újra a földet?

Csak a hóvirág nem vár tovább a föld alatt. Kibújik és úgy várja a tavasz érkezését.

Gárdonyi Géza nyomán

1. Keresd meg és olvasd fel azt a mondatot, amely a helyenként megmaradt óról szól!
2. Miért nevezzük a hóvirágot a tavasz első hírnökének?
3. Magyarázd meg a következő mondat értelmét!
„De a tavasz nem jön madárszárnyon.”
4. Gyűjts rokon értelmű kifejezéseket a szókártyákon levő szavakhoz!

lomha

kószál

bájos

NYÚJTÓZIK A HÓVIRÁG

Nap kergeti a telet.
Hancúroznak friss szelek.
Nyelvecskéjével a fű
tavaszt kóstol:
– jóízű!
Bimbót bont a barka már.

A hóvirág? Ő sem vár.
Hosszú volt a tél nagyon.
Jót nyújtózik a napon.

Osvát Erzsébet

A NÉGY VÁNDOR

A világ végétől kilenclépésnyire, de az is lehet, hogy tízre, volt egy hegy. A hegy mögött egy icipici patakocska folydogált, amiben mákszem nagyságú halak játszadoztak, s olyan kicsi békák ugráltak a partján, hogy csak a szél és a falevelek látták őket.

A hegy se volt valami óriási, a verebek gyalogláb másztak át rajta, s mikor a túsó felére értek, még akkor is kedvük volt ugrándozni. Nem lehetett nagyobb, mint egy jókora kavics. De igazi hegy volt, s igazi volt az a cérnaszálnyi ösvény is, ami a hegytől az erdőig vezetett.

Ez az erdő már nem volt olyan kicsi, mint az ösvény, a hegy és a patak, akkora lehetett, mint mifelénk az erdők.

Vidám élet volt az erdőben, de legvidámabban négy testvér élt, akiknek az erdő közepén volt a házuk. A négy testvér neve: Tavasz, Nyár, Ősz, Tél.

Azt elfelejtettem megmondani, hogy mindez a világ elején volt így, a világ elejétől is csak tíz évig és három napig. Mert tíz esztendő és három nap múltán a négy testvér összeveszett. Azt hiszem, azon veszték össze, hogy melyik madár tud nagyobbat ugrani: a veréb vagy a rigó?

A Tavasz és a Nyár azt mondta, hogy a veréb, az Ősz és a Tél azt mondta, hogy a rigó. Hiába kérdezték a lepkeket, az ösvényt meg az icipici kis patakot, egyik se tudta megmondani, melyiknek van igaza. Így történt aztán, hogy a Tavasz így szólott testvéreihez:

– Ezen mi elveszekednénk a világ végéig is. Én hát inkább elmegyek közületek.

Ezzel aztán el is indult, át a kis ösvényen, át a kavics nagyságú hegyen és az icipici patakon, míg csak a világ közepére nem ért. Beletellett vagy három hónap, amíg visszajött az erdőbe.

Akkor aztán eldicsekedett testvéreinek, hogy mennyire örültek neki az emberek. Mindenki azt mondta, hogy a Tavasz a legszebb a világon. Ezt bizony nem hagyta a Nyár. Ő is útra kelt, s ő is dicsekedve tért vissza.

– Énhozzám bizony így szóltak az emberek: „Te vagy a legjobb, te vagy a legkedvesebb! Te érlelted meg a búzáinkat, hogy lisztet őrölhessünk belőle, hogy kenyeret süthessünk a lisztből...”

„Hát ha így van, én is útra kelek” – gondolta az Ősz. S nem is gondolta kétszer, túl volt már az erdön, hegyen, patakon. Aztán mikor visszatért, így szólt:

– Láttátok volna, hogy örültek nekem az emberek! Nem is csoda, mert teli tarisznyával mentem közéjük, vittem nekik szőlőt, diót, almát, körtét.

A Tél se hagyta magát, ő is útnak indult, szaladtak előtte a szelek, hogy hírül vigyék érkezését. Visszafelé is pajtásai-val, a szelekkel jött, s álló nap arról mesélt, mennyire örültek a gyerekek a hónak és a jégnek, s mennyi ágot tördelt az erdőben, hogy legyen mivel fűteniük a szegényeknek.

Álló napig ezt mesélte, de már csak ketten hallgatták: a Nyár és az Ősz, mert a Tavasz közben újra útra kelt, s azóta is így vándorolnak, mióta világ a világ.

Zelk Zoltán

1. Min vészett össze a négy testvér?
2. Mennyi idő múlva jött vissza a tavasz?
3. Mondd el a szöveg alapján, miért szeretik az emberek a nyarat!
4. Miért örültek az emberek az ősznek?
5. Kik örültek a télnek?
6. Mesélj kedvenc évszakodról!

NÉGY VÁNDOR

Négy vándor jár egymás mögött,
lépésben mérik az időt,
s ahogy jönnek sorra-sorra,
fordul az év, mint az óra.

A négy testvér a négy évszak.
Egymás mögött vándorolnak,
jönnek-mennek szakadatlan,
soruk végeláthatatlan.

Lengyel Ferenc

MÁRCIUS

Téli szellők, fújjatok csak,
játsszatok a hajamon.
Olvassz havat, melengető
márciusi szép napom.

Fagyos folyó megáradjon,
vessen bimbót minden ág.
Szebb a somfa gyenge szirma
mint a szürke jégvirág.

Március van, március van.
Ember s állat érzi már,
dong a kaptár, szárnyat rezget
százezernyi kismadár.

Jó volna a nagykabátot,
félredobni s könnyeden
játszani és birkózni a
városvégi zöld gyepen.

Jó volna már munkálkodni,
arra vár a kert, mező.
Szép reményhez, szorgalomhoz
kell a fény, a jó idő.

Pacsirtának kék magasság,
vetőmagnak tiszta föld –
Jöjj el, tavasz, földről, égről
már a telet eltöröld!

Szécsi Margit

1. Mi szükséges a tavasz eljöveteléhez?
2. Dolgozzatok párbán! Gyűjtsetek a versből a tavaszra jellemző szavakat, szókapcsolatokat!

SZÓL A TAVASZ

Szól a tavasz:
itt vagyok!
Eljöttem, mert
hívtatok.
Egész télen
hó alatt
álmodtam az
álmomat.

Szól a tavasz:
itt vagyok,
napsugárban
csillanok,
kezemben száz
szál virág –
annak adom,
aki várt!

Kecskés Béla

MÁRCIUS

Köszöntelek, kedves, szép március! Ibolyaillatú, langyos leheleted érzem már a levegőben. Zöld szőnyeget látom már kiterítve a halmokon. Lábad nyomán kizöldül a fű, előfehérlik a hóvirág, és előkéklik az ibolya.

Kedves hónapom vagy te nékem. Te vagy az, akit hívunk, és akit epedve vár mindenki. Felőled álmodozunk télen a kályha mellett. El-eltűnődünk: hol vannak virágaid? Hol vannak madaraid? Mit csinál most a fecskénk? Mit csinál most a gólyánk?

A virágok a föld mélyén aludtak, és álmodtak a tavaszi napsugárról. A gólyánk és a fecskénk pedig messze idegenből hazagondolt.

Mert a gólyának is, fecskének is ez a hazája. Csak itt rak fészket mind a kettő: a gólya a kéményeken, a fecske megszanaszét az ereszek alatt.

Gárdonyi Géza nyomán

1. Milyen jelei vannak a tavasz érkezésének!
2. Miért mondjuk, hogy a fecskének és gólyának itt van a hazája?
3. Készíts rajzot az olvasmány alapján!

JÖNNEK A GÓLYÁK

A rét a patak mentén tele van már sárga, fényes levelű virággal: a gólyavirág az. Mikor a gólyavirág megjelenik, már akkor várjuk a gólyát. Az igazi tavaszt a gólya hozza meg.

Tavaly már József-napkor virított a gólyavirág, s néhány nap múlva megérkezett a gólya. Az idén csak gyümölcsoltókor láttam az

első gólyavirágot a Tuli-gyerek kalapján. De késett a gólya is.

– Valami bajba kerülhetett – vélekedett Fodor András.

Mert csak egy gólyapár lakik nálunk, és az a Fodor Andrásék házán lakik. Gólyameggondolás szerint Fodor András a legbecsületesebb ember a faluban, s a vadász a leggonoszabb. Ha Fodorék járnak a réten, a gólya nem is repül fel a vízből, csak éppen hogy rájuk tekint. De ha a vadász megy arra, bármilyen messze jár is tőle, ijedten kanyarodik fel a magasba. Az nem is jó ember: villámlani tud meg mennydörögni.

Hát egy nap hallom ám a veres Gál gyerek hangját, amint kiabálja az ablakom alatt:

– A gólya! A gólya!

Hát csakugyan itt a gólya. A nyakát meg a lábát hosszan elnyújtva, lassan és méltósággal kering a magasban. Egyre alább-alább ereszkedik, és leszáll egyenesen a Fodorék házára. Megáll ott a fészke szélén, és elégedetten, vidáman kelepel.

A szomszédok összefutnak. A kis Szabó Magda is kiáll a konyhaajtóba. A tenyerét a szeméhez tartja: nézi mosolyogva a gólyát. A gólya lengő ugrásokkal jár ide-oda a fészke körül.

– Hát a feleséged hol marad, hej! – kiáltja fel hozzá a bakter.

– Az később jön – magyarázza Fodor András. – Később jön az asszonyokkal.

És míg a gólya a fészkének örülve ugrál a háztetőn, a gyerekek lent az udvaron féllábon táncolva éneklük:

Gólya, gólya, gilice!
Mitől véres a lábad?
Török gyerek megvágta,
magyar gyerek gyógyítja.
Sípbal, dobbal, nádi hegedűvel.

Gárdonyi Géza

gyümölcsoltókor: március 25-én, Gyümölcsoltó Boldogasszony napján

1. Mi jelzi a gólyák érkezését?
2. Tudod-e hol telelnek a gólyák?
3. Nézz utána a naptárban, mikor van József-nap!
4. Gyakorold a szókétyákon levő szavak helyes kiejtését!

ijedten

kiabálja

tartja

gyógyítja

NÉPI HIEDELMEK

A magyar népi hagyomány híven őrzi a gólyákhoz kötődő jóslásokat és egyéb babonás hiedelmeket. A falusi közösségek tagjai úgy vélték, hogy áldás lesz azon a házon, amelynek kéményére gólya rakja a fészket.

Még talán sok helyen él az a mondás, hogy aki tavasszal álldogáló gólyát pillant meg, az egész évben lusta lesz, ennek megelőzéséért az alábbi versikét kellett mondogatni: „Gólyát látok, fél lábon állok. Aki nem áll fél lábon, lusta lesz a nyáron.” Aki viszont repülő gólyával találkozik, az egész évben szorgalmas lesz. Szintén varázsmondókat mondtak a fenséges madár láttán, hogy a lányok megszabaduljanak szeplőiktől: „Gólyát látok, szeplőt hányok.”

Gyűjts a gólyához és a fecskéhez kapcsolódó népi hiedelmeket!

MEGJÖTTEK A FECSKÉK

Mikor szép csendesen leszállott az este,
Érkezett meg hozzánk a legelső fecske.
Fáradt volt szegényke. Leszállt. Aztán nézte:
Vajjon megvan-e még az ő puha fészke.

És jött a második. És jött a harmadik.
Aztán jöttek többen. Mondottak valamit.
Mit? Azt én nem tudom. Talán imádkoztak.
Ímé, beteljesült, mire vágyakoztak.

Künn az eresz alatt könnyes szemmel álltam.
Szóltam a fecskéknek: bejöhetnek bátran.
Szavamat, úgy látszik, fecskék megértették.
Az eresznek alját nagy hamar ellepték.

Kiki reá talált a maga fészkére.
Mindenikben egy pár pompásan elfére.
Ottan meghúzódtak. Halkan csicseregtek.
Aztán szépen, lassan, mind elszenderedtek.

Szendergő fecskéknek jóccakát mondtam.
Aztán lepihentem. Ő róluk álmodtam.
Velük is ébredtem, mikor a nap felkelt.
Mind azt csicseregtek: jó reggelt, jó reggelt!

Benedek Elek

elfére: elfért, **jóccakát:** jó éjszakát

1. Mondjátok el a vers alapján, hogyan érkeztek meg a fecskék!
2. Mire vágyakozhattak a fecskék?
3. Mi bizonyítja, hogy a költő szereti a fecskéket?
4. Keresd meg az összecsengő verssorokat! Olvasd fel az egymással rímelő szavakat!
5. Fejtsd meg a talalós kérdést!

Vászon a nyaka, muzsika a szája,
bársony a háta, villa a farka.

Mi az?

ARANYESŐ

Kinyílt a tavasz-leső
kertekben az aranyeső.
Megjöttek a „kell-e dió”-t
kiabáló sárgarigók.

Már a szarka is itt csörög,
és mint hajdanán a török,
virradattól alkonyatig
harácsot szed, basáskodik.

Csupa fitty-fütty, csupa triccs-traccs,
„azért mit kérsz?” „ezért mit adsz?”
Kert és erdő most egy zajos
zsibvásárhoz hasonlatos.

Jönnek újra új érkezők,
csivitelők, kerepelők,
s túlharsogják a berekedt,
ágrólszakadt verebeket.

Kányádi Sándor

harácsot szed: rabol; **zsibvásár:** ócskapiac

1. Miért hasonlítja a költő a szarkát a törökhöz?
2. Melyek azok a csivitelő, kerepelő „új érkezők”?
3. Magyarázd meg az *ágrólszakadt* szó jelentését!
4. Készíts rajzot a vers alapján!

RÜGYET ROBBANT

Nézd csak azt a
kicsi fát:
rügyet robbant
minden ág.

Én is ág,
te is ág,
kivirágzik
a világ.

Sallai Ferenc

VADVIRÁGCSOKOR

A vadvirág megterem
úton, mezőn, réteken,
hegyek közt már, aki járt
érezhette illatát,
annyi szín, szag, forma vonz,
ha házadból kiosonsz –
járd be a szabad vadont,
hogy mivel vár, megtudod.

* * *

Kurta tőn látod meg a kankalint,
mosolyából már meleg tavasz int,
hosszú száron virágzik pompázva,
öltözete haragos kénsárga,
méhek röpdösnek fel szirmairól,
latinul: Primula elatior.

* * *

Ezüstös levélszárnynon lebegve
arany Sárgán nevet a szemedbe
a libapimpó, nem tart a hőtől,
vidám kedvvel nyílik a mezőkön,
tudós nevét gágogja a liba,
szagos Potentilla anserina.

* * *

Bíborvörös ruhában s száz úton jár,
szellős szárnyán, ha kinyíl a bojtorján,
árkon-bokron át szalad a veszélybe,
állat szőrén, füvek hátán lesz vége –
bogáncs lehetett ő tán valamikor,
latin nevén úgy hívják: Lappa minor.

Mátyás Ferenc

1. Írd ki a versben megismert virágok magyar és latin nevét!
2. Adj leírást a három vadvirágról!

VIRÁGSZEMŰ

Abból már sok botrány származott, hogy valakinek szép szeme van. De ilyesféle perpatvarról, ami Varga Julcsa szeme miatt kerekedett, állítom, még a legöregebbek sem hallottak.

Mert Varga Julcsát, ha netán nem tudná valaki, Virágszeműnek nevezik. Azért, mert gyönyörűsége kék szeme van. Nos hát ebből lett a haddelhadd. Mert egy szép napon a Karcsú Sisakvirág nem átalotta azt mondani:

– Semmi kétség, Varga Julcsa szeme olyan, mint én!

Ami igaz, igaz, a Karcsú Sisakvirág igen szép, senki szemének nem válna szégyenére, ha rá hasonlítana. Nem is lett volna baj ebből a kijelentésből, ha nem hallja meg néhány másik virág.

A Fürtös Gyöngyike fel is csattant mindjárt.

– Még hogy olyan, mint te! Jobb, ha elhallgatsz a sápatag színeddel. Varga

Julcsa szeme éppen olyan, mint én!

Na, lett erre riadalom, zenebona.

Rikoltozott a Tavaszi Csillagvirág, hogy márpedig csakis őtőle kölcsönözte a színét Julcsa szeme.

Az Ibolya a hasát fogta nevéttében.

– Még hogy azt képzelitek... hehe... és én?

Az Erdei Gyöngyköles erre lelilázta az Ibolyát.

– Nem is kék vagy, lila – mondta dühösen.

– Ha én lila vagyok, akkor Julcsa szeme is lila. Vegyétek tudomásul! – kiabálta az Ibolya.

Erre aztán előpattant a Búzavirág is.

– Ti mertek ezen vitatkozni?!
Nézzetek meg engem!

Még szerencse, hogy nem tudtak egymáshoz közelebb menni, mert biztos hajba kaptak volna. Különösen akkor, amikor a Közönséges Gubóvirág is beleszólt a vitába. Ennek aztán nekiestek mind a hatan.

– Te mersz közbeszólni! Hiszen még a neved is közönséges!

Akkora volt a ricsaj, hogy a szundikáló füvek mind felébredtek.

Hát, mondhatom nektek, nincs annál csúnyább, mint amikor a virágok veszekednek.

Gondolhatjátok, ki tett itt igazságot. Természetesen Mikkamakka. Éppen arra járt (majdnem mindig arra jár, amerre kell), és felkiáltott:

– Te úristen, színvak lettem!

A virágok elhallgattak. Egyszerre kérdezték:

– Színvak? Miért?

– Reggel, amikor erre jártam – mondta Mikkamakka –, világosan láttam, hogy ezen a helyen hét kék virág virít.

– Persze – mondták a virágok –, és?

– Most meg hét vörös virágot látok!

Hopp, egymásra néztek a virágok! Hát bizony nem Mikkamakka volt színvak, hanem ők vörösödtek ki a méregtől. Gyorsan visszakéültek hát, és előadták az ügyet Mikkamakkának.

– Ó – mondta Mikkamakka –, de oktondiak vagytok! Ez a legegyszerűbb a világon. Varga Julcsa szeme hétfőn Karcú Sisakvirág, kedden Fürtös Gyöngyike, szerdán Tavasz Csillagvirág, csütörtökön Ibolya, pénteken Erdei Gyöngyköles, szombaton Búzavirág, vasárnap meg Közönséges Gubóvirág. – (Azért mondta a gubóvirágot vasárnapra, mert titokban az tetszett neki legjobban.)

– És közben persze – folytatta Mikkamakka – Varga Julcsa szeme egész héten szebb, mint ti heten együttvéve.

Ebben meg is nyugodtak a virágok, és azóta is boldogan kékelnek, virítanak.

Lázár Ervin

1. Sorold fel a mese virágszereplőit!
2. Mondd meg, miben hasonlítottak egymáshoz!
3. Játsszátok el a virágok vitatkozását, versengését!
4. Mitől változott meg a virágok színe?
5. Hogyan szégyenítette meg a virágokat Mikkamakka?
6. Dolgozzatok csoportokban! Beszéljétek meg, miért csúnya dolog a veszekedés!
7. Hogyan tett igazságot a virágok között Mikkamakka?
8. Válaszd ki a szókártyákról a *perpatvar* szó megfelelőit!

csetepaté

beszélgetés

egyezkedés

veszekedés

balhé

kiabálás

vitatkozás

megegyezés

összeszólalkozás

MEZEI KATÁNG

Nyári hajnalon
ébred a rét.
Kéken a katáng
nyitja a szemét.

Nyári hajnalon
ébred az ég.
Kitárul kéken
a messzeség.

Varga Imre

ELLENSÉGEK ÉS JÓBARÁTOK

Kössünk bokrétát! De vajon milyen virágokból? Hogyan válogassuk össze őket? Színük, alakjuk szerint? Tudjátok-e, hogy a virágok között is vannak ellenségek és jóbarátok?

Nem mindegy ám, hogy milyen virágot teszünk együtt a vázába! A gyöngyvirág például „ki nem állhatja” a tulipánt, s közös edényben a tulipán néhány nap alatt szomorúan „lehorgasztja a fejét”.

Igazi „méregkeverőnek” számít a vadmák, a pipacs. Nemhiába hívják az összeférhetetlen, büntetést érdemlő embert „mákvirágnak”. Jóformán minden más virágnak árt, akárcsak a különleges orchidea.

A parkokba, zöldövezetekbe ültetett tuját viszont találóan hívják életfának, mivel sok növénynek segítségére van. A tulipán kétszer olyan sokáig marad szép a vázában, ha kis tujaágot teszünk mellé. A kényes sarkantyúka, amelyik vágott virágnak alig alkalmas, hisz vázában egyetlen nap alatt elhervad, tuja ágacska társaságában 2-3 napig is friss marad.

Bátay Éva nyomán

1. Mire kell figyelniük, ha virágot teszünk a vázába?
2. Döntsd el az állításokról, hogy igazak vagy hamisak! Írd le az igaz állításokat és a hamisakat is úgy, hogy javítsd ki!
  - a) A gyöngyvirág szereti a tulipánt.
  - b) A vadmákot és a pipacsot hasznos növénynek tartják.
  - c) Az összeférhetetlen emberre azt mondják, hogy mákvirág.
  - d) A tuját életfának hívják.
3. Fejtsd meg a találós kérdést!

*Búzamezőben a szélen, vagy éppen a nyári réten,
harsány piros öltözékben, ringatózom a szélben.*

TAVASZI ÜNNEPEINK

MÁRCIUS 15.

Március 15-e nemzeti ünnepünk, az 1848–49-es forradalom és szabadságharc emléknapja. Az összefogás, a küzdeni akarás, az önzetlenség és a hazaszeretet jelképe.

Ezen a napon előkerülnek a kokárdák, Magyarországon az épületekre, intézményekre kitűzik a nemzeti lobogót. Minden magyar ünnepe ez, amelyen emlékezünk hőseinkre és történelmünk sorsfordító eseményeire.

KOSSUTH-NÓTA

Kossuth Lajos azt üzenre:
Elfogyott a regimentje.
Ha még egyszer azt üzeni,
Mindnyájunknak el kell menni!
Éljen a magyar szabadság,
Éljen a haza!

Esik eső karikára,
Kossuth Lajos kalapjára.
Valahány csepp esik rája,
Annyi áldás szálljon rája!
Éljen a magyar szabadság,
Éljen a haza!

Magyarország, édes hazám,
Néked szült és nevelt anyám.
Négy esztendő nem a világ,
Enyém lesz a legszebb virág!
Éljen a magyar szabadság,
Éljen a haza!

MEGÜTIK A DOBOT

Megütik a dobot
Város közepibe,
Felteszik a zászlót
Torony tetejire.

Sok magyar legénynek
Most kell elindulni,
Sok magyar menyecskét
Özvegyen kell hagyni.

A szép szabadságért,
Szép magyar hazáért,
Háromszínű zászló
Oltalmazásáért.

Népdal

MIÉRT PIROS-FEHÉR-ZÖLD A MAGYAR ZÁSZLÓ?

A honfoglaló Árpád vezér utódai voltak az első magyar királyok, akiket ősük után Árpád-házi királyoknak nevezünk. Az ő zászlaikon és pajzsaikon szerepeltek először vörös és fehér, vagy vörös és ezüst sávok. Az Árpád-ház kialakulása után a magyar királyok más zászlókat is használtak. A pogány török ellen például a mohácsi csatában Szűz Mária képével díszített fehér zászló alatt harcoltak a magyar vitézek. Amikor pedig az osztrák Habsburgok lettek Magyarország királyai, az ő zászlajuk fekete-sárga színű volt.

A nemzet zászlója Kossuth Lajos és Széchenyi István korában alakult ki. Ekkor illesztették a piros-fehér mellé a zöld színt. Piros-fehér-zöld kokárdát készítettek maguknak a márciusi ifjak, Petőfi és társai 1848. március 15-én.

1848-ban mondták ki törvényben, hogy a magyar zászló ezentúl a piros-fehér-zöld lesz. Az 1848-as honvédek úgy gondolták, hogy a vörös szín az erőt, a fehér a hűséget, a zöld pedig a reményt jelenti.

Jávorné Szirtes Ágota

HIMNUSZ

(Részlet)

Isten, áldd meg a magyart	Bal sors akit régen tép,
Jó kedvvel, bőséggel,	Hozz rá víg esztendőt,
Nyújts feléje védő kart,	Megbűnhötte már e nép
Ha küzd ellenséggel;	A multat s jövőndőt!

Kölcsey Ferenc

Minden népnek van himnusza. A himnuszt megzenésítik, és ünnepélyes alkalmakon eljátssza a zenekar vagy eléneklik. A magyar nép himnuszát Kölcsey Ferenc írta. Zenéjét Erkel Ferenc szerezte.

Ugyancsak ünnepélyes alkalmakon szavalják vagy éneklik a Szózatot. Ezt a hazaszeretetre buzdító költeményt Vörösmarty Mihály írta, és Egressy Béni zenésítette meg.

SZÓZAT

(Részlet)

Hazádnak rendületlenül
Légy híve, oh magyar;
Bölcsőd az s majdan sírod is,
Mely ápol s eltakar.
A nagy világon e kívül
Nincsen számodra hely;
Áldjon vagy verjen sors keze:
Itt élned, halnod kell.

Vörösmarty Mihály

HÚSVÉT

A húsvét időpontja változó, április elejére, közepére esik. Vallási ünnep, az újjászületés, a feltámadás ünnepe. Húsvéti népszokás a tojásfestés és a locsolkodás. A locsolkodás napja húsvéthétfő. Régen vízbevető hétfőnek is nevezték, mert a lányokat ilyenkor a tó vagy a patak vizébe mártották. Később vödörrel locsolták őket. Ez a szokás ma is él, de napjainkban kölnivel locsolnak a fiúk. A lányok hímes tojással vagy kaláccsal várták a locsolókat. A locsolás előtt verset mondtak a legények:

Eljött a szép húsvét reggele,
Feltámadásunk édes ünnepe.
Ünneplő ruhákba öltöztek a fák,
Pattognak a rügyek, s virít a virág.
A harang zúgása hirdet ünnepet,
Egy kismadár dalol a zöld rétek felett.
Tündérország rózsái közt gyöngyharmatot szedtem,
Akit azzal meglocsolok, megáldja az Isten.
Az illatos rózsavíztől megnőnek a lányok,
Zsebeimbe beleférnek a piros tojások.

* * *

Húsvét másodnapján régi szokás szerint
Fogadják szívesen az öntözőlegényt.
Én a legénységhez igen kicsi vagyok,
De öntözőlegénynek mégis csak felcsapok.
Minden esztendőben ilyenkor itt vagyok,
Ha a locsolásért piros tojást kapok.

1. Tanuld meg az egyik locsolóverset!
2. Mondd el, ti hogyan ünneplitek a húsvétot!
3. Hogyan locsoljátok a lányokat?
4. Mondd el kedvenc húsvéti versedet!

ANYÁK NAPJA

Május első vasárnapja: anyák napja. Ilyenkor virággal köszöntjük édesanyánkat, nagymamánkat. Az iskolában ünnepi műsorral kedveskedünk nekik.

ANYÁMNAK

Hogyha virág lennék,
ölelnék jó illattal;
hogya madár lennék,
dicsérnék zengő dallal;
hogya mennybolt lennék,
aranynappal, ezütholddal,
beragyognám életedet csillagokkal.

Virág vagyok: ékes,
piros szirmú, gyöngye rózsaaág;
madár vagyok: fényes
dalt fütyülő csöpp rigócskád;
eged is: szépséges
aranynappal, ezüstholddal,
beragyogom életedet csillagokkal.

Pákolitz István

- 1.** Miről szól a vers első versszaka? Folytasd a megkezdett mondatot!
Arról, hogyan szeretné édesanyját a gyerek, ha.....
- 2.** A második versszakban megtörténik a gyerek képzeletbeli átváltozása. Sorold fel, mivé változik át!
- 3.** Magyarázd meg, milyen kapcsolat van a vers és a következő ismert modás között: *a szeretet csodákra képes!*
- 4.** Írd ki a versből a *mivel?* kérsésre felelő szavakat!
- 5.** Keresd meg a versben a létigéket!
- 6.** Készíts rajzot a vershez!

BUBA ÉNEKE

Ó, ha cinke volnék,
útra kelnék,
hömpölygő sugárban
énekelnék –
minden este
morzsára, búzára
visszaszállnék
anyám ablakára.

Ó, ha szellő volnék,
mindig fújnék,
minden bő kabátba
belebújnék –
nyári éjen,
fehér holdsütésen
elcsitulnék
jó anyám ölében.

Ó, ha csillag volnék
kerek égen,
csorogna a földre
sárga fényem –
jaj, de onnan
vissza sose járnék,
anyám nélkül
mindig sírdogálnék.

Weöres Sándor

- 1.** Kinek a nevében mondja el a költő mindazt, ami a versben le van írva?
- 2.** Mit tenne a versben szereplő gyermek, ha cinke volna, és mit, ha szellő volna? Olvassátok el!
- 3.** Készíts rajzot az egyik versszakhoz!

ÉDESANYÁMNAK

Napraforgó fényre fordul,
én tehozzád szólhatok:
Édesanyám! Hozok néked
messzi-égről csillagot.

Ám, ha őket el nem érem,
a szemedet keresem,
belenézek és megértem:
mily nagy kincs vagy énnekem.

Fénylőbb, szebb a csillagoknál,
minden égi ragyogásnál,
az, amit én tőled kaptam:
e szépséges nagy titok,

HOGY A GYERMEKED VAGYOK!

Devecsery László

ANYÁNAK

Álmomban az éjszaka
aranykertben jártam.
Aranykertben aranyfán
aranyrigót láttam.
Aranyrigó énekét
a szívembe zártam.
Ahány levél lengedez
szél ringatta ágon,
ahány harmatcsepp ragyog
fűszálon, virágon
Édesanyám, fejedre
annyi áldás szálljon.

Móra Ferenc

AMIKOR MÉG KICSI VOLTAM

Mama mondogatja, amikor senki sincs otthon, csak ő meg én, és ülünk és hallgatunk:

– Amikor még kicsi voltál... – és hirtelen abbahagyja.

– Mi volt akkor?

Néha elmosolyodik, néha sóhajt egyet. Leereszti a kötést, a kötőtűket az ölébe. Engem néz.

– Olyan voltál, mint egy kis méregduda. Ha nem azt adták a kezébe, amit kértél, majd szétrobbantál.

– De mikor tudtam meg azt, hogy engem hogy hívnak?

– Még nem tudtál beszélni, de amikor azt kérdeztük, hogy hol van a kisfiú, magadra mutattál.

– Tudtam rögtön, hogy van egy vezetéknevem meg egy utónevem?

– Minden kisgyerek előbb az utónevét tanulja meg.

– Miért azt?

– Mert azt könnyebb.

Mama már le se teszi a kötést, csak úgy a tű mellől mondja:

– Egyéves születésnapodra egy nagyon szép fehérszőrű nyuszit hozott apád. Nagyon megrémültél tőle. Sokáig nem merted megfogni, pedig csak játéknuszki volt.

– Nem emlékszem.

– Hát arra emlékszel-e, amikor fekete cipőkrémmel összekented magad? Bokszos volt még a fejed búbja is. Sokáig nem tudtuk lemosni rólad.

Életedben nem ordítottál annyit, mint akkor.

– Mert nagyon kikaptam?

– Súroltuk volna le rólad a zsíros krémet, de nem ment.

– Nem emlékszem.

– Arra se, amikor elmentél egy nagy kutya után?

– Amikor egy rossz fészkerben találtatok meg bennünket.

Csak arra emlékszem, hogy milyen sokszor elmeséltétek ezt nekem. De semmi másra.

– Elfelejtetted.
– Hogyhogy?
– Hát úgy. Van, amit elfelejt az ember, van, amit nem. A jót könnyebben, a rosszat nehezebben.

– Rossz gyerek voltam?

Mama megint az ölébe eresztette a kötőtűit. Úgy nézett rám, eltűnődve.

– Jó kisfiú voltál – mondta. – Olyan voltál, mint amilyen most vagy. Nekünk mindig te voltál a legjobb kisfiú.

Németh István nyomán

1. Az édesanya mely szavaiból tudtátok meg, milyen volt a kisfiú pici korában, egyéves korában és később, amikor nagyobb lett?
2. Hogyan fogalmaznátok meg az olvasmány alapgondolatát? Van-e a szövegben olyan mondat, amely ezt kifejezi? Keressétek meg!
3. Történt-e veletek hasonló eset?
4. Melyik csinytevését tartod mulatságosnak? Miért?
5. Beszéljess szüleiddel! Nézegessétek együtt a rólad készült régi fényképeket!
Kérdezd meg szüleidtől a következőket!
– Hogyan vártak téged?
– Hogyan választottak nevet neked?
– Milyen voltál, amikor megszülettél?
6. A kérdéssort egészítsd ki még két kérdéssel!

NEFELEJCS

Bólogat a kék nefelejcs
Pici kis virága,
Minden szálát szeretettel
Kötöm bokrétába.

Minden száltól, amit én itt
Bokrétába fűzök,
Édesanyám két kezére
Ezer csókot küldök.

Benedek Elek

NAGYANYÓ KENYERE

Búzát vittem a malomba,
hej, de régen volt,
amikor még a Küküllőn
malom duruzsolt.

Megőröltem a búzámat,
lisztje, mint a hó,
Örült neki a ház népe,
kivált nagyanyó.

Sütött is az új búzából
olyan kenyeret,
illatára odagyűltek
mind a gyerekek.

Azóta is azt kívánom:
legyen a világ
olyan, mint a búza közt
a kék búzavirág.

Mindenkinek jusson bőven
illatos-fehér,
ropogósra sült, foszlós
nagyanyó-kenyer!

Kányádi Sándor

1. Milyen emléket oszt meg velünk a költő a versben?
2. Neked van-e olyan kedvenc ételed, amelyet nagymamád készít? Meséld el társaidnak!
3. Mihez hasonlítja a költő a lisztet a versben?
4. Keresd meg a versszakokban azokat a sorokat, amelyek rímelnek!
5. Írd ki az 1–3. versszakból a múlt idejű igéket!

MONDD, LESZEL A BARÁTOM?

A PÁSZTOR ÉS A VADKECSKÉK

Élt egyszer egy kecskepásztor a hegyekben, aki nyáját rendszeresen kihajtotta a hegy oldalában elterülő legelőre. Egy nap vadon élő kecskék keveredtek a sajátjai közé, a pásztor azonban ennek még örült is, hiszen arra gondolt, hogy így még nagyobb nyáját tudhat magáénak. Amint besötétedett, a vadkecskéket saját kecskéivel együtt behajtotta barlangszerű istállójába.

Másnap vihar érte el a környéket, zuhogott az eső, villámolt, így a pásztor nem terelte ki a nyáját a legelőre, hanem az istállóban elkezdte a kecskéknek szétosztani az elraktározott takarmányt. A sajátjainak alig adott valamit, épp hogy csak kibírják valahogy, a vadkecskéket azonban bőséges táplálékkal látta el, hogy magához csábítsa őket.

Amikor a vihar elállt, és újra a szabadban legelhettek a kecskék, kivitte a pásztor a teljes nyáját a megszokott legelőre. Saját kecskéi szokás szerint elkezdtek békésen legelészni, a vadkecskék azonban egyből elfutottak. A pásztor bosszúsan rázta az öklét, miközben utánuk kiáltott:

– Átkozott kecskék, de hálátlanok vagytok! Nagyon jól bántam veletek, bőségesen lakmározhattatok, aztán most meg faképnél hagytok!

A kecskék visszanéztek, és egyikük így szólt a pásztorhoz:

– Eszünk ágában sincs maradni. Ha a régóta veled lévő kecskéket nem becsülöd meg, és miattunk még mostohábban bánsz velük, akkor velünk is így fogsz, amikor újak jönnek, vagy amikor már nem fűződik érdeked hozzá, hogy jól bánj velünk.

Aiszóposz meséi alapján

A mese tanulsága az, hogy meg kell becsülni a régi barátainkat. Mindig gyanús, ha valaki az új barátot többre becsüli a réginél.

AZ ÉN BARÁTOM

Van nekem valamirevaló barátom?

Körössi azt mondta, mikor elküldték mellőlem – nem baj. Fél éve együtt ültünk, még a rádiunk is közös volt. Az én padomban tartottuk. Most meg azt mondja, nem baj.

A Majorban Désivel rúgom a bőrt. A szabályos játszótéren túl – szerencsére – van egy rendes, füves tér, ahol rúgni lehet a bőrt. Jó fű, lehet benne vetődni. Szeretem. Fejelünk, egykapuzunk, amíg nem jön a csősz. Akkor a nagy ház mögött megvárjuk, amíg elmegy. Értékeli a labdatechnikámat. A reflexeimet. Gyors vagyok.

Legutóbb meg, mikor egy kis csapatot válogattak össze a fűvön, azt mondja nekem Dési:

– Te most nem játszol. Látod... páratlan vagy. Ha hozol egy srácot...

Persze, nem kerestem srácot, gondolható. Hazamentem, szakítottam Désivel.

Még a Fehér leginkább. Adott a fagyaltból is, nem szeretem a kókuszot, de elfogadtam barátságból. Nehogy azt higgye... Meg segítettem neki lerajzolni a környezetét. Nem tud rajzolni. És megvártam a zeneóra után, addig egy kövön ültem. Nála volt a hegedű – segítettem vinni a táskáját. Igaz, aztán jött a Sallai, és elrohantak. A múltkor is otthagytak a kövön ülni, hiába. De hát még a Fehér...

Nyáron nagyon vártam egy levelet. Egy sort, egyetlen betűt. Megmondtam a srácoknak – nem megyek sehova, ti aztán írjatok! Akárhol vagytok! Tudtam, a Váradi Bécsbe is elmegy, semmi. Lakner a Balatonhoz megy a nagyanyjához. Írt? Egy sort sem. Pápai ment haza Mogyorósra, tanyára, még onnan is jó lett volna valami. Ha nem is képeslap, talán nincs is kép arról a faluról. De lehet, hogy nagyon messze van a posta. Fehér? Neki külön fölírtam a noteszába a címemet. Azt mondta, elmennek Hajdúszoboszlóra, ott csodás a víz.

Lehet, hogy csodás, de én nem láttam belőle semmit, még egy homokszemet sem. Lehet, hogy Fehér itthon is hagyta a noteszát.

Aztán egyszer csöngetett a postás. Itthon vagyok-e? Nekem címzett lapot nyújtott át. A szikrázó napban állnak a fürdőruhás lányok, fiúk. Kis strand. Nincs ráírva, hol van. Talán a Bükkben, vagy a Balaton valamelyik elhagyott csücskében. Egy guggoló kis fekete pontot meg is jelöltek csillaggal, tintával. A másik oldalon alig olvasható írás. És egy csillag. „Sokat gondolkodok rád.” Egy csillag. Egy pont. Egy barát. Sokat? Ki az én barátom?

Szeptemberben biztosan megtudom vagy jövőre. Vagy legkésőbb, ha felnövök. Egyszer biztosan találkozom vele.

Gyurkovics Tibor

1. Dolgozzatok párban! Mit tudtatok meg a történet elbeszélőjétől a következő osztálytársakról? Fogalmazzatok meg róluk 1-2 mondatot!
a) Körössi   **b)** Dési   **c)** Fehér
2. Beszéljétek meg, mit tett a fiú azért, hogy megtartsa barátait!
3. Mit gondoltok, miért evett abból a fagyalaltból, amit nem is szeretett?
4. Keressétek ki, és olvassátok fel azt a bekezdést, amelyben a fiú levelet várt nyaraló osztálytársaitól!
5. Melyik bekezdésben van szó a levelezőlap megérkezéséről? Olvassátok fel, és vitassátok meg a tartalmát!
6. Magyarázd meg, mit jelent a *rúgja a bőrt* kifejezés!
7. Fogalmazz meg írásban, milyen az igaz barát!
8. Adj más címet a történetnek!
9. Magyarázd meg az alábbi közmondások jelentését!

Új barátért ne hagyd el a régit!

Nem mind barátod, aki rád mosolyog.

Barátod vize édesebb az ellenség mézénél.

10. Melyik közmondás illik az előző meséhez?

A KISFIÚ MEG A NAGYFIÚ

– Szervusz, Prücsök! –
köszönt rá az utcán is a
nagyfiú a kisiúra.

Ilyenkor a kisiú való-
sággal elvörösödött az
örömtől, hogy lám az ő
barátja az utcán is meg-
ismeri őt. Bár őszintén
szólva a Prücsök neve-
zetnek nem nagyon örült,
mert megvolt neki a maga
becsületes neve, még-
hosszá nem is akármilyen.

Istvánnak hívták. Mondhatott volna a nagyfiú Istváknát, vagy
akár Pistát, Pityut, de az csak mindig Prücsköt mondott.

- Szervusz, Prücsök!
- Gyer' ide, Prücsök!
- Hoci a labdát, Prücsök!

A kisiú boldogan vitte a labdáját, a pisztolyát, kardját, mert
az is volt neki.

– Jól van, Prücsök. Rendes vagy, Prücsök. – Prücskölte
minden szavával a nagyfiú.

A kisiú meg szégyellt tiltakozni, méltatlankodni. Gondolta,
bizonyára így szokás ez a nagyobbaknál. De azért sehogy
sem tudott beletörődni az örökös prücskölésbe. Egyszer aztán
megemberelte magát s azt mondta:

- Nem adom.
- Mit nem adsz, Prücsök?
- A labdát.
- S mért nem adod, Kisprücsök?
- Mert nem vagyok Prücsök.
- Márpedig az vagy: Kisprücsök.

– Akkor te vagy a Nagyprücsök. Az vagy, az vagy, az vagy! – kiáltotta a kisfiú elvörösödve, és szorította keményen a labdát.

Most a nagyfiú vörösödött el s galléron kapta a kisfiút.

– Ide figyelj, Prücsök, amit szabad Jupiternek, azt nem szabad az ökörnek.

A kisfiú megszeppent, nem is értette, mit mondott a nagyfiú.

– Ez egy közmondás, azt jelenti, amit szabad a nagyobb-nak, azt nem szabad a kisebbnek.

A kisfiú elpityeredett.

– Azt mondtad, barátom vagy és mégis csúfolsz – szepegte a kisfiú. – Inkább ne legyél barát.

A nagyfiú elmosolyodott.

– Jól van, na, ne haragudj, Istvánka, én igazán csak kedvességéből prücsköltelek.

A kisfiú szédörzsölte könnyeit s már mosolygott. Földobta a labdát. És együtt nevettek.

Azóta is sülve-főve együtt vannak. Most lettek csak igazán jó barátok.

A kisfiú meg a nagyfiú szomszédok voltak. Egy udvarban laktak. Nem csoda, hogy összebarátkoztak. A kisfiú csodálta a nagyfiút, mert az egyből át tudott ugrani a kerítésen. És fára is úgy mászott, ahogyan senki az utcában, de még a környéken sem. A nagyfiú barátjának nevezte a kisfiút, aminek nagyon örült a kisfiú.

Kányádi Sándor

1. Miért bántotta a kisfiút, ahogyan a nagyfiú szólította?
2. Mit gondolt erről a nagyfiú?
3. Hogyan sikerült tisztázniuk a félreértést?
4. Dolgozzatok csoportban! Gyűjtsétek össze az olvasmányból a szereplők tulajdonságát!
5. Mit gondoltok, miért nem ártott a két fiú barátságának a köztük kialakult vita?
6. Milyen közmondást találtatok a fenti történetben?
7. Fejtsd ki véleményed írásban a nagyfiú viselkedéséről!

BRIF-BRAF-BRUF

Egy kisfiú meg egy kislány játszott az udvaron.

- Építsünk homokvárat? – kérdezte a kisfiú.
- Unom már a homokvárat! Inkább sétáltassuk a babákat!
- Ugyan, menj már a babáiddal! Unom őket! – legyintett a kisfiú.
- Hát akkor mit játszunk? – kérdezte a kislány elszontyolodva.

A kisfiú körülnézett. Fölöttük az erkélyen kedves, öreg bácsi ült, pipázott, és újságot olvasott. A szomszéd erkélyen egy néni ült, homlokát ráncolta, és a legyeket hajtotta magáról. A kisfiú intett a kislánynak, hogy hajoljon közelebb.

- Tudod, mit? – súgta titokzatosan. – Beszéljünk brif-brafull!
- Én nem tudok birif... Hogy is mondtad? – pityeredett el a kislány.

– Dehogynem. Úgy kell beszélni, hogy senki más egy kukkot se értsen belőle.

- A bácsi sem?
- Ő sem.
- A néni sem?
- Ő sem.
- Hát kezd el!
- Jó. Brif-braf-bruf!

A kislánynak felcsillant a szeme. Ő is rávágta:

–Braf-bref-brüf-bröf! – És mert a kislányok aztán szeretnek sokat beszélni, még hozzátette: – Birif-beref-baraf-buruf!

Ezen aztán olyat, de olyat kacagtak, hogy a könnyük is kicsordult belé.

– Milyen ostoba kölykök! – mondta bosszúsan a néni, aki a legyeket hajtotta magáról.

– No nem éppen – mondta a kedves, öreg bácsi, és összehajtott a újságot.

– Maga talán értette, hogy mit beszéltek?

– De még mennyire! A kisfiú azt mondta: de szépen süt a nap! A kislány azt felelte: nagyon szépen süt. És hozzátette: holnap még szebb időnk lesz.

A néni felhúzta az orrát, de nem szólt semmit, mert a gyerekek folytatták.

– Maracki, barabacki, pippirimacki! – rikkantotta a kislány.

– Brif-braf-bruf! – vágta rá a kisfiú, s kacagtak, kacagtak, hogy a könnyük is potyogott.

A néni éppen egy legyet akart agyonütni a karján, de elhibázta.

– Nekem ne mondja, hogy egy szót is értett az egészből! – szólt át mérgesen az öreg bácsinak.

– De bizony minden szót értettem – felelte szelíden az öreg bácsi. – A kislány azt mondta: milyen jó is nekünk itt ebben a kertben. És a kisfiú azt felelte: olyan szép a világ!

A néni legyintett.

– És maga szerint szép ez a világ?

– Brif-braf-bruf! – felelte a kedves, öreg bácsi.

Gianni Rodari (ejtsd: Dzsánni Rodári)

1. Mondd el a véleményedet a két gyerek játékaról!
2. Milyen eltérést vettél észre a két idős ember viselkedésében?
3. Melyik idős ember őrizte meg gyermekkori emlékeit? Mi bizonyítja ezt?
4. Mi lehet az oka az idős asszony ingerültségének?
5. Miért humoros ez a történet?
6. Mit tudsz a madárnyelvről? Mi a hasonlóság a madárnyelv és a két gyerek beszélgetése között?
7. Keresd a szövegben az alábbi szavak és kifejezések rokon értelmű megfelelőit!

sírva fakad

nevettek

elkedvetlenedik

hullott a könnye

AZ ELVESZETT KISKUTYA

Tíz nap múlt el azon vasárnap reggel óta, amikor Tücsök nem jött haza a földekről szokásos hancúrozásából. Jay (Dzséj) egész délután kereste a kutyáját, de nem találta.

Mostanra a férjemmel együtt biztosra vettük, hogy Tücsköt vagy vadász lőtte le, vagy autó gázolta el.

Még jól emlékeztem arra a négy évvel ezelőtti napra, amikor hazahoztuk Jaynek (Dzséjnek) a ficánkoló, fekete-fehér-barna kölyköt. Hamarosan elválaszthatatlanok lettek. Tücsöknek a garázsban kellett volna aludnia, nemsokára mégis Jay ágyának lábánál találtam békésen szuszogva.

Annak ellenére, hogy tudtam, mennyire ragaszkodnak egymáshoz, meg akartam győzni fiamat a további kutatás reménytelenségéről. Nagyon hideg volt, s egyre nőtt bennem a bizonyosság, hogy az elkóborolt állat nem élte túl a fagyokat.

– Mami, lehet, hogy te reménytelennek gondolod, de én hiszem, hogy Tücsök él, csak nem tud hazajönni.

Nem tehettem mást, szorosan magamhoz öleltem. Másnap, miután elengedtem az iskolába, én is bementem a munkahelyemre. Két órakor csengett a telefon. Jay (Dzséj) hívott.

– Mami, korábban hazaengedtek bennünket. Arra gondoltam, elmegyek megkeresni Tücsköt.

Elszorult a szívem. Nagyon vigyáztam, hogy ne hallja ki hangomból az ingerültséget.

– Jay (Dzséj), kérlek, ne makacskodj! Legalább mínusz tíz fok van, és semmi esély arra, hogy...

– De mami, muszáj mennem, Tücsök vár rám!

– Hát... úgysem tudnálak lebeszélni róla, igaz?

– Köszönöm, mami – csak ennyit mondott, de hangjából boldogság áradt.

Telefonbeszélgetésünk után bejárta azokat a földeket, ahol Tücsökkel barangolni szoktak. Úgy egykilométeres gyaloglás után elhaló, kétségbeesett kutyaugatást hallott a távolból. Elindult a hang irányába.

Aztán váratlanul minden elcsendesedett. Valami azt súgta Jaynek (Dzséjnek), hogy álljon meg, s hallgatódzzék. A közeli, összegabalyodott drótkerítés felől halk nyöszörgést hallott.

Zakatoló szívvel rohant oda. A kerítésnél, a bokrok kusza ágai mögött meglátta a szánalmasan legyengült Tücsköt. A szerencsétlen kiskutya a bal hátsó lábán lógott az ócska kerítés gubancos drótján. Mellső lábai alig érintették a talajt. Felfalta maga körül a havat, ez mentette meg a szomjhaláltól.

Jay (Dzséj) hazacipelte, s izgatottan telefonált. Megdöbbenve siettem haza. A nagyon lesóványodott Tücsköt a konyhában találtam. Túláradóan boldog fiam mellette térdelt, s etette.

Miután jóllakott, Tücsök felnézett Jayre (Dzséjre). Rajongó szemében megláttam azt a jámbor hitet, amely életben tartotta a szörnyű napokban, a végtelen bizalmat, hogy a gazdája érte megy.

Ránéztem fiamra, aki ugyanezzel a hittel indult el kutyája keresésére, s szíve és lelke vezette el Tücsökhöz.

Donna Chaney (ejtsd: Dona Cséni) nyomán

1. Ki meséli el a történetet?
2. Mit gondoltak a szülők a kiskutya eltűnéséről?
3. Miért nem értett velük egyet a fiuk?
4. Olvassátok el Jay és édesanyja telefonbeszélgetését szerepenként!
5. Hol és milyen állapotban találta meg a fiú Tücsköt? Keresd ki és olvasd fel ezt a részt!
6. Szerinted mi adott erőt Jaynek és a kiskutyának ahhoz, hogy újra egymásra találjanak?
7. Adj más címet az olvasmányoknak!
8. Neked van-e kedvenc állatod? Mesélj róla!

MONDD, LESZEL A BARÁTOM?

Mondd, leszel a barátom?
Együtt járunk majd mindenhová.
A sorban is te leszel a párom,
tízpercben is veled játszom.
Egymáshoz is elmegyünk.
„Szia, anyu! Ez itt a barátom!”
– mondom majd.
Megmutatom a mecsi készletem,
legózhatunk is,
vagy lemegyünk focizni,
ahogy akarsz.
Másnap hozzátok megyünk.
A leckét közösen csináljuk,
megmagyarázzuk, amit a másik
nem ért.
Nem árulkodunk
egymásra soha,
de kiállunk egymásért,
ha kell.
Ha a barátom leszel.

Orgoványi Anikó

1. Beszélj a barátságról a szöveg alapján az alábbi pontok szerint:
  - a) Barátság az iskolában
  - b) Barátság otthon
  - c) Barátság a tanulásban
  - d) Ilyen az igaz barát
2. Milyen összefüggés van a vers és a barátságról olvasott történet között?
3. Mit jelent a „tízperc” kifejezés?
4. Meséld el, te mit szoktál játszani a barátoddal!
5. Magyarázd meg az alábbi közmondás jelentését!

Mondd meg, ki a barátod, megmondom, ki vagy.

CSODÁLATOS TERMÉSZET

A TERMÉSZET KÍVÁNSÁGA

Ugyan mit kívánna a mai ember a jó tündértől, ha elébe toppanna egy erdei ösvényen? Hogy maradjon meg a márdálos erdő, hogy benne minden tavaszon szólaljon meg a kakukk, vidáman rikkantson a sárgarigó, és bújjanak a vadgalambok. Hogy békében futkározhasson a mókus az öreg fák ágain. Hogy maradjanak egyáltalán vén, odvas fák, amibe harkály vájhatja odúját.

Ha csak kicsit is odafigyeltél arra, ami körülötted történik, biztosan észrevetted már, hogy mennyire megfogyatkoztak az állatok az erdőben, parkokban, kertekben. Kevesebb a béka, a pacsirta, a rigó.

Lassan oda jutunk, hogy kulacsban kell vinnünk a csapvizet, ha kirándulni megyünk a hegyekbe, mert a valaha kristálytisza patak vize is elszennyeződött. Az utakon egyre több a száguldozó autó, s nyomukban ezernyi palacsintává lapított béka, sikló, sün és mókus.

A valódi természetvédelem, az állatok és növények védelme mindenkitől függ. Nem állíthatunk őrt minden fészkelő fülemüle mögé! Nem magyarázhatjuk meg külön-külön minden kiskertjében kapálgatónak, hogy ne verje agyon az ágyásokban a kártékony rovar, csupasz csigát pusztító – és védett! – barna varangyot.

Védd a hazai tájak ritka vagy ritkuló madarait, és természetes környezetüket is: az életükkel, táplálkozásukkal kapcsolatos növény- és állatvilágot!

Schmidt Egon

1. Írd ki az olvasmányból, mit kívánna a jótündér a mai emberektől!
2. Dolgozzatok csoportban! Beszélgetsetek arról, hogyan védhetjük meg a természetet!
3. Készítsetek rajzot *Óvjuk a természetet* címmel!

AZ ERDŐ FOHÁSZA

Vándor, ki elhaladsz mellettem, ne emelj rám kezet!
Én vagyok tűzhelyed melege hideg, téli éjszakákon,
én vagyok tornácod barátságos fedele,
melynek árnyékába menekülsz a tűző nap elől,
s gyümölcsöm oltja szomjadat.
Én vagyok a gerenda, mely házad tartja,
én vagyok asztalod lapja,
én vagyok az ágy, melyben fekszel,
a deszka, amelyből csónakodat építed.
Én vagyok házad ajtaja,
bölcsőd fája – koporsód fedele.
Vándor, ki elmegy mellettem, hallgasd meg a kérésemet:
– Ne bánts!

Hannes Tuch (Fordította: Fekete István)

fohász: ima

1. Kihez fohászkodik az erdő?
2. Mit kér tőlünk, emberektől?
3. Miért fontos és nélkülözhetetlen számunkra az erdő?

ERDŐ

Kőrisfából van az ágyam,
az asztalom meg dió.

Karosszékem egyszerű tölgy,
este benne ülni jó.

A szekrényem cseresnyefa,
kemény bükk a pamlagom.

Ezen ülve bámulok el
a sok fényes csillagon...

Egész erdő van szobámban;
mélyen hallgatnak a fák.

Suttogniuk sem lehet már,
le van nyesve minden ág...

Csak álmodják, hogy odakünn
zeng az erdő, zúg a szél...

S hogy majd terem rajtuk is még
valamikor zöld levél...

Somlyó Zoltán

SZERESD A FÁT

Szeresd a fát, hisz ő is érez,
Gyengéden nyúlj a leveléhez.
Ágát ne törd, lombját ne tépjed,
Hagyd annak, ami, épnek, szépnek,
Szeresd a fát!

Ő is anya, minden levele
Egy-egy gyermek, gonddal nevelve,
És gyermek minden ágacskája,
Szeretettel tekints föl reája,
Ne bántsod a fát!

Édes gyümölcsét várva várod
S te mégis letörnéd a virágot?
Szegény virág gyorsan elszárad
S te bánkódnál majd, késő bánat,
Ne bántsod a fát!

Megtépett fának nincs virága,
Mint a vak, úgy néz a világba,
Oly bús a fa, a tördelt, tépett,
Mint anyád, ha elvesztene téged.
Szeresd a fát!

Benedek Elek

1. Mihez hasonlítja a fát a költő?
2. Milyen következnénye van annak, ha letörjük a virágát?
3. Fejtsd meg a találós kérdést!

Koronás, de nem király,
mégcsak nem is hercegnő,
Törzse vastag, ága sok,
évek alatt nagyra nő.

A CSALAFINTA KAKUKK

Mit ér a tavasz kakukkszó nélkül? Hát káros madár a kakukk? Ha semmi más hasznot nem hajtana, minthogy tavasszal megszólal, akkor is óvni kellene.

– A kakukk más madár fészkébe tojja a tojást – szoltam.

– Úgy van – bólintott nagyapó –, még-hozzá nála kisebb madarak fészkébe. Igaz, nem mindig a fészkekbe tojja, van, mikor a csőrében viszi oda. Kilesi, amikor az anyamadár nincs a fészkekben, huss, odaröppen, és már bele is ejti a tojást. Az a szegény kis madár meg mit sem tud az egészről, melegíti, óvja a kakukktojást, dehogyis tudja, miféle tragédiának néz elébe.

– Nem ismeri meg a kakukktojást? – kérdezte Jozsó.

– Nagyon ritkán. Akkor ki is dobja. De erre alig-alig van példa.

– Pedig a kakukktojás sokkal nagyobb az övéinél – mondtam.

– Nem. A kakukk testéhez képest igen kicsiny tojást rak. Ő maga akkora, mint egy galamb, a tojása meg alig nagyobb a verébénél. Rendszerint ugyanannak a madárfajnak a fészkrét szerencséteti, melyben ő maga is meglátta a napvilágot. S bármilyen furcsa, néha még a tojásnak a rajzolata is hasonló a nevelőmadaréhoz. No, aztán kikel a kis kakukk, még toll sincs rajta, pihe se, már dolgozni kezd. Kidobál mindent, amit a fészkekben talál. Tojást, mostohatestvért egyaránt. Aztán nekikezd nőni, s nemsokára már jóval nagyobb, mint a nevelőszülők.

– És azok nem veszik észre a csalafintaságot?

– Nem tudom. Tény az, hogy fölnevelik. Még akkor is hordják neki a táplálékot, amikor már akkora, hogy ki kell ülnie egy ágra, mert nem fér el a fészkekben.

Ezek után azt hihetnénk, hogy a kakukk káros madár, hiszen egy tojó tizenöt tojást is lerak, mindet más fészekbe, s abból a tizenöt fészekből sok-sok kis hasznos madárivadékok lök ki a kakukkfű. De ha aztán jönnek a szőrös hernyók, azokat semmilyen más madár nem pusztítja, csak a kakukk. S akkor azt mondjuk: haszna felmérhetetlen. Hát így vagyunk ezzel a hasznossággal.

Lázár Ervin: Öregapó madarai

1. Milyen érdekességet tudtál meg a kakukkról az olvasmányból?
2. Milyen csalalfintaságokat követ el a kakukk?
3. Hogyan viselkedik a kakukk, miután kikel a tojásból?
4. Mondd el a történet alapján, milyen károkat okoz a kakukk az anyamadárnak!
5. Írd le a füzetedbe, miért hasznos madár a kakukk!

FÜLEMÜLÉK

Estefelé megszólal az első fülemüle. Szerényen szólal meg, de mire a feketerigók elhallgatnak, már zengővé bátorodik az ének.

Erdő alatt, magányos völgyben lakunk, a nagyvárostól messze. Hangversenyekre nem járhatunk, de a fülemülekoncert heteken át kárpótol érte. Van olyan fülemüle is, amelyik nem hallgat el reggel, nappal is folytatja az éneklést mámoros telhetetlenséggel. A kicsi szíve telis-tele van, a dalt csak úgy önti, önti, önti. Mikor pihen meg? Mert este újra beáll a nagy koncertbe. S van egy csodálatos esti óra; az az idő, amikor a feketerigók még énekelnek, s a fülemülék már rákezdik az éneket. Olyan ez, mintha fuvolák kísérnék egy karének vezetőszólamait.

Az ilyen estét ne szalaszd el: ülj le a patakparton, ahova utánad száll az almafák virágillata, s nyisd ki szívedet annak a muzsikának.

Áprily Lajos

1. Hallgasd meg az interneten a fülemüle énekét!
2. Készíts szócikket a fülemüléről!

MADÁRFÉSZEK

A nap lement. Benépesült a levegő zümmögő bogárral.

A göröngyös, kátyús úton egy szekér ballag csendesen. De egyszerre csak nagyot zökken, s a rajta ülők felriadnak.

– Hophó! Eltörött a tengely! – szólt az egyik utas. Csakugyan leült a szekér hátsó fele. A másik utas leugrott.

– Nagy baj! – dörögte fejét vakarva. – Megroppant bíz az, kátyúba estünk. Most már mit csináljunk? Ha legalább valami fa volna, valami husáng, hogy átköthetnők vele.

– Van is itt! Furcsa táj ez erre!

– Nem nő itt meg a fa, csak a nadragulya!

– Haj, haj! Mihez fogjunk, mihez?

– Emelem én a szekeret – ajánlkozott az egyik –, föl is tartom addig, míg fát érünk. Kend pedig vezesse lassan a lovakat!

Bizony jó darabon kellett vinni a szekér hátulját, és fa még sehol sem volt. Mind a ketten lihegték a fáradságtól.

– Ahol ni! – kiált fel az egyik. – Ott bólingat egy vékony nyárfa. Nekünk való éppen.

– No hát, ne legyen ez az egy sem... Kivágjak, hogy ne búslakodj itt magadban – dörögött a hangosabbik.

Előkereste a fejszét. Átugrott az útszéli árkon, és nekivágott a növendékfának.

Az összerázkódott. Gallyai is megroppantak a fejsze csa-pásai alatt. Egy madár szállt fel róla. Megriadva s kétségbe-
esetten röpködte körül a növendékfa koronáját. Madárfiókák síró csipogása felelgetett a fölkergetett öreg madárnak.

– Jó lesz-e tengelydorongnak? – türelmetlenkedett a másik.

– Jó bíz az – szólt a fejszés atyafi kedvetlenül –, csakhogy baj van!

– Már megint?

– Hát izé... fészek van rajta...

– No és aztán?

– Hát nem vághatom ki! Mi lenne az apróságokból? Nem hallja kend, milyen szomorúan csipognak?

– De bizony hallom. Csakhogy aztán velünk mi lesz?

– Mi lesz? Hát mi lenne? – felelte a fejszés. – Majd tolom én még a szekeret egy darabon.

Úgy is volt. Haragudott ugyan egy kicsit, amint a tengelyt fogta kétrét görnyedve. De csak tolt a szekeret. A madarak szomorú csipogása fülében hangzott mindig. S úgy érezte: mégiscsak jól tette, hogy azt a madárfészkes növendékfát nem vágta ki.

Mikszáth Kálmán

husáng: vastag rúd; **nadragulya:** mérgező növény;

tengelydorong: tengelyrúd

1. Megtörtént eseményt vagy mesét írt le a szerző?
2. Dolgozzatok párban! Olvassátok fel szerepenként, hogyan beszélgettek egymással a szekér utasai a tengelytörés után!
3. Mi történt, amikor hozzáfogtak a fa kivágásához?
4. Adjátok elő a két férfi párbeszédét a favágást követően!
5. Vitassátok meg a madárfészket megkímélő férfi tettét!
6. Beszélgetsetek arról, miért kell óvnunk a madarakat!

HOL ALUSZNAK A MADARAK?

A pacsirták egy fűcsomó védelmében a mezőn vagy a legelőn, a harkályok a maguk ácsolta odú mélyén. A fácánok esténként a fák ágaira ülnek fel (felgallyaznak). Magas fákon alszanak nappal az erdei fülesbaglyok, éjszaka az egerészölyvek. A hosszú farkú őszapók a legsűrűbb ágak között keresnek pihenőhelyet, hatan, nyolcan vagy még többen ülnek egymás mellé, és tollaikat kissé felborzolva, szorosan összebújva alszanak.

Készíts szócikket az őszapóról!

RIGÓKALAND

Minden reggel, úgy hét óra felé
Rigó röppen az ablakom elé...
S felharsan a vidám baráti szó:
Itt a reggeli rigó!

Fütyülök néki, s ő visszafütyül,
Leszáll az ágról, ablakomba ül.
Fejét féloldalt tartja, úgy figyel:
ki az, aki néki visszafelel?

Kislányomnak a két szeme ragyog,
tetszik neki, milyen ügyes vagyok.
Simogat kis keze, meleg szava:
– Te a rigók nyelvén is tudsz, papa?

Biztatgatom, Fütyülj te is, kicsi!
Hogy fiókája szól, majd azt hiszi.
Erre fütyülni kezd, ügyetlenül,
s a madár neki is visszafütyül...

Képes Géza

1. Hogyan szövődött barátság a költő és a rigó között?
2. Keresd ki és olvasd el azokat a szavakat, amelyek a kislány csodálkozását fejezik ki!
3. Miről szól az utolsó versszak?
4. Vajon hogyan utánozza a költő a rigó füttyét? Próbáld meg te is utánozni!
5. Neked melyik madár hangja tetszik a legjobban?
6. Figyeld meg a verssorok összecsengését! Mely sorok rímelnek?
7. Írd ki a versből *a mit csinál?* kérdésre felelő szavakat!
8. Készíts rajzot a vershez!
9. Gyakorold a szókértéken levő szavak helyes kiejtését!

tartja

tetszik

tudsz

fütyülj

ESTE AZ ERDŐBEN

A feketeerigó felröppen a berkenye csúcsára és vidáman zengi:

– Tilió-tilálió-tilió-tó...

A kis pele felébred nappali álmából, mert a rigódallal elkövetkezett az ő ideje is. Kis fejét kidugja az odúból és hallgatódzik. Azután kiül az ágra és szépen mosakodik.

A nagy odvakból szinte rajzani kezd a sok éjjeli pillangó. Némelyik gyorsan surran. Mások meg csapkodva röpülnek tova. Majdnem kerepelő hangon mondja a szarvasbogár is, hogy elindult. S ott zsongja körül a tölgyeket. Csak az a baj, hogy nehéz a feje s csak úgy mártogatva halad. Azaz majd fentebb, majd alantabb repül, nem egyenes irányban. Az esti bogár zúgva siet. Vaktában nekimegy a fa derekának. Egyet koppan, lepottyan, azután ott kapálódzik a földön, mert a háta esett.

A rigó szünetelni kezd. Jele, hogy beesteledett. A fák felett a denevér megkezdi csapkodó, kanyargó röpülését. Néha egy-két bukfencet is vet a levegőben.

Az erdő néma lett. A mély csendességben hallatszík a forrás bugyogása. S ha odatekintek, ott látom az anyaőzet két fiával. Az öreg neszel. A gidák pedig tépik az ág hegyét. Azután belekóstolnak a vízbe.

Nemsokára bekövetkezik az éj teljes csendessége. Nagy távolból hangok érkeznek. Olyanok, melyeket nappal elnyelt az erdő zaja.

Jó éjszakát! Jó éjszakát!

Herman Ottó nyomán

pele: a mókushoz hasonló kisebb erdei állat;

mártogatva: le-fel mozogva; **neszel:** figyel; **méla:** bús

1. Mondd el sorjában, mely állatokkal találkozhatunk este!
2. Mi jelzi, hogy már beesteledett?
3. Készíts rajzot az olvasmány alapján!

A TÖLGYFA SZÜLETÉSNAJPA

Az erdő közepén állott az öreg tölgyfa. Ő volt az erdő legtiszteletreméltóbb lakója. Ha a madaraknak kalapjuk lett volna, bizonyára megemelték volna, mielőtt rászállnak. Mert többet tudott ő a madarak életéről, mint maguk a rigók és mátyásmadarak. Hiszen száz év alatt ezer és ezer fészket ringatott az ágain, ezer és ezer madárfióka röppent először világgá a lombjai közül.

Egyik nap a bagoly elővette falevelekből készült kalendáriumát, és kiszámította, hogy másnap lesz a tölgyfa születésnapja. Össze is hívta a madarakat, és azt indítványozta, hogy lepjék meg valami ajándékkal a jószágos tölgyfát. Persze mindnyájan örültek a bagoly indítványának, s annak, hogy a tudós madárnak kalendáriuma van, s így megünnepelelhetik a tölgyfa születésnapját.

Törték is fejüket, hogy mi lenne a legalkalmasabb ajándék, de a bagoly ezt is tudta:

– Mi lenne más, mint valami szép dal? Madarak vagytok, hát énekelni fogtok a tölgyfának. De nem akárhogyan! Megalakítjuk az első erdei dalárdát, tanulunk valami szép dalt, és egyszerre elénekeljük holnap hajnalban.

Megkezdődött a tanulás, de bizony nem sokra mentek vele. A rigó csak azt fújta, hogy „tillió”. A szarka csak azt, hogy „csörgő, csörgő”. A varjú csak azt, hogy „kár Pál, kár Pál”. Végül össze is veszték, s elszálltak, ki merre látott. De azért másnap hajnalban mind odalopóztak a tölgyfa ágaira, és mind elfújta külön-külön a maga nótáját.

Így is volt jó ez, mert így tetszett a százéves tölgyfának, s meghatottságában azt ígérte, hogy még száz évig fogja ringatni a rigó-, szarka- meg harkályfészkeket.

Zelk Zoltán nyomán

kalendárium: naptár, az egész évi tudnivalókat tartalmazó könyv;

dalárda: énekkar

1. Nevezd meg az erdő legtiszteletreméltóbb lakóját!
2. Sorold fel a történetben szereplő madarak nevét!
3. Milyen ötlete támadt a bagolynak?
4. Miért nem sikerült megalakítani az erdei dalárdát?
5. Hogyan köszöntötték fel a madarak a tölgyfát?
6. Fejtsd meg a találós kérdést!

Lehet füles, lehet macska,
Hogy ha repül nincsen hangja,
Jelképe a bölcsességnek,
Nagyfejű, mondja a verébnek.

LÁTNAK-E A BAGLYOK NAPPAL IS?

Látnak bizony, méghozzá nagyon jól! Csak mendemonda, hogy a baglyok vaksin pislognak a napfényben. Éjszaka vadásznak, a sötétben is kitűnően tájékozódnak, hiszen kint, a szabadban mindig van egy kevés fény éjjel is. Világít a hold és a csillagok, a baglyok szeme pedig a kevéske fényt is jól felhasználja. De azért a fű között matató pockot vagy egeret a fülükkel hallják meg, és így tudnak rácsapni hegyes karmaikkal.

Schmidt Egon

1. Hogyan tájékozódnak a baglyok a sötétben?
2. A fülükkel vagy inkább a szemükkel tájékozódnak?
3. Készíts szócikket a macskabagolyról!
4. Nézz utána, mit jelent az alábbi közmondás!

Bagoly mondja verébnek, hogy nagyfejű.

PÁRÁCSKA

Régen történt ez, nagyon régen, s olyan nagyon messze, hogy még a torony tetejéről sem lehetett odalátni. Egy kis felhőcske született a hegy fölött, de olyan szép göndör felhőcske, hogy a Nap és a Hold egyszerre bújtak ki az égen, csak hogy láthassák a kis felhőt. A vihar is kézen fogta kis unokáit, a szellőket, így indult el velük meglátogatni Párácskát, a most született kis felhőt.

Büszke is volt a felhőpapa és a felhőmama gyönyörű gyermekére, és gyakran mondogatta felhőpapa szomszédjainak:

– Meglátjátok, mire megnő: zivatar lesz belőle!

– Az bizony – mondogatták a felhőszomszédok –, zivatar, de még országos eső is lehet.

Csak felhőmama búsult, mikor ezt a beszédet hallotta: ő azt szerette volna, hogy mindig ilyen kicsi maradjon gyermeke, ilyen szelíd és göndör. Sohase kiáltson haragos villámshavakat, ne veszekedjen mennydörögve a földdel, s ne verje le jégkavicsokkal a gyümölcsfák virágait.

Amíg így aggódott felhőmama Párácska sorsa fölött, az egyre növekedett, egyre erősebb lett, s egyedül szaladgált a hegy csúcsai felett. Egyik reggel odaállt szülei elé, és így szólt:

– Most már megnőttem, erős vagyok, engedjete el világot látni.

Felhőpapa büszkén nézett Párácskára, s így válaszolt:

– Menj csak, fiam, vándorold be az eget, szórjál villámokat, mennydörögj hangosan, légy erős, büszke felhő!

Felhőmama így szólt:

– Menj, fiam, járd be az eget, szeresd az erdőket, a rét virágait, és szelíd légy, mint nénéd, a szivárvány!

Párácska egy-két esőcseppet könnyezett, elbúcsúzott szüleitől, repülni kezdett az égen. Mikor egy erdő fölé ért, hallotta, hogyan sóhajtoznak odalent az ágak:

– Ó, felhőcske, öntözz meg minket, mert halálra száradunk!
A kis felhőnek eszébe jutottak anyja szavai, s megöntözte a tikkadt lombokat. Aztán tovább vándorolt, s egy rét fölé ért. Amikor meglátták az elsárgult fűszálak, mindnyájan könnyörög-
ni kezdtek:

– Ó, kedves felhőcske, ne hagyj szomjan halni minket!

Párácska őket is megöntözte, és boldogan hallgatta, ho-
gyan kortyolják a fűszálak az esőcseppeket.

De akkor már bizony nagyon kicsike felhőcske volt, úgy
megfogyott az erdő és a rét megöntözése után, hogy még
szállni sem tudott volna, ha meg nem könnyörül rajta a szél,
és nem fogja erős karjai közé.

Alkonyodott már, mikor egy búzatábla fölé ért, ahol a gazda
éppen szomorúan leste az eget. Mikor a kis felhőt meglátta,
örömmel felkiáltott:

– Ó, drága felhőcske, vidítsd fel az én kalászaikat, mert
ha elszáradnak, nem süthetek kenyeret a gyermekeimnek!

A kis felhő rögtön esővé változott, s a szomjas kalászok
boldogan hajladoztak az esőben. A szél pedig hiába kereste
kis barátját, mert az már eltűnt az égről, hogy tovább éljen
falevélben, fűszálban, margarétában, búzában, kenyérben.

Zelk Zoltán

- 1.** Írd le az alábbi mondatokat a füzetedbe időrendi sorrendben!
  - a)** Párácska elindul világot látni.
  - b)** Segít a szomjazó kalászokon.
  - c)** Felhőmama szelíd felhőt szeretne nevelni gyermekéből.
  - d)** Párácska megöntözi a rétet.
  - e)** Megszületett a kis felhőcske.
  - f)** Megöntözi az erdőt.
  - g)** A vihar és unokái meglátogatják felhőcskét.
- 2.** Mit tanácsolt Párácskának felhőpapa és felhőmama?
- 3.** Dolgozzatok párban! Vitassátok meg, ki adott jó tanácsot Pá-
rácskának!
- 4.** Sorold fel Párácska belső tulajdonságait!
- 5.** Írd ki az utolsó bekezdésből a múlt idejű igéket!

HOGYAN KELETKEZTEK A PILLANGÓK?

Az Erdő Jó Szelleme megállt az erdő szélén, és eltűnődve nézte az embereket, akik a mezőn dolgoztak.

Egyszerre csak meglátott egy csapat vásott, rossz gyereket, kik azzal mulattak, hogy kiszedték fészkeből a varjúfiát, és kínozták. Szárnyait tépdesték, szorongatták, dobálták a levegőbe, és kacagtak a kínlódásán. Szegény varjúfiú sírt és jajgatott, szülei pedig kétségbeesetten keringtek fölötte, de hiába kérelték a rossz gyerekeket, azok csak tovább gyötörték a kis varjúfiút.

Az Erdő Jó Szelleme nagyon elszomorodott ezen, mert látta, hogy rosszaságuk nyomán mindenütt tüskés, mérges gyomok bújtak elő a földből, s látta előre azt is, hogy amikor ezek a gyerekek felnőnek, csupa rosszaságot követnek el azután is, és megtöltik gyomokkal a világot.

Nem nézhette tovább. Intett az erdőnek, és a fák haragosan zúgni kezdtek. Intett a felhőknek, s a felhők dobálni kezdtek villámaikat. Morajlottak haragjukban a hegyek, süvöltött a szél, s a fák kinyújtották karmaikat a gonosz gyerekek felé.

Azok ijedt sikoltozásokkal futottak haza. A megkínzott varjúfiút pedig ott hagyták a mezőn.

Egyetlen gyermek maradt csak a közelben. Ez nem játszott a többivel, hanem apjának, anyjának segített pityókát kapálni. Mikor a gonosz kölykök elszaladtak, odament az eldobott varjúfiúhoz, fölvette, megsimogatta, enni adott neki, és megitta friss forrásvízzel.

Az erdő már nem zúgott akkor. Figyelt.

A gyerek pedig fölmászott a fára és visszatette a varjúfiút a fészekbe, ahonnan kiesett. Boldogan káromgott a két öreg varjú, a fák mosolyogva bólogattak, és abban a pillanatban, amikor a gyermek visszahúzta a kezét a fészekből, ott ült a tenyerén egy szép, hófehér pillangó. A gyerek elbűvölten nézte. Ez volt az első pillangó a világon.

Meglibbentette a szárnyait, és fölszállt a levegőbe. Olyan szép volt, hogy a gyerek mosolyogva tekintett utána, és mosolygott az erdő is, a kék égbolt, és a nagy, csillogó felhőn a Jóisten maga.

Azóta is, valahányszor valaki jót cselekszik, egy új pillangó száll föl a levegőbe, s viszi a hírt a Jóistenhez. Mert a pillangót az Erdő Jó Szellemé teremtette, s teremti azóta is, hogy nyoma maradjon a jóságnak.

Bizony ezen a világon sok a csalán és a gyom. De látod azért: pillangók is vannak, fehérek, sárgák, mindenféle színűek. Mert van jóság is az emberekben, s a sok kicsi pillangó sok kicsi jótett hírét hordozza. És vannak szép, nagy, ritkaságú pillangók is: ezek a ritka nagy jócselekedetek emlékei. Minél szebb és nagyobb jót teszel: annál szebb, nagyobb és színesebb pillangó száll föl tetteid nyomán. Igyekezz hát, hogy amerre csak jársz, sok pillangó legyen!

Vedd föl a fészekből kiesett rigófiút, simogasd meg, és tedd vissza. S valahonnan fölrepül majd egy pillangó, és tudni fogják a fák, a hegyek, hogy mit tettél a rigó fiával.

Ne lépj reá a csigára, hanem tedd félre az útból, hogy más se léphessen reá, és ettől újra megszületik egy pillangó.

Bárki, ha bajban van, segítesz rajta, ugye? Nem baj, ha az emberektől nem kapsz érte hálát. Minden jó tetteidet egy pillangó hírül viszi, és tudni fog róla az erdő, és a Jóisten, aki a csillogó, fehér felhőn ül, és örvend a pillangóknak.

Wass Albert

1. Mit követtek el a varjúfióka ellen a rossz gyerekek?
2. Hogyan büntette meg őket az erdő?
3. Hogyan segített az egyik fiúcska a kisvarjún?
4. Milyen csoda történt a jótett nyomán?
5. Mi kell ahhoz, hogy pillangók szülessenek?
6. Írd le röviden egyik jócselekedetedet!

A HÁROM PILLANGÓ

Volt egyszer három pillangó: egy sárga, egy piros meg egy fehér. Vígan játszadoztak a verőfényes mezőn, virágról virágra szállodtak, táncoltak, repdestek jókedvükben.

De hirtelen beborult az ég. Közeledett a vihar.

– Repüljünk haza! – mondta a sárga pillangó, s ijedten pergette a szárnyát.

– Minél gyorsabban! – mondta a piros is, a fehér is, és elindultak gyors szárnyalással.

Éppen jókor értek haza, mert a zápor már megeredt s egyre vizesebb lett a szárnyuk. De a ház ajtaját nem tudták kinyitni, s az eső mind jobban s jobban szakadt.

– Menjünk a sárga tulipánhoz – mondta a sárga pillangó –, az majd bebocsát.

S a szakadó esőben elvergődtek a tulipánhoz, és könnyörögni kezdtek neki:

– Kis Tuli, nyisd ki a kelyhed, hadd húzódjunk meg az eső elől.

De a tulipán így felelt:

– A sárgának meg a pirosnak szívesen kinyitom, de a fehérnek nem.

Erre a sárga meg a piros pillangó összenézett, majd így felelt a szívtelen tulipánnak:

– Ha fehér testvérkénket nem bocsátod be, mi is kint maradunk!

A tulipán csak ingatta a fejét, s kelyhét nem nyitotta ki. Az eső pedig mind sűrűbben szakadt.

– Menjünk a liliomhoz – mondta a fehér pillangó.

Ázva-fázva elvergődtek a liliomhoz, s szépen kérlelni kezdtek:

– Kis Lili, nyisd ki a kelyhed, hadd húzódjunk meg az eső elől.

De a liliom így felelt:

– A fehérét örömet befogadom, de a sárgát és a pirosat nem.

Erre a fehér pillangó így felelt:

– Ha a testvérkéimet nem fogadod be, én is kint maradok. Inkább ázzunk együtt, mintsem elhagyjuk egymást.

A szívtelen liliom csak ingatta a fejét, s kelyhét nem nyitotta ki.

Tovább vergődtek hárman csurom vizesen a szakadó esőben. Hímporuk már elázott, csápjuk kókadozott, szárnyuk össze-összetapadt, még a lelkük is átázott. Csetlettek-botlottak fűszárlól-fűszálra és egy-egy lapulevél alatt húzták meg magukat. De a szél oda is besüvöltött és becsapott az eső.

*Süss fel nap, süss fel nap,
Szárogasd meg szárnyamat,
Nyisd ki a virágokat!*

– könyörgött a három didergő pillangó.

A nap meghallotta a sűrű felhők mögül a pillangók esdeklő beszédét, és annyira megilletődött, hogy a felhőket elűzte, meleg fényt árasztott a mezőre, s a pillangók szárnyát egykettőre megszáritotta.

S a három pillangó újra táncolt, repdesett vígan, míg csak le nem nyugodott a nap.

Jékely Zoltán

1. Dolgozzatok párban! Vitassátok meg, milyen kapcsolat van a közmondások és a mese között!

Összetartásban az erő.

Bajban ismerzik meg a barát.

2. Mi a véleményetek a tulipán és a liliom viselkedéséről?
3. Hogyan állta ki a barátság próbáját a három pillangó?
4. Készíts rajzot az olvasmány alapján!

MESE AZ EMBERRŐL, AKI ELFELEJTETTE A SZOMORÚSÁGOT

Egyszer egy ember nagyon szomorú volt.

És nem tudom, mitől volt szomorú, bizonyára valami olyasmitől, amitől mi, emberek rendszeren szomorúak leszünk. Lehet, hogy éppen rossz volt a kisfia, s az ember azért volt szomorú akkor.

Szóval egy ember nagyon szomorú volt. Járt-kelt a házban, az udvaron, az utcán, járt-kelt a maga nagy szomorúságával az emberek között, de senki sem tudta megvigasztalni, és az ember sokáig-sokáig szomorú volt.

S ahogy úgy járt-kelt magányosan, valamiképpen odatévedt a tó mellé. Esteledett éppen, s a csend olyan nagy volt és olyan szép, hogy az ember csodálkozva megállt a tó partján és figyelni kezdett.

Akkor ment le a nap, s a tó a maga külön esti életét élte, és az ember soha még olyant nem látott, és soha még olyant nem hallott, és csodálkozott módfelett a dolgokon, amiket látott és hallott.

Egy nádirigó énekelni kezdett, és messzebről visszadalolt egy nádi-poszáta, és Csupafej, a kis jégmadár alacsonyan átrepült az ember feje fölött, és az ember még soha olyan kék madarat nem látott addig.

Szille éppen akkor adta meg a jelt, és a nád mélyében elindult az a legcsöndesebbik szellő, ami van a világon, és a nádas és a szúnyogok és a békák és a tücskök elkezdtek zsongító hangversenyüket, és az ember, aki a parton állt, abban a percben elfelejtette minden szomorúságát.

Nagyot és mélyet lélegzett, beszívta az este friss szagát, s a feje és a szíve, mintha egyszerre megtisztult volna: nem érezte a szomorúságot többet. És akkor, mert okos és jó

ember volt, olyan, amilyen egy igazi ember kell legyen, kiállt a tó partjára, s jó hangosan így szólt:

– Ide hallgasson mindenki, akit érdekel! Én, az ember, ígéretet teszek!

Jó hangosan mondta, meg is hallotta minden madár és minden állat, aki azon az estén a tavon volt.

(...) Ígéretet teszek nektek a magam és minden utánam következő igaz ember nevében, hogy nem bántalak és nem zavarlak benneteket semmiféle játékaikban. Ha ti ezzel szemben megígéritek, hogy valahányszor szomorú leszek, vagy bármelyik utánam következő ember szomorú lesz, megvigasztaljátok, mint ahogyan most tettétek velem. Szólottam és az én szavam szerződés. Így teszek én, és így fog tenni utánam is minden igazi ember. Most pedig szóljatok ti!

– Rendben van – mondotta a nádas, aki nagyon jószívű nádas volt és sajnálta a szomorú embert –, én megteszem, amit kívánsz. Neked és minden utánad következő igazi embernek, ha szomorú lesz.

– Rendben van – mondotta Csupafej, a jégmadár, aki nagyon jószívű és bölcs volt, és tudta, hogy az ember barátsága sokat ér –, hasonlóan cselekszem én is.

– Rendben van – mondták a rigók és a poszáták.

– Rendben van – mondták a békák, a szúnyogok és a tücskök.

– Rendben van – mondták a vízimadarak egyenként valamennyien –, ez így nagyon helyes és igazságos dolog.

(...) Az ígéretet, amit tett azon az estén, megtartotta, és megtartja ma is minden igazi ember. És a tó lakói is megtartották az ígéretet szóról szóra, és tartják azt mind a mai napig. És valahány szomorú ember estétájt a tó mellé lemegy, és ott megáll és figyelni kezd: minden nádírigó és minden nádiposzáta és minden, minden, ami csak van ottan, nem tesz egyebet, mint vigasztalja.

S ha Te is egyszer-másszor szomorú leszel, s hasztalanul jársz-kelsz az emberek között, a szomorúságodon nem segít senki, és úgy érzed, mintha valami nagy-nagy súly ülne a lelkeden, és napról napra jobban belefáradsz, s talán már azt is hiszed, hogy nem bírod tovább: egy este szökj le titokban a tóhoz.

És meglátod akkor, hogy ez a szerződés, amiről szóltam, több már, mint mese. Ha szomorúságoddal a tó partján megállsz: olyan kék lesz a víz, mint még sohasem volt. A legcsöndesebb szellő indulását meghallhatod, akkora lesz a csend, s ameddig ér a nádas: minden nádszál csak neked muzsikál akkor.

És látni fogod az estét, ahogy leszáll a tóra. És hallani fogod a madarakat és a békákat és a szúnyogokat és a tücsköket egyszerre megszólalni, és tudni fogod akkor, hogy Szille fölemelte a kezét.

Hunyd be a szemed, ha látásod már nagyon gyöngye lesz, akkor és egyszeribe látni fogod a madarak táncát bent a tocsogóban. És akkor, azon a csöndes estén maga a tó mesél neked tovább, folytatja ott, ahol én abbahagytam.

És akkor, azon a csöndes estén, Te elfelejtet, egészen biztosan elfelejtet, hogy szomorú voltál.

Wass Albert

Szille: a Tókirály tündérlánya

1. Mondd el, mitől múlt el az ember szomorúsága!
2. Mely állatokkal kötött alkut az ember?
3. Olvasd fel hangosan az alku szövegét!
4. Milyen szerepe van a természetnek a kikapcsolódásban, a pihenésben?
5. Meséld el, a te családod hogyan szokott pihenni!

BALATONPARTON

Balatonparton
a nádi világban
megbújtam egyszer,
s csodaszépet láttam:

bóbitás nádon
nádiveréb-fészket,
sásbokor alján
kis vizicsibéket.

Vadruca moccant,
topogott a vízre,
barna liléit
vízi útra vitte.

Senki se látta,
csak magam csodáltam,
ott a vízpartján
még sokáig álltam.

Játszott a nádas
széllel és derűvel,
s hazaindultam
nádihegedűvel.

Nagy László

TARTALOM

NYIT A TUDÁS KAPUJA	5
September (Tamkó Sírátó Károly)	5
Vége a vakációnak (Hárs Ernő)	6
Ősz elején (Petőfi Sándor)	7
Madarak iskolája (Móra Ferenc)	8
Valami készül (Kányádi Sándor)	10
Vándormadár lennék (Tamási Áron nyomán)	10
A mi gólyánk (Gárdonyi Géza nyomán)	12
A kert legnagyobb vadásza (Szász Imre nyomán)	14
A sündisznócska (Fésüs Éva)	14
A diófa	15
A ősz (Fésüs Éva)	16
MESÉRŐL MESÉRE	17
Mesebolt (Gazdag Erzszi)	17
A tulipánná változott királyfi (Magyar népmese)	18
Három kívánság (Magyar népmese)	20
Az öregember három szava (Berze Nagy János)	22
A megszámlálhatatlan sok juh (Népmese)	24
A gém, a halak és a rák (Lev Tolsztoj)	25
A róka, a medve és a szegény ember (Népmese)	
Illyés Gyula feldolgozása	26
A bakkecske és a kos (Ukrán népmese nyomán)	28
A vénasszony és a tizenkét zsvány	
(Kárpátaljai magyar népmese)	30
Mirkó királyfi meg a táltos paripa (Francia népmese)	32
Mátyást megvendégelik (Magyar népmese)	34
Az aranszőrű és a fekete bárány (Bukovinai székely népmonda) .	36
MÚLTIDÉZŐ	38
Botond (Benedek Elek)	38
Hogyan csatáztak a magyarok	39
A Tordai-hasadék (Erdélyi népmonda nyomán)	40
A Tordai-hasadék keletkezése	41
Szent László pénze (Erdélyi népmonda nyomán)	42
Hunyadi János ifjúsága (Teleki József elbeszélése nyomán)	43
Nándorfehérvár ostroma (Lengyel Dénes nyomán)	44
Miért harangoznak délben?	45

Mátyás király és Kinizsi (Dunántúli népmonda nyomán)	46
A nagyvázsonyi Kinizsi-vár	47
Törökverő (Döbrenzei Kornél)	48
Ki volt Dobó István?	49
A Tisza eredete (Népmonda)	50
ITT A TÉL	51
Hó (Bényei József)	51
Madárszálló (Tordon Ákos)	51
Mesél a téli erdő (Schmidt Egon nyomán)	52
Mese a Mikulásról (Veress Miklós)	53
Magvas beszélgetés (Baranyi Ferenc)	54
A kalács (Ivan Petrovcij, Füzesi Magda fordítása)	55
Tél (Szondy György)	56
Madáretető (Orgoványi Anikó)	58
Téli fák (Kányádi Sándor)	59
Itt van a szép vig karácsony (Dside Jenő)	60
Karácsony (Nagy Gábor)	61
Karácsonyi népszokások (Krizsa Ildikó – Tátrai Zsuzsanna)	62
Lehet-e szép az ünnep zene nélkül?	63
A tél haragja (Móra Ferenc nyomán)	64
Ballag már (Kányádi Sándor)	66
Újévi kívánság (Szalai Borbála)	66
Milyen legyen az új esztendő? (Markó Béla)	67
Újévi köszöntő (Magyar népköltés)	67
Írás, olvasás a téli erdőben (Bárony István nyomán)	68
Fázás (Bihari gyermekmondóka)	69
Időjósok erdőn-mezőn (Bars Sári)	70
Mackóébresztő (Gyárfás Endre)	72
Igazán szereti a mackó a mézet? (Schmidt Egon)	73
Február hónapja (Kányádi Sándor)	73
Farsangi kutyabál (Csoóri Sándor)	74
TAVASZÉBRESZTŐ	75
Ki kelti fel a tavaszt? (Zelk Zoltán)	75
Tavaszbresztő (Szabó Lőrinc)	76
Hóvirág (Gárdonyi Géza)	76
Nyújtózik a hóvirág (Osvát Erzsébet)	77
A négy vándor (Zelk Zoltán)	78
Négy vándor (Lengyel Ferenc)	79
Március (Szécsi Margit)	80

Szól a tavasz (Kecskés Béla)	81
Március (Gárdonyi Géza)	81
Jönnek a gólyák (Gárdonyi Géza)	82
Népi hiedelmek	83
Megjöttek a fecskék (Benedek Elek)	84
Aranyeső (Kányádi Sándor)	85
Rügyet robbant (Sallai Ferenc)	85
Vadvirágcsokor (Mátyás Ferenc)	86
Virágszemű (Lázár Ervin)	87
Mezei katáng (Varga Imre)	89
Ellenségek és jóbarátok (Bátay Éva nyomán)	90
TAVASZI ÜNNEPEINK	91
Március 15.	91
Kossuth-nóta	91
Megütik a dobot (Népdal)	92
Miért piros-fehér-zöld a magyar zászló? (Jávorné Szirtes Ágota) ...	92
Himnusz (Kölcsey Ferenc, részlet)	93
Szózat (Vörösmarty Mihály, részlet)	93
Húsvét	94
Anyák napja	95
Anyámnak (Pákolitz István)	95
Buba éneke (Weöres Sándor)	96
Édesanyámnak (Devecsery László)	97
Anyának (Móra Ferenc)	97
Amikor még kicsi voltam (Németh István nyomán)	98
Nefelejcs (Benedek Elek)	99
Nagyanyó kenyere (Kányádi Sándor)	100
MONDD, LESZEL A BARÁTOM?	101
A pásztor és a vadkecskék (Aiszóposz meséi alapján)	101
Az én barátom (Gyurkovics Tibor)	102
A kisfiú meg a nagyfiú (Kányádi Sándor)	104
Brif-braf-bruf (Gianni Rodari)	106
Az elveszett kiskutya (Donna Chaney nyomán)	108
Mondd, leszel a barátom? (Orgoványi Anikó)	110
CSODÁLATOS TERMÉSZET	111
A természet kívánsága (Schmidt Egon)	111
Az erdő fohásza (Hannes Tuch, Fekete István fordítása)	112
Erdő (Somlyó Zoltán)	112
Szeresd a fát (Benedek Elek)	113

A csalafinta kakukk (Lázár Ervin)	114
Fülemülék (Áprily Lajos)	115
Madárfészek (Mikszáth Kálmán)	116
Hol alusznak a madarak	117
Rigókaland (Kiss Géza)	118
Este az erdőben (Herman Ottó)	119
A tölgyfa születése (Zelk Zoltán nyomán)	120
Látnak-e a baglyok nappal is (Schmidt Egon)	121
Párácska (Zelk Zoltán)	122
Hogyan keletkeznek a pillangók (Wass Albert)	124
A három pillangó (Jékely Zoltán)	126
A pillangó tánca (Mentovics Éva)	129
Mese az emberről, aki elfelejtette a szomorúságot (Wass Albert nyomán)	128
Balaton (Nagy László)	131

Навчальне видання

**Лотор-Пердук Олена Карлівна
Пердук Янош Бейлович**

УГОРСЬКА МОВА ТА ЧИТАННЯ

Підручник для 3 класу з навчанням угорською мовою
закладів загальної середньої освіти
(у 2-х частинах)

Частина 2

Рекомендовано Міністерством освіти і науки України

Видано за рахунок державних коштів. Продаж заборонено

Угорською мовою

Редактор *О. О. Дебрецені*
Художній редактор *І. Б. Шутурма*
Коректор *Г. М. Тирканич*

Формат 70×100/16. Ум. друк. арк. 11,016.
Обл.-вид. арк. 8,77. Тираж 2611 пр. Зам. № 1299

Державне підприємство
„Всеукраїнське спеціалізоване видавництво „Світ”
79008 м. Львів, вул. Галицька, 21
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи серія ДК № 4826 від 31.12.2014
www.svit.gov.ua
e-mail: office@svit.gov.ua

Друк ТОВ «РІК-У»
88000, м. Ужгород, вул. Гагаріна, 36
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 5040 від 21.01.2016

ISBN 978-966-914-249-8

9 789669 142498 >